

Kovács I. Gábor: A debreceni tudományegyetem református hittudományi kari tanárainak prozopográfiája és a református felekezeti-művelődési alakzat szociológiája

Korall 56. 2014. 46–68.

E-FÜGGELÉK

Tartalom

1. A felhasznált forrásokról
2. A református egyetemi tanárokhoz kapcsolódó – nem egyes személyekről szóló – válogatott irodalom
3. A debreceni tudományegyetem hittudományi kara (1914–1950) egyetemi tanárainak életrajzi adattára (Összeállította Kovács I. Gábor és Takács Árpád)

1. A FELHASZNÁLT FORRÁSOKRÓL

Munkánk kiindulópontját az általános és a speciális lexikonok, az életrajzi adattárak, valamint a korabeli ki-kicsoda típusú kiadványok jelentették. A lexikonokból nyert információk alapján léptünk tovább más kiadványsorozatok, s a személyre szóló könyvészeti anyag, valamint a levéltári kutatás irányába. A könyvsorozatok közül legfontosabbak a sematizmusok, tiszti cím- és névtárak, rangsorozati jegyzékek, névkönyvek, egyházi, rendi, postai, vasúti, tanári évkönyvek, országgyűlési almanachok, pénzügyi compassok, virilisjegyzékek, gazdacímtárak, iparosok és kereskedők jegyzékei, a budapesti cím- és lakásjegyzékek, a külföldi peregrinációt feldolgozó Szögi László-féle sorozat kötetei, akadémiai almanachok, tagajánlások, emlékbeszédek, a nemesség- és családtörténeti sorozatok. Sok munkát fektettünk a személyre szóló könyvészeti anyag, az önéletrészek, életrajzok, évfordulós cikkek, nekrológok feltárásába és hasznosításába.

Rendkívüli fontosságú volt az anyakönyvi kutatás, amelyet igen intenzíven folytatunk mind a magyarországi 1895 előtti egyházi, illetve 1895 utáni állami anyakönyvekben, mind a határon túli állami levéltárakban és az egyházaknál található matrikulákban. A fennmaradt középiskolai anyakönyvek feltárását szisztematikusan végeztük a mai országterület középiskoláinál, s a lehetőségekhez képest az utódállami területeken is. Jól tudtuk hasznosítani a középiskolák régi diákságáról kiadott történeti adattárakat. Szép eredményeket értünk el – elsősorban Kolozsváron – az egyetemi hallgatók beiratkozási, úgynevezett „származási lapjainak” a gyűjtésével. Hasznosítottuk a rendek fennmaradt novíciusjegyzékeit. Feldolgoztuk a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fennmaradt iratsorozatait 1950-ig. A nagy iratpusztítás ellenére itt, valamint az egyes egyetemek levéltáraiban kutatva sok személyi adatlapot és egyetemi tanári pályázati anyagot találtunk jó életrajzokkal. Fontos forrást jelentettek az 1945 utáni igazolóbizottsági és béli tázási iratok. Hasznosítottuk az MTA Kézirattárának iratsorozatait, köztük a Gulyás Pál-féle életrajzi cédulaanyagot. Kutattuk az 1941-es népszámlálás fennmaradt budapesti lakásíveit s szórványosan más népszámlálási anyagokat is. Sok probléma megoldásában

segített az OSZK Aprónyomtatványtára gyászjelentés-gyűjteményének szisztematikus átnézése. A könyvészeti és a levéltári kutatást adott esetben igyekeztünk kiegészíteni a leszármazottak felkutatásával, megkeresésével, a családi iratok és a hagyomány kiaknázásával. Az utóbbi időben sok új, illetve pontosító adatot találtunk online források, adatbázisok szisztematikus átnézésével, illetve egyedi adatbányászással.

A nagy vonalakban felsorolt sokféle forrást, amelyet a teljes, 1044 fős egyetemi tanári elit adatainak feltárásához, összeszedéséhez általában használtunk, nem sorakoztatjuk fel bibliografikus részletességgel és pontossággal. Most csak a kifejezetten a református egyetemi tanárok életrajzi adattárainak elkészítéséhez használt válogatott irodalmat közöljük egyházkerületek és iskolaközpontok szerint csoportosítva. A debreceni református hittudományi kar tanárainak szócikkei után pedig tételesen felsoroljuk az adott személyhez kapcsolódó irodalmat.

Az 1044 egyetemi tanár adatainak összegyűjtésében, rendezésében, a megnevezett összeállítókön kívül az évek során részt vett Fábián Róbert, Kende Gábor, Kiss László, Kiss Zsuzsanna, Nattán Júlia és a Történeti elitkutatások című egyetemi terepgyakorlat számos hallgatója.

2. A REFORMÁTUS EGYETEMI TANÁROKHOZ KAPCSOLÓDÓ – NEM EGYES SZEMÉLYEKRŐL SZÓLÓ – VÁLOGATOTT IRODALOM*

A Magyarországi Református Egyházról általában

- Bajkó Mátyás 1976: *Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban*. Budapest.
- Barcza József – Dienes Dénes 1999: *A Magyarországi Református Egyház története 1918–1990. Tanulmányok*. Sárospatak.
- Bartha Tibor – Makkai László (főszerk.) 1983: *Tanulmányok a Magyarországi Református Egyház történetéből 1867–1978*. (Studia et Acta Ecclesiastica V.) Budapest.
- Bíró Sándor – Bucsay Mihály – Tóth Endre – Varga Zoltán 1949: *A magyar református egyház története*. Budapest.
- Bucsay Mihály 1985: *A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945*. Budapest.
- Csáji Pál 1958: A magyarországi református eklézsiák és prédikátorok első hiteles összeírása 1725–1729. In: *Egyháztörténet*. I. 34–74.
- Csohány János 1973: *Magyar protestáns egyháztörténet 1849–1918*. Debrecen.
- Csohány János 2001: Kilencven éve alakult az Országos Református Lelkészegetület. *Egyháztörténeti Szemle* (1.) 1. 128–142.
- Csurgó Bernadett – Kiss László 2003: Egyházi szerepek – politikai pozíciók. A két világháború közti református elit történet-szociológiai vizsgálata. In: Némedi Dénes – Szabari Vera – Fonyó Attila (szerk.): *Kötő-Jelek 2002*. Budapest, 85–115.
- Debreceni Ember Pál 2009: *A magyarországi és erdélyi református egyház története*. (Ford. Botos Péter.) Sárospatak.

* Nem tartalmazza az egyetemi tanári elithez kapcsolódó általános, nem kifejezetten református jellegű irodalmat. Összeállította: Kovács I. Gábor.

- Koncz Sándor 1942: *Hit és vallás. A magyar református vallástudományi teológia kibontakozása és hanyatlása*. Debrecen.
- Kovács I. Gábor 2012: Protestáns egyetemi tanárok Magyarország egyetemlein 1848 és 1944 között. In: Dobszay Tamás – Erdődy Gábor – Manhercz Orsolya (szerk.): *Milyen nemzetet, kinek és hogyan? Tanulmányok Magyarország történetéről 1780–1948*. Budapest, 115–125.
- Kósa László 2011: *Művelődés, egyház, társadalom. Tanulmányok*. Budapest.
- Kósa László (szerk.) 2006: *Reformátusok Budapesten*. I–II. kötet. Budapest.
- Ladányi Sándor – Papp Kornél – Tökéczki László (szerk.) 1998: *Egyháztörténet 2. 1711-től napjainkig*. Budapest.
- Lukács Olga – Dienes Dénes 2009: *A református oktatás a Kárpát-medencében 1690–1918 között*. Kolozsvár.
- Mályusz Elemér 2006: *A türelmi rendelet. II. József és a protestantizmus*. Máriabesnyő–Gödöllő.
- Márkus Jenő 2005: *A liberális szellem a református egyházban. A magyar református liberális teológia*. Budapest.
- Pályi Zsófia Kata 2012: *A Pályi család prédikatori öröksége. Egy református lelkészcsalád nemzedékeinek története*. Pápa.
- Pokoly József 1910: *A protestantizmus hatása a magyar állami életre*. Budapest.
- Révész Imre 1925: *A magyarországi protestantizmus története*. Budapest.
- Rugonfalvi Kiss István 1936: *Az egyházi rend közjogi helyzete Erdélyben és Bethlen Gábor armálisa*. Debrecen.
- Szabadi István 2002: *Az Országos Református Tanáregyesület (ORTE) története 1902–2002*. Debrecen.
- Szabó István, Bogárdi 1995: *Egyházvezetés és teológia a Magyarországi Református Egyházban 1948 és 1989 között*. Debrecen.
- Tenke Sándor (szerk.) 1993: *Református ifjúsági egyesületek és mozgalmak Magyarországon a XX. században*. Budapest.
- Tonk Sándor 2000: Bethlen Gábor címeres nemeslevele a lelképásztorok utódai számára. In: Somogyi Botond (szerk.): *Cselekvő hit*. Kolozsvár, 225–234.
- Török István 1942: A mai magyarországi református theologia helyzetképe. *Theologiai Szemle* (18.) 1. 28–37.
- Thury Etele (szerk.) 1906–1908: *Iskolatörténeti Adattár*. I. kötet (1906), II. kötet (1908). Pápa.
- Zoványi Jenő 1977: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. (3., jav. és bővített kiadás.) (Szerk. Ladányi Sándor.) Budapest.
- Zoványi Jenő 2004: *A magyarországi protestantizmus története 1895-ig*. I–II. kötet. Máriabesnyő–Gödöllő.
- Zsilinszky Mihály 1897: *Tájékoztató a külföldi egyetemeken magyarhoni protestáns ifjak számára tett alapítványi ösztöndíjakról*. Budapest.
- Zsilinszky Mihály (szerk.) 1907: *A magyarországi protestáns egyház története*. Budapest.

Névtárak

- A magyarországi és temes-bánati helv. hitvallású egyházak, lelkészek, tanintézetek, tanárok és tanítók névkönyve az 1855. évre.* Pest, 1855.
- A Magyarországi Ev. Ref. Egyház egyetemes névtára az 1886. évre.* Szerk. Tóth Sámuel. Budapest, 1887.
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára az 1911. évre.* Szerk. Hegedűs János. Nagybecskerek, 1911.
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára az 1912. évre.* Szerk. Hegedűs János. Nagybecskerek, 1912.
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára az 1913–15. évekre.* Szerk. Hegedűs János. Nagybecskerek, é. n. [1914].
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára az 1930–1932. évekre.* Szerk. Kiss József. Budapest, 1930.
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára, 1935.* Szerk. Kiss József. Budapest, 1935.
- A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára, 1941.* Szerk. Kiss Gyula. Budapest, 1941.

A Debreceni Református Kollégiumról, a Tiszántúli Református Egyházkerületről, a kerület iskoláiról és a Debreceni Tudományegyetem Hit-tudományi Karáról

- A Gymnasium története a debreceni ev. ref. kollégiumban. In: *A debreceni ev. ref. főgymnasium értesítője az 1894–95 iskolai évről.* Közli Dóczy Imre igazgató. Debrecen, 1895, 3–427.
- A hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium jubileumi emlékkönyve 1621–1971.* Hajdúböszörmény, 1972.
- Aczél László 1908: *Ugocsa vármegye népoktatásügye 1880–1902.* Budapest.
- Bakcsy Gergely 1896: *A szatmárnémeti ev. ref. főgymnasium története.* Szatmár.
- Bakó Endre 1984: A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság történetéhez. In: Gazdag István (szerk.): *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve XI.* Debrecen, 91–106.
- Balogh Béla 2001: *A máramaroszi református liceum diáksága 1682–1851.* Debrecen.
- Balogh Ferenc 1905: *A debreceni jogakadémia keletkezése, fejlődése és a jogászfűjság.* Debrecen.
- Balogh Ferenc 1915 [1904]: *A Debreceni Református Kollégium története adattári rendszerben.* Debrecen.
- Balogh Ferenc 1911: *A debreceni református főiskola alapítványi törzskönyve.* Debrecen.
- Barcza József (szerk.) 1988: *A Debreceni Református Kollégium története.* Budapest.
- Barcsa János 1905: *A debreceni református kollégium és partikulái.* Debrecen.
- Barcsa János 1906–1908: *A tiszántúli református egyházkerület történelme.* I–III. kötet. Debrecen.
- Benda Kálmán – Irinyi Károly 1961: *A négyszáz éves debreceni nyomda (1561–1961).* Budapest.
- Bényei József (szerk.) 2009: *Debreceni Irodalmi Lexikon.* Debrecen.

- Bura László 1994: *A Szatmári Református Kollégium és diákjai (1610–1852)*. Kolozsvár.
- Bura László 1994: A református kollégium névsorai. In: Bura László (összeáll.): *Szatmári diákok 1610–1852*. Szeged, 1–193.
- Dankó Imre 1956: *300 éves a hajdúnánási Körösi Csoma Sándor Általános Gimnázium*. Debrecen.
- Faragó Bálint 1929: *A mezőtúri református gimnázium kifejlődésének útjai*. Mezőtúr.
- Fekete Károly 2012: A Református Hittudományi Kar. In: Orosz István – ifj. Barta János (szerk.): *A Debreceni Egyetem története*. Debrecen, 115–140.
- Futó Mihály 1897: *A hódmezővásárhelyi államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium története*. Hódmezővásárhely.
- Gáborjáni Szabó Botond 1999: *A szabadság szent ígéi. A tiszántúli református egyházi vezetés és a Debreceni Kollégium 1848–49-ben*. Debrecen.
- Győri L. János 1993: *Kösziklán épült vár. A Debreceni Református Kollégium története*. (2., jav. kiadás.) Debrecen.
- Irinyi Károly 2002: *A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918*. Debrecen.
- Jakucs István 1937: *A debreceni református kollégium alapítványai*. Debrecen.
- Kiss Kálmán 1878: *A Szatmári Reform. Egyházmegye története*. Kecskemét.
- Kun Béla, Szentpéteri 1941: *Az egyetemmel alakulás története, a Kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemen mint egységnek az életében*. H. n. [Debrecen.]
- Mudrák József 2010: Szemináriumok, intézetek, klinikák vezetői és szakelőadók a debreceni tudományegyetemen (1914–1950). Református Hittudományi Kar. *Gerundium* (1.) 1. 123–127.
- Nagy Károly, ifj. (összeáll.) 1939: *A Tiszántúli Református Egyházkerület története II. Egyházközségek adattára*. Debrecen.
- Nagy Sándor 1984: A jogi oktatás és szervezete a debreceni Református Kollégiumban 1742–1914. In: Kovács Kálmán (szerk.): *A jogászképzés a magyar felsőoktatás rendszerében*. Budapest, 155–190.
- Nagy Sándor 1940: *A Debreceni Kollégium mint egységes intézmény az egyetem kiválásáig*. Debrecen.
- Nagy Sándor 1948: „Szegények iskolája”. *Szociológiai tanulmány a Debreceni Református Kollégium utóbbi száz esztendejéről 1848–1948*. Debrecen.
- Nagy Sándor – Török Tibor – Erdős Károly – Bessenyei Lajos 1943: *A kollégium tagozatai. A gimnázium, a polgári iskola, a tanítóképző-, a lelkészképző- és a tanárképző-intézet*. Debrecen.
- Ötvös László 2012: *Egyetemmel ifjodott kollégium. Rektori pályaképek, székfoglalók*. Debrecen.
- Ötvös László 2002: *A Hajdúvidéki Református Egyházmegye története*. H. n. [Vámospercs.]
- Pruzsinszky Pál 1896: *A kisújszállási ev. ref. főgymnasium története*. Mezőtúr.
- Radics Kálmán (szerk.) 1997: *Debreceni alapítványok a XX. századból*. (Hajdú-Bihar Megyei Levéltár forráskiadványai 28.) Debrecen.
- Rácz István 1997: *Debreceni deákok. Forrásgyűjtemény*. Debrecen.
- Rátkay Károly 1918: *A hajdúszoboszlói partikuláris iskola története*. Debrecen.
- Soltész János 1902: *A nagybányai reformált egyházmegye története*. Nagybánya.
- Soós Adorján 1930: *A karcagi református reálgimnázium története*. Értesítő. Karcag.

- Szabadi István (szerk.) 2013: *Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában*. I–II. kötet. (I. kötet: *A kollégiumi levéltár repertóriumuma – Diáknévsor 1588–1792 – Iskolán kívül lakók névsora*. II. kötet: *Diáknévsor 1792–1850 – Classificatio Generalis [osztályzati sorjegyzékek] 1820–1850.*) Debrecen.
- Szabó József, S. 1926: *A Debreceni Református Kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549–1925*. Debrecen.
- Székely József 1996: *A karcagi ev. ref. algymnasium története. Értesítő*. Karcag.
- Thury Etele 1908: A debreceni református főiskola törvényei s az ezeket aláírt tanulók névsora. In: Thury Etele (szerk.): *Iskolatörténeti adattár II*. Pápa, 68–466.
- Thurzó Ferenc 1905: *A nagybányai ev. ref. főiskola története 1547–1755*. Nagybánya.
- Tibori János 1995: *A Tiszántúli Református Egyházkerület története 1944–1957*. Debrecen.
- Tibori János 1998: A Debreceni Református Lelkészképző Intézet története 1914–1950. In: Tibori János: *Három tanulmány*. Debrecen, 11–120.
- Tóth Dezső é. n. [1942]: *A hevesnagykunsági református egyházmegye múltja*. I–II. kötet. Debrecen.
- Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története*. I. kötet: 1914–1944. Debrecen.
- Veress István 1931: *A debreceni református kollégium tanítóképző-intézet története 1855–1930*. Debrecen.
- Zoványi Jenő 1939: *A Tiszántúli Református Egyházkerület története*. Debrecen.
- Zsigmond Ferenc 1937: *A Debreceni Református Kollégium története 1538(?)–1938*. Debrecen.

A Tiszántúli Református Egyházkerület névtárai

- A helvét hitvallású tiszántúli Egyházkerület névtára 1835-ik esztendőre*. Szerk. Gyikó János és Jakab Antal. Debrecen, 1835.
- Egyházi név-tár MDCCCXXXVII. esztendőre. A' helv. vallástételt tartó Tiszántúli Egyházi Kerületből*. Szerk. Gyikó János és Jakab Antal. Debrecen, 1836.
- A helvét hitvallású tiszántúli Egyházkerület névtára 1843-ik esztendőre*. Szerk. Gyikó János. Debrecen, 1843.*

A Sárospataki Református Kollégiumról, a Tiszáninneri Református Egyházkerületről és a kerület iskoláiról

- A Sárospataki Református Kollégium. Tanulmányok alapításának 450. évfordulójára*. Szerk. A Tiszáninneri Református Egyházkerület elnöksége. Budapest, 1981.
- Benke György – Pólos László – Szabó Csaba 2005: *Pataki tanáraink (1931–1952)*. Sárospatak.
- Benke Imre 1943: *Abauji lelképásztorok*. Kassa.

* Ezekon kívül még a következő évekre jelentek meg: 1882, 1883, 1903, 1905, 1907, 1909, 1917, 1925.

- Bodor István 1899: *A Rimaszombati Egyesült Protestáns Főgimnázium története*. Rimaszombat.
- Dienes Dénes (szerk.) 2001: *Megkíváncsatik a rectorban, hogy légyen kevélység nélkül való... Sárospataki Református Kollégium partikulái, 1773–1820*. Sárospatak.
- Dienes Dénes 2000: *Mint hogy immár schola mestert tartunk... Református iskolák Felső-Magyarországon 1596–1672*. Sárospatak.
- Dienes Dénes – Ugrai János 2009: *A Sárospataki Református Kollégium partikulái*. In: Lukács Olga – Dienes Dénes (szerk.): *A református oktatás a Kárpát medencében 1690–1918*. Kolozsvár.
- Dienes Dénes – Ugrai János 2013: *A Sárospataki Református Kollégium története*. Sárospatak.
- Elekes Imre (szerk.) 1932: *Emlékkönyv a Sárospataki Ref. Főiskola fennállásának a négy-százados ünnepéről*. Sárospatak.
- Gulyás József 1942: *A sárospataki bölcsészeti akadémia története*. Sárospatak.
- Höröcsik Richárd 1996: *A Sárospataki Református Kollégium gazdaságtörténete 1800–1819*. Sárospatak.
- Höröcsik Richárd 1998: *A Sárospataki Református Kollégium diákjai 1617–1777*. Sárospatak.
- Iván Géza (szerk.) 1980: *A Miskolci Ref. Gimnázium Emlék Könyve 1560–1948–1980*. Miskolc.
- Kovács Gábor 1885–1895: *A Miskolci ev. Ref. Főgymnásium története*. I. kötet (1885), II. kötet (1895). Miskolc.
- Ködöböcz József 1986: *Tanítóképzés Sárospatakon. A kollégiumi és középfokú képzés négy évszázada*. Budapest.
- Marton János 1931: *A sárospataki református főiskola története*. Sárospatak.
- Román Ernő 1926: *Az Alsóborsodi s az ősrégi Borsod-Gömör-Kishonti egyházmegye története*. Miskolc.
- Szombathy László 1909: *Gömör-Kishont vármegye népoktatásának története*. Debrecen.
- Szombathi János 1919: *A sárospataki főiskola története*. (Ford. Gulyás József.) Sárospatak.
- Tóth Andrásné Polónyi Nóra 1990: *A Tiszáninnen Református egyházkerület népiskolái a reformkorban*. In: *Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár*. XVI. kötet. Budapest, 113–176.
- Ugrai János 2004: *„Kis világunk világos kis tüköre”. Északkelet-magyarországi református lelkészek önéletrajzi nyilatkozatai 1807–1808-ból*. Debrecen.
- Ugrai János (szerk.) 2006: *A Tiszáninnen Református Egyházkerület lelkészei. A kezdetektől a Millenniumig. Adattár*. Sárospatak–Tiszaújváros. www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/tizsaninnen.pdf – utolsó letöltés: 2014. július 9.
- Ugrai János 2007: *Lelkészek képzése és elhelyezkedési esélyei a 19. század elején a Tiszáninnen Református Egyházkerületben*. *Korall* (8.) 30. 158–181.
- Ugrai János 2007: *Önállóság és kiszolgáltatottság. A Sárospataki Református Kollégium 1793–1830*. Budapest.
- Ugrai János 2007: *Professzorok a „pataki reformkorban”. A Sárospataki Református Kollégium és négy professzora a XIX. század első harmadában*. Budapest.
- Ugrai János 2010: *A palléroztatlanság ellenében. Iskolázás a falvakban a polgárosodás hajnalán*. Budapest.

- Ugrai János 2012: *A Sárospataki Református Kollégiumból távozó tógátusdiákok névsora 1783–1870/71*. Sárospatak–Tiszaújváros. http://www.patakarchiv.hu/wa_files/diak-nevsor_patak.pdf
- Zsupán László – Bándi Géza 1960: Iskolánk története. In: Tok Miklós – H. Kovács Mihály (szer.): *A 400 éves miskolci Földes Ferenc Gimnázium emlékkönyve*. Miskolc, 15–50.

A Tizáninnyi Református Egyházkerület névtárai

A tizsamelléki helv. hitv. egyházkerület névtára 1848 szököévre. I. évfolyam. Sárospatak, 1848.*

A Pápai Református Kollégiumról, a Dunántúli Református Egyházkerületéről és a kerület iskoláiról

- Balassa Benő 1897: *A Veszprémi Református Egyházmegye népoktatásának története a XIX. században*. Csapok.
- Beck Gergely 1935: *A belsősomogyi ref. egyházmegye története*. I. kötet. Kaposvár.
- Bódi Ferenc 1943: *A Csurgói Református Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium másfél évszázados története*. I–II. kötet. Kaposvár.
- Bona Gábor 2009: Pápai diákok a 48-as honvédsereg tisztikarában. *Acta Papensia* (9.) 1–4. 267–380.
- Écsy Ö. Zoltán 1931: *Csurgói Diákalbum*. Budapest–Csurgó.
- Héjjas Pál 1894: A csurgói Evang. Reform. Főgimnázium története. In: *Az államilag segélyezett csurgói Ev. Ref. Főgimnázium értesítője az 1893/94. tanévről*. Csurgó, 1–185.
- Horváth József 1992: *A csurgói Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium és Óvónői Szakközépiskola*. Budapest.
- Kálmán Dezső é. n. [1905]: *A gyönki ev. ref. gymnasium története 1806–1900*. Szekszárd.
- Kis Ernő 1896: *A dunántúli evangéliumi reformált egyházkerület pápai főiskolájának története 1531–1895*. Pápa.
- Kiss József 1879: *Monografiai vázlatok a Barsi ref. esperesség múltja s jelenéről*. Pápa.
- Köblös József (szerk.) 2006: *A Pápai Református Kollégium diákjai 1585–1861*. Pápa.
- Köblös József – Kránitz Zsolt 2009: *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760*. Pápa.
- Köblös József – Kránitz Zsolt: A Dunántúli Egyházkerületben szolgáló lelkészek adattára, 1760–1848. http://www.papacollege.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1398&Itemid=83 – utolsó letöltés: 2014. július 9.
- Köblös József – Kránitz Zsolt: A Dunántúli Egyházkerületben szolgáló tanítók adattára, 1760–1848. http://www.papacollege.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1399&Itemid=84 – utolsó letöltés: 2014. július 9.
- Kövy Zsolt (szerk.) 1987: *A Pápai Református Gyűjtemény*. Pápa.
- Kránitz Zsolt (szerk.) 2012: „A késő idők emlékezetében éljenek...” *A Dunántúli Református Egyházkerület lelkési anyakönyvei 1823–1952*. Pápa.

* Ezen kívül még a következő évekre jelentek meg: 1875, 1885, 1886, 1897–1910.

- Kránitz Zsolt (szerk.) 2013: „A késő idők emlékezetében éljenek...” *A Dunántúli Református Egyházkerület lelkeszi önéletrajzai (1943)*. Pápa.
- Kúr Géza 1993: *A Komáromi Református Egyházmegye*. Pozsony.
- Lampérth Géza 1931: *A pápai református főiskola története 1531–1931*. Pápa.
- Mezei Zsolt 2004: A Dunántúli Református Egyházkerület statisztikája 1817-ben. *Acta Papensia* (4.) 3–4. 133–166.
- Pataky László 1992: *Az őrségi református egyházmegye története*. H. n.
- Pongrácz József (összeáll.) 1933: *A Pápai Református Főiskola négyszázados ünnepének emlékkönyve*. Pápa.
- Scherer Lajos 1940: *A 350 éves losonci gimnázium vázlatos története*. Losonc.
- Szabó György 1984: Jogi oktatás Pápan. A Pápai Ref. Jogakadémia története 1832–1885. In: Kovács Kálmán (szerk.): *A jogászképzés a magyar felsőoktatás rendszerében*. Budapest, 121–154.
- Szendrey Imre 1994: A Rév-Komáromi Ev. Ref. Főiskola története (1606–1898). *Limes* (7.) 1. 15–30.
- Thury Etele 1998: *A Dunántúli Református Egyházkerület története*. I–II. kötet. Pozsony.
- Thury Etele 1904: A pápai református főiskola rektorai és felsőbb tanulói 1752-ig. In: *A Dunántúli ev. ref. egyházkerület Pápai Főiskolájának értesítője 1903/1904*. Pápa, 3–33.
- Tóth Endre 1927: *A pápai református egyházmegye története I. Gyülekezetek és lelkészek*. Pápa.
- Tóth Endre 1931: *Mándi Márton István élete*. Pápa.
- Tóth Endre 1940: *A Belsősomogyi Református egyházmegye Mária Terézia korában*. Kaposvár.
- Trócsányi Zsolt (szerk.) 1981: *A pápai kollégium története*. Budapest.
- Tungli Gyula (főszerk.) 1997: *Pápai pedagógus lexikon*. Pápa.

A Dunántúli Református Egyházkerület névtárai

- Egyházi Almanak a helvétziai vallástételt tartó túl a Dunai főtiszteletű superintendencia megbízásából az 1820-dik esztendőre*. Készítette Tóth Dániel. Pest, 1820.
- Egyházi Almanak a helvétziai vallástételt tartó túl a Dunai főtiszteletű superintendencia megbízásából az 1833-dik esztendőre*. Kiadta Tóth Dániel. Pozsony, 1832.*

A Dunamelléki Református Egyházkerületről és a kerület iskoláiról

- Ádám Gerzson – Joó Imre 1996: *A Nagy-Körösi Ev. Ref. Főgymnasium története*. Nagykörös.
- Bálintné Mikes Katalin 1983: *A kecskeméti Református Jogakadémia évkönyvei*. (Reper-torium Bács-Kiskun megye múltjából VIII.) Kecskemét.
- Barthos Kálmán 1909: *A Budapesti Református Főgimnázium első félszázada*. Budapest.

* Ezekon kívül a következő évekre jelentek meg: 1850, 1851, 1854, 1857, 1858, 1863, 1865, 1866, 1869, 1873–1875, 1878–1880, 1882, 1884–1910, 1926, 1928, 1931.

- Dömötör László (szerk.) 1964: *400 éves a Kecskeméti Katona József Gimnázium. A volt Református Kollégium. Kecskemét.*
- Draskóczy István 1993: *A Budapesti Református Gimnázium, „A Lónyay”, 1909–1952.* Budapest.
- Farkas József 1898: *A Pesti Református Egyház 101 éves története.* Kecskemét.
- Földváry László 1898: *Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez 1518–1780.* I–II. kötet Budapest.
- Hegymegi Kiss Kálmán 1896: *A nagykőrösi és a dunamelléki ev. reform. tanítóképzőintézet monográfiája.* Nagykőrös.
- Illyés Bálint é. n. [1979]: *A Kunszentmiklósi gimnázium három évszázada 1679–1979.* Szeged. *Kálvin téri tanulmányok. Tanulmányok a Budapest Kálvin téri Református Gyülekezet történetéhez.* Budapest, 1983.
- Kósa László 2006: *Reformátusok Budapesten. Tanulmányok a magyar főváros reformátusságáról.* I–II. kötet. Budapest.
- Kovács Andor 1932: *Emlékkönyv a Kecskeméten működő Egyetemes Református Jogakadémia fennállásának századik évfordulójára 1831–1931.* Kecskemét.
- Nagy-Szeder István 1936: *Kiskunhalas város egyházainak, iskoláinak és közművelődésének története.* Kiskunhalas.
- Osváth Ferenc 1939: *A nagykőrösi református tanítóképző-intézet története. Első rész: Az intézet megalapításától a világháborúig (1839–1914).* Nagykőrös.
- Papp László – Bucsay Mihály 1955: *A Budapesti Református Theológiai Akadémia története 1855–1955.* Budapest.
- Rébay Magdolna 2011: *Református közoktatás a fővárosban a kezdetektől 1952-ig.* Debrecen.
- S. Szabó József 1936: *A ceglédi református iskola története 1545–1936.* Cegléd.
- Szabó Előd 2001: *Cseresznyevirág. A Baár–Madas története 1907–1952.* Budapest.
- Szappony Károly 1931: *A kecskeméti református egyház és iskolái története.* Kecskemét.
- Szöts Farkas 1896: *A budapesti evangélikus református theológiai akadémia múltja és jelene.* Budapest.
- Tormássy János 1867: *A dunamelléki református egyházkerület története a reformációtól kezdve a jelen század elejéig.* Sáropatak.
- Tóth Ádám 1990: *A Dunamelléki Református Egyházkerület népiskolái az 1815–1819 évi püspöki canonica visitatiók tükrében.* In: *Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár.* XVI. kötet. Budapest, 11–112.
- Tóth Tibor 1996: *A nagykőrösi Arany János Református Gimnázium története (1896–1996).* Nagykőrös.

A Dunamelléki Református Egyházkerület névtárai

- Egyházi Almanak az MDCCCXXXVI-dik évben.* A helv. val. tételt tartó Dunamelléki Egyházkerület részéről szerkesztette Polgár Mihály. Pest, [1835].
- Egyházi Almanak az MDCCCXLII-dik évben.* A helv. val. tételt tartó Dunamelléki Egyházkerület részéről szerkesztette Polgár Mihály. Kecskemét, 1842.
- Egyházi névtár az 1848 évre.* A helv. vallástételt követő dunamelléki egyházkerület megbízásából szerkesztette Báthory Gábor. Kecskemét, 1848.*

* Ezekon kívül még a következő évekre jelentek meg: 1855, 1856, 1859, 1862, 1867, 1869, 1871, 1873, 1875, 1877, 1879, 1881, 1883, 1893, 1899, 1903, 1905, 1908, 1926.

Az Erdélyi Református Egyházkerületről, a Nagyenyedi és a Kolozsvári Református Kollégiumról, s más erdélyi ref. iskolákról

- Albert Dávid 2005: *Székelyudvarhely református és katolikus diáksága, 1670–1871.* Szeged.
- Berecz Gyula 1893: *Háromszék vármegye népoktatási intézeteinek története.* Brassó.
- Domján István 1898: *A sepsi-szentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollégium története 1859–1895.* Sepsiszentgyörgy.
- Dósa Dénes 1897: *A szászvárosi ev. ref. Kun kollégium története.* Szászváros.
- Gönczi Lajos 1895: *A székelyudvarhelyi ev. ref. collegium múltja és jelene.* Székelyudvarhely.
- Görög Ferenc 1925: *A szászvárosi ref. Kun kollégium emlékkönyve.* Kolozsvár.
- Ilyés Géza 1944: A küiküllői református egyházmege papjai a reformáció korától az erdélyi református generális zsinat fennállásáig 1871-ig. *Egyháztörténet* (2.) 3–4. 281–333.
- Imreh Barna 1944: Papok, léviták, mesterek a marosi református egyházmegeében a XVII–XIX. században. *Egyháztörténet* (2.) 1–2. 137–162.
- Jakó Zsigmond – Juhász István 1979: *Nagyenyedi diákok 1662–1848.* Bukarest.
- Kádár József 1896: *Szolnok-Doboka vármegye nevelés- és oktatásügyének története 1000–1896.* Dés.
- Kertész József 1929: *Hazajáró lelkek – nagyenyedi képek.* Budapest.
- Kiss Ferenc 1873: *A székelyudvarhelyi ev. ref. collégium története.* Székelyudvarhely.
- Koncz József 1896: *A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium története.* Marosvásárhely.
- Kozma Zsolt (szerk.) 1996: *Akik jó bizonytságot nyertek. A Kolozsvári Református Theológia tanárai 1895–1948.* Kolozsvár.
- László Jenő 1944: *A zilahi református Wesselényi Kollégium története.* Budapest.
- Lukinich Imre (szerk.) é. n. [1926]: *Nagyenyedi album.* Budapest.
- Magyar Vilmos 1914: *A székelyudvarhelyi ref. kollégium.* Budapest.
- Nagy Géza 1995: *A Kolozsvári Református Theológiai fakultás története.* Kolozsvár.
- Pallós Albert 1896: *Marostordavármegye népoktatási intézményeinek története.* Marosvásárhely.
- Pokoly József 1904–1905: *Az erdélyi református egyház története.* I–V. kötet. Kolozsvár.
- Sebestyén Kálmán 1993: *A Kolozs-Kalotai (Kalotaszegi) Református Egyházmege népoktatásának adattára a XV. századtól 1900-ig.* Budapest.
- Szabó Miklós 2005: *Erdélyiek magyarországi egyetemeken 1848 előtt.* Marosvásárhely.
- Szabó Miklós – Szögi László 1998: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849.* Marosvásárhely.
- Szathmáry Károly, P. 1868: *A gyulafehérvár-nagyenyedi Bethlen-Főtanoda története.* Nagyenyed.
- Tonk Sándor 1994: *A Marosvásárhelyi Református Kollégium diáksága 1653–1848.* Szeged.
- Török István 1905: *A kolozsvári ev. ref. collegium története.* I–III. kötet. Kolozsvár.
- Török István 1906: A kolozsvári collegium tanulóinak névsora. In: *A kolozsvári ev. ref. collegium értesítője az 1905/1906. tanévről.* Kolozsvár, Függelék, 1–94.

Az Erdélyi Református Egyházkerület névtárai

Az erdélyi református anyaszentegyház Névkönyve. Kolozsvár, 1858–1871.

Névkönyv az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház számára. Kolozsvár, 1872–1894.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület névkönyve az 1895–1904-ik évre. Kolozsvár, 1895–1904.

3. A DEBRECENI TUDOMÁNYEGYETEM HITTUDOMÁNYI KARA (1914–1950) EGYETEMI TANÁRAINAK ÉLETRAJZI ADATTÁRA*

Az adattár címszavai

Név – névváltoztatás

hivatás

(Vallás, szül. hely és időpont – Megh., hely és időpont; hol nyugszik.)

Nemesség:

Apja:

Apai nagyapja:

Apai nagyanyja:

Apai dédszülők:

Anyja:

Anyai nagyapja:

Anyai nagyanyja:

Anyai dédszülők:

Testvére(i):

Felesége:

Gyermeke(i):

Középiskola:

Felsőfokú tanulmányok Mo.-on:

Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak:

Oklevél:

Nyelvismeret:

Tudományos fokozatok:

Nyilvános rendkívüli egyetemi tanár:

Nyilvános rendes egyetemi tanár:

Egyetemi tisztségek:

Nyugdíj:

Életút:

MTA-tagság:

Díszdoktor:

Tudományos, művészeti társulat, egyesület:

Külföldi és nemzetközi tudományos társaság, szervezet:

* Összeállította: Kovács I. Gábor és Takács Árpád.

Szerkesztőségi tagság:

Közéleti társaság, szerep:

Egyházi tisztségek:

Politikai szerep:

Kitüntetések:

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekeltség:

Praktikus tudnivalók az adattár egyes címszavainak olvasásához

Nemesség: Csak az apai ági család nemességére, a nemességadóományozás időpontjára vonatkozó adatokat közöljük itt. Ha az anyai ági felmenők nemességére van adatunk, azt az ő címszavuknál adjuk meg.

A családtagok alapadatai: Minden családtag neve, esetleges névváltoztatása után zárójelben először a felekezeti hovatartozást adjuk meg az esetleges vallásváltoztatással. Ezt követi a születés helye a megye megjelölésével és a születés dátuma. Kötőjel után következik az elhalálozás helye és ideje. Elsősorban a férfiak esetében törekszünk a foglalkozás, a státusz megnevezésére, s a lehetőségekhez képest az életút néhány fontosabb mozzanatát is megemlítjük. (A településneveket itt is a megye megnevezésével, a lelkeszi állásokat pedig az egyházmegye megjelölésével.)

A felmenő családtagok sorrendje: Ezt a blokkot az apával kezdjük. Ezt követi az apai nagypapa, majd az apai nagyanya. Ha van adat rá, akkor ezután jönnek az apai nagypapa szülei: apai dédapa I., illetve dédanya I. megnevezéssel. Az apai ágot az apai nagyanya szülei zárják, apai dédapa II. és apai dédanya II. megnevezéssel. Az apai ágot követi az anyával indulva az anyai ág hasonló rendszerű leírása. Ehhez az ideális szerkezethez képest természetesen lehetséges adathiány. Ha van ismeretünk az apák, anyák, nagypapák és nagyanyák testvéreire vonatkozóan, akkor azokat az apa, anya, nagypapa, nagyanya címszaván belül közöljük úgy, hogy a testvéreket születési sorrend szerint megszámozzuk.

Egyéb családtagok: Maguknak az egyetemi tanárainknak először a testvéreire, majd a feleségükre, végül a gyermekeikre vonatkozó adatokat közöljük.

A testvéreket születési sorrendben megszámozzuk. Nevük és alapadataik után igyekszünk a foglalkozásukat s életútjuk néhány fontosabb mozzanatát is megemlíteni.

A feleség alapadatai után következik a házasság időpontja és a feleség foglalkozása. Ennél a címszónál igyekszünk közölni a feleség szüleinek adatait, foglalkozását is.

A gyermekek adatai zárják a családtörténeti blokkot. Ezeket is születési sorrendben, számozva közöljük alapadataikkal és foglalkozásukkal együtt.

A tudástőke felhalmozása: Az erre vonatkozó adatok a középiskolától a tudományos fokozatok megszerzéséig elég egyértelműek, s így ehhez nem szükséges magyarázatokat fűznünk. Legfeljebb annyit, hogy a hazai és a külföldi felsőfokú tanulmányok külön-külön, időrendbe vannak szedve, így a felsőfokú képzés teljes időbeli folyamatát a két adatsor egymásra vetítése adhatja meg.

Egyetemi pályafutás: Az ezzel kapcsolatos címszavakhoz is csak annyit szükséges hozzátennünk, hogy aki a felső nyugdíjkorhatár előtt elhunyt, annál a nyugdíj címszó természetesen hiányzik.

Egyházi tisztségek: Ezek felsorolásánál a református egyházkerületi szintek szerint a gyülekezetnél kezdve az egyházmegyei, majd egyházkerületi szinten át a zsinati, illetve a konventi funkciókig haladtunk.

Rövidítések az adattárban

ÁEH	Állami Egyházügyi Hivatal
Akad./akad.	Akadémia/akadémia
áll.	állami
államtud.	államtudományi
ápr.	április
aug.	augusztus
Biz./biz.	Bizottság/bizottság
bölcsészettud.	bölcsészettudományi
Bp.	Budapest
bp.-i	budapesti
c.	című
c. ny. rk.	címzetes nyilvános rendkívüli
dec.	december
egy.	egyetem, egyetemi
Egy.	Egyesület
egyházker.	egyházkerület/egyházkerületi
eln.	elnök/elnöki
em.	egyházmegye/egyházmegyei
evang.	evangélikus
febr.	február
felügy.	felügyelő
Felsőokt.	Felsőoktatási
fiz. o.	fizetési osztály
gimn.	gimnázium
gr.	gróf
hittud.	hittudományi
id.	idősebb
ideigl.	ideiglenes
ifj.	ifjabb
ig.	igazgató, igazgatósági
ig. biz.	igazoló bizottság
ill.	illetve
Int./int.	Intézet/intézet
irod.	irodalmi
Isk./isk.	Iskola/iskolai
izr.	izraelita
jan.	január
jogtud.	jogtudományi
júl.	július
jún.	június
k.	körül
kat.	kataszteri
kb.	körülbelül

ker.	kerület
Kir./kir.	Királyi/királyi
Koll./koll.	Kollégium/kollégium
Középisk.	Középiskolai
Közl.	Közlöny, Közlemények
közokt.	közoktatás/ közoktatási
Közp.	Központi
lev.	levelező
m.	magyar, megye
márc.	március
min.	miniszter, minisztérium
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MKP	Magyar Kommunista Párt
Mo.	Magyarország
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTT	Magyar Tudományos Tanács
Műegy./műegy.	Műegyetem/műegyetem
nov.	november
ny. r.	nyilvános rendes
ny. rk.	nyilvános rendkívüli
o.	ország (országnévben)
okl.	oklevél/okleveles
okt.	október
ORLE	Országos Református Lelkészegyesület
Orsz./orsz.	Országos/országos
ORTE	Országos Református Tanáregyesület
oszt.	osztály
Polg.	Polgári
prof.	professzor
Prot./prot.	Protestáns/protestáns
r.	rendes
ref.	református
Ref. Egyház	Református Egyház
Ref. Lapja	Reformátusok Lapja
rk.	rendkívüli
róm. kat.	római katolikus
Rt.	Részvénytársaság
szept.	szeptember
szerk.	szerkesztő, szerkesztette
sz. kir.	szabad királyi
Szle	Szemle
Szöv./szöv.	Szövetség/szövetség
t./tiszt.	tiszteleti/tiszteletbeli
Társ./társ.	Társaság/társaság/társulat

teol./theol.	teológiai/theológiai
tiszt.	tiszteleti
tört.	történelem/történelmi
törvényhat.	törvényhatósági
tud. egy.	tudományegyetem
uott	ugyanott
VKM	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
vm.	vármegye

Czeglédy Sándor

teológus

(Ref., Nagysalló, Bars m., 1909. jún. 16. – Debrecen, 1998. okt. 19.; a debreceni köztemetőben nyugszik.)

Apja: Czeglédy Sándor (ref., Nádasdladány, Fejér m., 1883. márc. 28. – Cegléd, 1944. dec. 22.), ref. lelkész, bibliafordító. A gyönki ref. algimn.-ban kezdte a középiskolát (1893–), a pápai ref. koll.-ban folytatta (1895–), majd ugyanitt végezte a ref. teológiát (1901–1905). Segédlelkészség után, 1906 szept.-től a horvátországi Velikapisanicán volt missziói lelkész. 1909-től a Bars megyei Nagysalló gyülekezeti lelkésze, a barsi egyházmegye tanácsbírája. 1914 októberében a pápai ref. teol. akad. öszösvetségi tanszékének tanára lett. 1920-tól Győrben volt lelkész s 1920-tól 1924-ig a tatai egyházmegye esperese is. A dunántúli egyházkerületnek 1917-től aljegyzője, 1924-től főjegyzője. 1927-ben a pápai kollégium gondnokává, konventi és zsinati rendes taggá választották. 1928-tól haláláig a tizenhatezer lelkes ceglédi gyülekezet lelkésze volt. 1929-től a dunamelléki egyházkerület tanácsbírája, 1939-től zsinati póttag. Lefordította az Újszövetséget s Kálvin több művét, egyik szerzője volt a Bibliái Lexikonnak (I–II., Bp., 1929–31). 1921-ben megindította a Kereszttyén Család című ref. néplapot és naptárt, 1925-ben pedig a Református Siont. Testvérei: 1. Czeglédy Pál (ref., Falu-Battyán, 1887. ápr. 16. – Bp., 1978. febr. 28.), a gimn.-ot és a teológiát a pápai ref. koll.-ban végezte, Bars megyében lelkészkedett: Hontvarsány (1911–19), Garamsalló (1918–37), Ipolypásztó (1937–38), Léva (1938–), 1933-tól a barsi egyházmegye esperese; 2. Czeglédy Gyula (ref., Szabadbattyán, 1889. máj. 12. – 1953. márc.), Soponyán (Fejér m.) községi jegyző; 3. Czeglédy Katalin (ref., Szabadbattyán, 1891. okt. – kisgyermekként hunyt el); 4. vitéz Czeglédy András (ref., Szabadbattyán, 1893. ápr. 07. – 1943. jan. 27.), 1924-től vitéz, 1931-től Csősz község (Fejér m.) jegyzője; 5. Czeglédy Mária (ref., Szabadbattyán, 1894. okt. – fiatalon elhunyt); 6. dr. Czeglédy Ferenc (ref., Szabadbattyán, 1897. augusztus 17. – Bp., 1963. márc. 16), jogász.

Apai nagyapja: Czeglédy Sándor (ref., Hódmezővásárhely, 1849. jan. 18. – Falu-Battyán, 1899. júl. 18.), a gimn.-ot a hódmezővásárhelyi ref. gimn.-ban, a teológiát a debreceni ref. koll.-ban végezte. Segédlelkész volt Hódmezővásárhelyen és Biharpüspökiben. Egy évi betegeskedés után került a Veszprém megyei Középpusztá-Bogárd leányegyházba lelkész-tanítóként (1875–81). 1881-től Nádasdladány, 1884-től haláláig Falu-Battyán és Szabadbattyán Fejér megyei egyházközségek ref. lelkésze.

- Apai nagyanyja:* Szőke (Szabó) Katalin (ref., Hódmezővásárhely, 1854. december 07. – Garamsalló, 1931. október 26.), házass.: 1881, hét gyermekük született.
- Apai dédapa I.:* Czeglédy Ferenc hódmezővásárhelyi földműves.
- Apai dédanya I.:* Back Mária (ref., Hódmezővásárhely, 1828. jún. –), Bak Mihály és Kapus Mária leánya.
- Apai dédapa II.:* Szőke Ferenc.
- Apai dédanya II.:* Kárász Katalin.
- Anyja:* Kósa Margit ref., (Bp., 1883. márc. – Bp., 1958. júl. 20.), írt elmélkedéseket, imádságokat protestáns leányok számára s fordított vallásos irodalmat és elbeszéléseket. Testvérei: 1. Kósa Karola Kiss Tivadarné (ref., Bp., 1875. aug. 23. – 1965. okt. 8); 2. Kósa Sándor (ref., Bp., 1880. febr. –); féltestvére Kósa Zoltán.
- Anyai nagyapja:* Kósa Károly (ref.), vasúti tisztviselő Bp.-en a MÁV központjában (vizsgáló, ellenőr, felügyelő), majd kereskedelmi minisztériumi főfelügyelő.
- Anyai nagyanyja:* Blattau Mária Antónia; korai halála után Kósa Károly második felesége Blattau Mária húga volt.
- Testvére(i):* 1. Czeglédy István (Nagysalló, 1910. aug. 18. – Bp., 1966. dec. 1.), a gimn.-ot a győri bencéseknel, a teológiát a bp.-i ref. teol. akadémián végezte. Utrechtnben tanult (1930–31, 1933–36), ott is volt doktorandusz. Ceglédi és Bp. kelenföldi segédlelkészség után a kőszegi katonai alreál (1937–39), majd a nagysallói egyházközség lelkésze (1939–). 1944-től táborigazgató, így került szovjet hadifogságba (1945–47). 1948-tól Nyíregyházán diakonissza intézeti lelkész. 1953-tól 1957-ig a Bp. józsefvárosi gyülekezet lelkésze. 1953-tól megbízott, 1954-től rendes tanára az újszövetségnek a bp.-i ref. teol. akadémián. 1957-től 1960-ig a teológia dékánja. Felesége 1945. febr.-tól Nagy Sára, aki 1945–1948-ig a nyíregyházi Kálvineumban tanított. Három gyermekük született, két lány, egy fiú; 2. Czeglédy Margit (ref., Nagysalló, 1911 – Bp., 1991), a bp.-i ref. teol. akadémiát 1929 és 1933 között végezte el. Férje: Péter János (Alsónyék, 1910. okt. 28. – Bp., 1999. febr. 26.), a bp.-i ref. Bethesda-kórház lelkésze (1936–1945), a köztársasági elnöki titkárság vezetője (1946–1949), a tiszántúli, majd tiszavidéki egyházkerület püspöke (1949. nov. – 1956. okt.), később külügyminiszter (1961–1973), országgyűlési képviselő (1953–1990), országgyűlési alelnök (1973–1988), MSZMP Közp. Biz. tagja (1966–1988). Négy lányuk született; 3. Czeglédy Antónia Éva (ref., Nagysalló, 1913 – Bp., 2004), Zeneakadémiát végzett, férjhez menése után kántorként szolgált férje gyülekezetében. Férje: Haypál Béla (ref., Bp., 1899. okt. 17. – Bp., 1989. ápr. 16.), 1926-tól 1968-ig a Budapest-Budai (Szilágyi Dezső téri) református egyházközség lelkésze, aki 1945 után csatlakozott a Polgári Demokrata Párthoz, a párt elnöki tanácsának, a III. majd az I–II. kerületi szervezetnek elnöke lett. 1945. június 24-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. 1945 és 1949 között a fővárosi törvényhatósági biz. tagja, egy időben jegyzője. Egyházmegyei tanácsbíró, 1965-től 1968-ig a Budapest-Déli Egyházmegye esperese. Fia Haypál Benőnek (Paks, 1868 – Bp., 1926), a Bp.-Budai (Szilágyi Dezső téri) ref. egyházközség alapító lelkészének (1896–1926); Két lányuk született. 4. Dr. Czeglédy Károly (ref., Pápa, 1914. dec. 21. – Bp., 1995. jún. 20.), nyelvész, orientalista. A debreceni tud. egy. hittud. karán (1932–36), a belfasti (1934–35), az utrechti (1936–39) és a bp.-i tud. egyetemen (1939–41) tanult. A sémi filológia magántanára (1946), a bp.-i tud.

- egyetemen 1948-tól a sémi filológia és az arabisztika docense, 1960-tól ELTE egyetemi tanára, a nyelvtudományok doktora (1976), az MTA Ókorkutatási Biz.-nak társelnöke, a Kőrösi Csoma Társaság elnöke. Fontosak magyar őstörténeti kutatásai is. Felesége: Papp Katalin, házasságkötés: 1949. Egy fiúk és egy lányuk született.
- Felesége:* Molnár Aranka (ref., Debrecen, 1916. júl. 30. – Debrecen, 1986. szept. 8.), házass.: 1941. aug. 16., házassága előtt ref. tanítónő Hajdúhadházon; apja: Molnár Zoltán (ref., Nádudvar, 1887. jún. 15. – Hajdúhadház, 1950. febr. 18.) ref. lelkész Hajdúhadházon (1920–1950), egyházmegyei lelkészi főjegyző, esperes, zsinati póttag, az Országos Lelkészegyesület főtitkára; anyja: Koszorús Aranka (ref., Debrecen, 1894. szept. 8. – Debrecen, 1952. jan. 3.), Koszorús Kálmán debreceni városi adóellenőr, földbirtokos, a Debreceni Gazdák Bankja felügy. biz. tagjának lánya.
- Gyermeke(i):* 1. dr. Czeglédy Sándor (ref., Debrecen, 1942. júl. 31. – Debrecen, 1976. aug. 11.) atomfizikus; 2. dr. Czeglédy Judit (ref., Debrecen, 1944. szept. 19. – Debrecen, 2007. okt. 29.), mikrobiológusként tevékenykedett a debreceni orv. egyetemen; 3. dr. Czeglédy Mária (ref., Debrecen, 1950. okt. 29. –), gyermekfogszakorvos, a Tiszántúli Ref. Nőszövetség elnöke, férje: dr. Gaál Botond (ref., Vámosatya, Bereg m., 1946. márc. 27. –) a debreceni hittud. egyetem dogmatikatanára.
- Középiskola:* pápai ref. kollégium gimnáziuma, I. oszt., 1919–20; győri bencés gimn., II–VIII. oszt., 1920–27; érettségi uott.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* pápai ref. kollégium teológiai akad., 1927–28; bp.-i ref. teológiai akad., 1928–29.
- Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak:* Dayton Central Theological Seminary, USA, 1929–1931; Princeton Theological Seminary, USA, 1931–1932; Halle-Wittenbergi Egyetem Teológiai Fakultás, 1936. szept. – 1937. febr.
- Oklevél:* lelkészi oklevél, Columbus, Ohio, USA, 1931; Master of Theology, 1932. máj., Princeton Theological Seminary.
- Nyelvismeret:* német, angol, latin, görög, héber.
- Tudományos fokozatok:* debreceni tud. egy., hittud. kar, a teológia doktora, rendszeres teológiai szakcsoport: 1936; pápai teológiai akad. magántanára, gyakorlati teológiai szakcsoport: 1938.
- Nyilvános rendkívüli egy. tanár:* 1940. okt. 19., debreceni tud. egy., hittud. kar, homiletika, liturgika, valláspedagógia.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* 1945. nov. 10., debreceni tud. egy., hittud. kar, homiletika, liturgika, valláspedagógia.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1946/47; prodékán: 1947/48
- Nyugdíj:* 1983.
- Díszdoktor:* bp.-i teológiai akad., 1989.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a debreceni Tisza István Tud. Társaság rendes tagja (1940–) és a M. Prot. Irodalmi Társaság választmányi tagja (1938–); Coetus Theologorum – Ref. Teológusok Munkaközössége tagja (1939–).
- Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet:* Ref. Világszöv. felkérésére a ref.–bapt. dialógus tagja.
- Szerkesztőségi tagság:* *A Református Élet* c. hetilap főmunkatársa (1938–1940); *Teológiai Szemle Coetus – Theologorum* Ref. Teológusok Munkaközösségének folyóirata szerk. (1941–44), körlevél formában (1947–48).

Egyházi tisztségek: Debrecen-Piac utcai egyházzsír és Debrecen-nagyerdei egyházközség tanácsosa, presbitere (1940–); a tiszántúli ref. egyházkerület második lelkészképesítő vizsgabiz., valamint a missziói és diakóniai biz. tagja (1941–); ref. Egyetemes Konvent ének- és zeneügyi biz. tagja (1940–); a hetedik bp.-i zsinat tagja (1964–); a Debreceni Ref. Teológiai Akad. dékánja (1971–72, 1979–80); Magyar Ref. Külmissziói Szöv. alelnöke.

Kitüntetések: Magyar Felsőoktatásért Díj; debreceni Csokonai-díj (1995).

IRODALOM

Fekete Károly 1959: *Dr. Czeglédy Sándor*. Ref. Egyház.

ifj. Fekete Károly: Búcsú Czeglédy Sándortól. *Ref. Lapja* 1998. nov. 29.

Gaál Botond (szerk.) 1989: *A választott nép szolgálatában. Tanulmányok a 80 éves Czeglédy Sándor tiszteletére*. Debrecen.

Gaál Botond 2001: Czeglédy Sándor (1909–1998), a rendszeres teológus. *Confessio* (25.) 1. 99–109.

Kránitz Zsolt (szerk.) 2012: „A késő idők emlékezetében éljenek...” *A Dunántúli Ref. Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952*. Pápa, 215.

Csánki Benjamin

teológus

(Ref., Füzesgyarmat, Békés m., 1868. jan. 3. – Debrecen, 1943. júl. 5. A debreceni Nagyerdei Köztemetőben nyugszik.)

Apja: Csánki Benjámín (ref., Komádi, Bihar m., 1818. dec. 5. – Füzesgyarmat, 1884. ápr. 1.), a debreceni ref. koll. gimnáziumába járt, majd 1834-ben subscribált (ekkor már apja meghalt), 1834-től három évig bölcsészetet, 1836-tól két évig jogot, 1937-től három évig teológiát hallgatott, 1847-től 1884-ig ref. lelkész Füzesgyarmaton (Békés m.), a békésbánati ref. egyházmegye tanácsbírája.

Apai nagyapja: Csánki István (ref., Vác, 1790 körül – Komádi, 1834-ben már nem élt), 1807. nov. 2-án subscribált a debreceni ref. koll.-ban, 1812–14: rektor volt Komádiban, 1818 körül segédlelkész Komádiban.

Apai nagyanyja: Nagy Katalin, 1834-ben már özvegyként élt Komádiban, a debreceni kollégiumi nyilvántartás szerint: plebejus/közrendű.

Anyja: Bergman Emília (evang., – meghalt 1877 előtt), testvére, Bergman Amália, Csák János vésztoi (békésbánati em.) ref. lelkésznek a felesége volt.

Anyai nagyapja: Bergman József (evang., 1801 – Füzesgyarmat, 1877. jún. 15.), füzesgyarmati uradalmi tisztt; testvére Bergman Frigyes (1814–1881) györcönyi (Tolna m.) evangélikus lelkész.

Anyai dédapja I.: Bergman Teofil (evang., Sopron 1767. máj. 29. –), a soproni evang. líceumban és Jénában (1790–91) tanult, evang. lelkész Szárazdon.

Anyai dédanya I.: Wolmuth Zsuzsanna (evang.).

Testvérei: 1. Csánki Béla (ref.), felesége: Hivessy Julia; 2. Csánki Emilia (ref., Füzesgyarmat, 1849. okt. –); 3. Csánki Emma (ref., Füzesgyarmat, 1851–), férje: Papp Lajos;

4. Csánki Ilka (ref.), férje Vadon Miklós; 5. Csánki Viktor (ref., Füzesgyarmat, 1855 – Debrecen, 1912), kir. tanfelügyelő Háromszék (1895–97), Jász-Nagykun-Szolnok, majd Hajdú m.-ben, Debrecenben; 6. Csánki Dezső (ref., 1857–1933), történész, levéltáros, a Magyar Országos Levéltár főigazgatója (1919-től), az MTA r. tagja, másodelnöke, közokt. államtitkár (1924–27), felsőházi tag (1927–31), M. Tört. Társulat alelnöke, felesége: Materny Gizella (fiuk: Csánky Dénes, festőművész); 7. Csánki Kornélia (ref.), férje: Jákó Balázs; 8. Csánki Géza (ref.), felesége Bayler Emília; 9. Csánki Jenő (ref., Füzesgyarmat, 1864–); 10. Csánki Zoltán (ref., Füzesgyarmat, kb. 1870–).

Felesége: rétalapi Bayler Lujza (ref., 1897 előtt róm. kat., Debrecen, 1873–), házasságkötésük: 1897; apja: Bayler István (róm. kat., 1830 – Debrecen, 1883. okt. 22.), debreceni városi tanácsnok fia, 1848-ban a debreceni önkéntes nemzeti őrsereg közvitéze, majd őrmester a 68. honvédszászlóaljnál, végül hadnagy az V. hadtestben. 1850-ben besorozták, 1856-ban tizedesként szerelt le. Debreceni városi hivataltalnok volt, előbb utcabiztos, majd katonai beszállásolási biztos. Utóbbihoz kapcsolódó gyászjelentésén használták először a „rétalaki” előnevet. Lánya már rétalapiként használta. Valójában semmilyen forrás nem bizonyítja, hogy nemesek lettek volna. Anyja: Funtek Lujza (házass.: 1856).

Gyermeke(i): 1. Csánki Benjámín (ref., Tiszafüred, Heves m., 1897. dec. 14. – 1966. szept., Amszterdam), kenderesi ref. lelkész (1926-tól), a heves-nagykunsági egyházmegye missziói biz. tagja, felesége: Tielkemeijer Petronella (1895. ápr. 13. – 1985. ápr. 5.), házasságkötés: Ede, Gelderland, Hollandia, 1936. febr. 25.; 2. Csánki István (Tiszafüred, 1898–), felesége: Kántor Erzsébet; 3. Csánki Eglantine/Erzsébet (Tiszafüred, 1900 – Debrecen, 1991), férje: dr. Tóth Lajos (ref., Kiskunhalas, 1876 – Bp., 1936), az MTA tagja, a magyar magánjog professzora a debreceni tud. egyetemen (1914–), a tiszántúli ref. egyházkerület világi főjegyzője, a ref. zsinat és az egyetemes konvent tagja, 2. férje 1952-től Kállay Kálmán (1890–1959) debreceni teológiai professzor.

Középiskola: debreceni ref. kollégium gimn., I–VIII., 1878–1886.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni ref. koll. teológiai akad., 1886–1890.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1894; II. lelkészsképesítő vizsga, Debrecen, 1896.

Nyelvismeret: német, angol, francia, olasz, görög, latin, héber, arab, szír.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1914. aug. 26., vallástörténet és rokontudományok; uott 1918. máj. 10, keresztyén erkölcsstan.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1929/30; prorektor: 1930/31; hittud. kar, dékán: 1919/20; prodékán: 1920/21, 1921/22.

Nyugdíj: 1938. jún. 30.

Díszdoktor: pécsi tud. egy. soproni evang. hittud. kar, a teológia tiszteletbeli doktora, 1934.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a debreceni Tisza István Tud. Társ. rendes (1921–), a debreceni Csokonai Kör vál. tagja; a szeghalmi Régészeti és közművelődési egyesület alapítója (1906–).

Közéleti társaság, szerep: a debreceni egy. Diákasztal felügyelő biz. (1914–), majd a diákjóléti egyesített biz. alelnöke (1933–).

Egyházi tisztségek: a debreceni ref. koll. felsőokt. tanács tagja (1914–), Tiszántúli ref. egyházkerület lelkesítő biz. tagja (1922–).

Politikai szerep: Debrecen sz. kir. város törvényhat. biz. tagja.

IRODALOM

Ötvös László 2012: Prof. Csánki Benjámín rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 197–214.

Csikesz Sándor

református teológus

(Ref., Drávafok, Somogy m., 1886. jan. 8. – Debrecen, Hajdú m., 1940. febr. 18.)

Apja: Csikesz Sándor (ref., Felsőbogárdpuszta, Fejér m, 1860. ápr. – Debrecen), ref. kántortanító Baranya megyében Drávafokon, majd Szaporcán (közben néhány évig hódmezővásárhelyi tanyai iskolában is), a felső-baranyai ref. egyházmegye tanítói értekezletének közpénztárnoka és gyámintézetének számvevője, egyházmegyei iskolalátogató. Testvérei: 1. Csikesz Gyula (ref., Csajágh, Veszprém m., 1850. jan. –); 2. Csikesz Géza (ref., Simontornya, Tolna m., 1853. jún. –); 3. Csikesz Kálmán (ref., Sáregres, Veszprém m., 1855. jan. –); 4. Csikesz József (ref., Sáregres, Veszprém m., 1856. dec. –); 5. Csikesz Lujza (ref., Dég, Veszprém m., 1858. okt. –); 6. Csikesz Julianna (ref., Dég, Veszprém m., 1863. nov. –); 7. Csikesz Endre (ref., Simontornya, 1865. nov. –), ref. kántortanító Szigetszentmiklóson, a solti ref. egyházmegye közgyűlésének tanító képviselője; 8. Csikesz Jozefina (ref., Simontornya, 1868. ápr. –); 9. Csikesz Vilma (ref., Simontornya, 1871. jún. –).

Apai nagyapja: Csikesz József (ref., Szilasbalhás, Veszprém m., 1825. szept. –), négy gimnáziumi és egy akadémiai osztályt végzett a pápai ref. koll.-ban (1840–46), kántortanító lett a dunántúli ref. egyházkerület mezőföldi egyházmegyéjében több helyen, legtovább Simontornyán (1863–1893).

Apai nagyanyja: Tóth Julianna.

Apai dédapa I.: Csikesz Ferenc (ref.), földműves/közbirtokos Szilasbalháson.

Apai dédanya I.: Tóth Sára Zsuzsanna (ref.).

Anyja: Csath Emília (ref., Magyarecske, Baranya m., 1861. ápr. – Debrecen).

Anyai nagyapja: Csath Ferenc (ref., Decs, Tolna m., 1832–), a pápai ref. koll.-ban is végzett néhány gimnáziumi osztályt (1844 és 1848 között), Magyarecskén lett ref. kántortanító.

Anyai nagyanyja: Gál Zsuzsanna.

Anyai dédapa I.: Csath István, bográn Decsen.

Testvérei: 1. Csikesz Ilona (ref., Drávafok, 1884. aug. –), férje: Kovács Lajos (az első világháborúban zászlósként elesett az olasz fronton), csákvári ref. népiskolai tanító, akinek az apja is Csákváron volt tanító; 2. Csikesz Ferenc Béla (ref., Hódmezővásárhely, 1888. okt. –), ref. kántortanító a Baranya megyei Cunban, majd 1916-tól Laskón, utóbbi helyről 1920-ban a szerb uralom miatt Kővágószőlősekre menekültek,

felesége: Vinczy Etelka, Vinczy Gyulának, a Baranya megyei Bélye ref. lelkészének (alsóbaranyai em.) leánya.

Gyermekei: (nevelt gyermekek), testvérének, Csikesz Ilonának félárva gyermekei: 1. dr. Kovács Lajos (ref., Csákvár, 1908. jún. 14. – Miskolc, 1978. jún. 24.), a debreceni tud. egyetemen végzett geológus, egyetemi magántanár (1944, szegedi tud. egy.), az ásvány- és földtudomány kandidátusa (1958), a nyíregyházi Kálvineum Tanítóképző Intézet és a debreceni ref. leánygimn. tanára, 1945-től a debreceni tud. egy. ásvány- és földtani intézetének szakelőadója, igazgatója, 1953-tól a nehézipari műszaki egyetem docense, Sopronban, majd Miskolcon, 1966-tól egyetemi tanár; 2. Kovács Ilonka (ref., Csákvár, 1909–), óvónő, férje: Korompai Géza; 3. Kovács Lenke (ref., Csákvár, 1911–), férje: dr. Török Sándor; testvérének, Csikesz Ferencnek fia: 1. Csikesz Ferenc (ref., Laskó, 1919 – Bp., 1986), a debreceni tud. egyetem történelem-földrajz szakán végzett középiskolai tanár, Sepsiszentgyörgyön, majd Kunszentmiklóson tanított, 1945-ben utóbbi helyen a Nemz. Parasztpárt helyi titkára volt, 1947-ben doktorált Debrecenben, 1956-ban a kunszentmiklósi Nemzeti Biz. elnöke volt, ezért bebörtönözték (1957–1960), tanárként többé nem dolgozhatott.

Középiskola: siklósi községi polgári iskola, I–IV., 1896–1900; kecskeméti ref. főgimn., V–VIII. oszt., 1900–1904; érettségi uott, 1904. jún.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: bp.-i ref. teológiai akad., 1904. szept. 8. – 1908.

Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak: berlini egy., teológia, 1908. nov. 9. – 1909. aug. 7.

Oklevél: bp.-i teol. akad., 1908. szept., I. lelkészképesítő vizsga; 1910: II. lelkészképesítő vizsga.

Nyelvismeret: német, latin, görög, héber.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1923. márc. 29., egyházszertartástan, egyházi szónoklattan és valláspedagógia.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1937/38; prorektor: 1938/39; hittud. kar, dékán: 1925/26, 1933/34; prodékán: 1926/27, 1934/35.

Díszdoktor: pécsi tud. egy. soproni evang. hittud. kar, 1934. máj. 13.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot. Irodalmi Társaság ig. vál. tagja, a debreceni Tisza István Tud. Társaság rendes tagja és a Pécsi Egyetem Baráti Körének alapító tagja.

Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet: az Internationaler Verband zur Verteidigung und Förderung des Protestantismus végrehajtó tagja, az Internationaler Christlicher Presse Verein mo.-i képviselője, Protestantisches Weltverband tagja.

Szerkesztőségi tagság: *Egyházi Értesítő* (Cegléd, 1909–1911); *Baranyai Kálvinista Lobogó* (1911–1914); a *Theológiai Szemle* (1925–1940) és a *Theológiai Tanulmányok* (1928–1940) alapítója és szerkesztője; a *Magyar Presbiter* című lap alapítója, kiadója és főmunkatársa (1929–).

Egyházi tisztségek: a tiszántúli ref. egyházkerület tanácsbírája (1928–), az egyházkerület Diakonissza Biz. ügyvez. alelnöke, belmissziói biz. és az iratterjesztő albiz. tagja, II. lelkészképesítő vizsgáló biz., a kollégiumi felsőoktatási tanács, kollégiumi igazgatótanács (1934–), felsőoktatási albiz. és a könyvtári albiz. tagja, a kollégium levéltárnoka (1923. szept. 22. –); az Egyetemes Konvent sajtóügyi (1929–), parochiális könyvtárügyi (1929–), műemléki és levéltári (1933–) biz. tagja; a felsőbaranyai egyházmegye harkányvidéki lelkészi körének tb. tagja (1934–); az Orsz. Ref. Lelkész-

egyesület titkára (1914. szept. –), főtitkára (1921–), alelnöke (1936–), az ORLE sajtószindikátusának elnöke, könyvkiadó alapjának igazgatója (1934–); az Orsz. Ref. Presbiteri Szöv. főtitkára (1926–), alelnöke (1934–); a M. Prot. Sajtószövetség vál. tagja, az Orsz. Ref. Jóléti és Gazdasági Társulat ig. tagja, az Orsz. Ref. Tanáregyesület díszelnöke (1937–); nyíregyházi Kálvineum ref. lelkészi árvaház ig. tanácsának tagja.
Kitüntetés: a katonai lelkészi II. osztályú érdemkereszt a kardokkal; az észt fehércsillag érdemrend középkeresztje (1938).

IRODALOM

- Barcza József 1986: Magyar református lelkészeszmény a két világháború között. 100 éve született Csikesz Sándor. *Theol. Szle* (29.) 3. 175–180.
- Bottyán János 1978: A nagy indítások embere, Csikesz Sándor. In: Uő: *Hitünk hősei*. Bp., 205–213.
- Csohány János 1988: A korszakváltások évszázada (1849–1950) – A kollégium négyszázéves jubileuma. In: Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 276–279.
- Czeglédi Sándor 1944: *Csikesz Sándor emlékezete*. Debrecen.
- Czeglédi Sándor 1955: A Budapesti Teológiai Akadémia nagy növendéke: Csikesz Sándor. *Ref. Egyház* 1955. jún. 15. 12.
- Czeglédi Sándor 1990: Csikesz Sándor emlékezete – egy félévszázad távlatában. *Theol. Szle* (33.) 4. 225–232.
- Incze Gábor 1941: Csikesz Sándor. In: Módis László (szerk.): *Csikesz Sándor emlékkönyvek 2*. Debrecen.
- Ötvös László 2012: Dr. Csikesz Sándor rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 265–282.
- Sándor Endre 1995: Csikesz Sándor (1886–1940). In: Csikesz Sándor: *Jézusban van menedékünk. Igehirdetések és Tanulmányok Sándor Endre válogatásában*. Bp., 5–9.
- Sándor Endre 1996: Akinek szívügye volt a magyar baka sorsa is. *Ref. Egyház* (48.) 7–8. 179–183.
- Takács Béla 1988: A kollégium múzeumai – Régészeti és néprajzi múzeum. In: Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 508–510.

Erdős József

ref. lelkész, teológus

(Ref., Szatmárnémeti, Szatmár m., 1856. augusztus. 31. – Debrecen, 1946. december 12.; a debreceni köztemetőben nyugszik.)

Nemesség: 1664. március 22. (Apaffi Mihálytól); előnév: simai, régi magyar nemességének épségben tartása mellett 1908. jan. 1-jén kapta gyermekeivel együtt

Apja: Erdős Mihály (ref.), gubásmester Szatmárnémetiben.

Anyja: Tóth Julianna (ref.).

Felesége: György Julianna (ref., Szatmárnémeti, 1861. ápr. 16. – Debrecen, 1922. dec. 4.), György Lajosnak (ref., Szatmárnémeti, 1826. – 1864. dec. 17.) a szatmárnémeti

ref. lelkésznek és Fésős Juliannának a leánya. Házasságkötés: Szatmárnémeti 1881. jún. 25. György Lajos, az após a szatmárnémeti ref. koll.-ban végezte a gimn.-ot, majd a debreceni ref. koll.-ban a bölcsészetet, jogot és teológiát. 1848-ban a Deák Nemzetőrség választmányi tagja volt. Az ő apja, György József is ref. lelkész volt Sátoraljaújhelyen és Szatmárnémetiben, esperes. Fésős Julianna apja, Fésős András (ref., Hirip, 1801 – Debrecen, 1855) a debreceni ref. koll.-ban tanult, majd Göttingenben járt. Szatmárnémeti (1831–1841) és debreceni lelkész lett (1841–1855), egyházkerületi főjegyző. Az ő apja is Fésős András, s szintén a debreceni ref. koll.-ban tanult, majd Hiripen volt lelkész.

Gyermeke(i): 1. Erdős Béla (gyermekkorában meghalt); 2. dr. Erdős (György) József (ref., Újsóvár, 1885. máj. 12. –) ügyvéd, Debrecenben, Berlinben, Bonnban, Genfben tanult, Debrecen város törvényhat. biz. tagja, a Bihar-Érmelléki ref. egyházmegye ügyésze majd tanácsbírája, a Tiszántúli ref. egyházkerület és a debreceni ref. koll. valamint az Orsz. Ref. Tanáregyesület (1933–1948) ügyésze, a Kollégiumi Intéző Biz. tagja, az Egyházkerületi Pénzügyi Biz. jogtanácsosa; 3. dr. Erdős Károly (ref., Újsóvár, 1887. júl. 17. – Debrecen, 1971. jún. 6.), ref. teológus, a debreceni tud. egy. hittud. kar újszövetségi tanszékének egyetemi tanára (1928–1950); 4. Erdős Julianna (ref., Debrecen, 1889. máj. 25. –) hegymegi Kiss Albert ároktői (Borsod m.) református lelképásztor felesége; 5. Erdős Rózsa (ref., Debrecen, 1891. márc. 14. –) imolai Eötvös Ferenc nyékládházi (Borsod m.) református lelképásztor felesége; 6. Erdős (Johanna) Mária (ref., Debrecen, 1894. aug. 15. – Bp., 1985. júl. 7.) dr. Varga Zsigmond (ref., Marosdécse, Torda-Aranyos m., 1886. febr. 5. – Debrecen, 1956. ápr. 18.), debreceni tud. egy. hittud. kar vallástörténeti ny. tanárának felesége.

Középiskola: Szatmárnémeti ref. gimn., I–VI. oszt., 1867–73; debreceni ref. koll. gimn., VII–VIII. oszt., 1873–75.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni ref. koll. teológiai akad., 1875–1877.

Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak: bécsi tud. egy. protestáns teológiai intézet, 1877. okt. 2. – 1879. júl. 17.; 1879 második felében az elberfeldi (Németorsz.), szegénygondozó-jótékonysági rendszert tanulmányozta.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1880; II. lelkészképesítő vizsga uott, 1881; lelkészavatás 1884. aug. 22., Debrecen.

Nyelvismeret: német, görög, latin, héber.

Tudományos fokozatok: bécsi tud. egy. protestáns teológiai int., licenciátus 1888. ápr. 9.; bécsi tud. egy., protestáns teológiai int., teol. tud. doktora: 1891. márc. 1.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy. hittud. kar, 1914. aug. 26., újszövetségi írásmagyarázat és segéd tudományai.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy. rektor: 1917–18; prorektor: 1918/19; hittud. kar, dékán, 1914/15, 1920/21, 1921/22, 1922/23; prodeákán: 1915/16, 1923/24.

Nyugdíj: 1928. jan. 6.

Díszdoktor: genfi egyetem (1913); debreceni tud. egy. tb. dr. (1946. aug. 10.).

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot. Irodalmi Társaság (1905–) és a debreceni Tisza István Tud. Társaság vál. tagja (1922–); a Debreceni Protestáns Irod. Kör eln.; Károli-féle bibliafordítás revíziójával fogl. biz. tagja.

Szerkesztőségi tagság: *Debreceni Prot. Lap* szerk. (1894–), *Pallas Nagylexikon* munkatársa.

Közéleti társaság, szerep: a Népszerű Főiskolai Tanfolyam rendező biz. tag.

Egyházi tisztségek: debreceni ref. presbitérium tagja, a homokkerti egyházzrész gondnoka; debreceni teol. akad. képviselője az egyházkerület közgyűlésében (–1928); a Tiszántúli Egyházkerület Lelkészi Értekezlet jegyzője (1894–1915), Révész Imre-Alap biz. (–1946) és a Felsőbb Leányiskolák Állandó Biz. tagja (1889–1928); Főiskolai Ig. Tanács akadémiai albiz. tagja (1910–28).

Kitüntetések: Signum Laudis (1928).

IRODALOM

Csikesz Sándor 1926: Dr. Erdős József hetvenedik életévére. *Theol. Szle* (2.) 1–2. 745.

Csohány János 1988: A kollégium története 1861–1914 között – A teológiai tanszak és a teológiai akadémia. In: Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 246–249.

Csohány János 2012: Simai Erdős József, a negyedik rektor. *Gerundium Egyetem-történeti Közlemények* (3.) 1–2. 5–14.

„Historicus” 1926: Dr. Simai Erdős József élete és működése. *Theol. Szle* (2.) 1–2. 920–924.

dr. Erdős József (nekrológ). *Közlöny* 1946. 2. 26.

Erdős József (nekrológ) 1947. *Theol. Szle* (23.) 1. 96.

Kocsis Elemér 1996: Erdős József emlékezete halálának 50. évfordulóján. *Református Tiszántúl* 4. 23.

Ötvös László 2012: Dr. Simai Erdős József rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 66–87.

Soltész Elemér 1947: Emlékezés Dr. Erdős József professzorra. *Debreceni Képes Kalendárium 1948-ra*. Debrecen.

Erdős Károly

teológus

(Ref., Újsóvá, Bács-Bodrog m., 1887. július 17. – Debrecen, 1971. jún. 6.)

Nemesség: 1664. március 22. (Apaffi Mihálytól); előnév: simai, régi magyar nemességének épségben tartása mellett 1908. jan. 1-jén apjával és testvéreivel kapta.

Apja: Erdős József, dr. (ref., Szatmárnémeti, 1856. aug. 32. – Debrecen, 1946. dec. 12.), ref. teológus, a debreceni ref. teológiai akad. tanára (1888–1914), majd a debreceni tudományegyetem hittud. kar ny. r. tanára az újszövetségi írásmagyarázat tanszéken (1914–1928).

Apai nagyapja: Erdős Mihály (ref.), gubásmester Szatmárnémetiben.

Apai nagyanyja: Tóth Julianna (ref.).

Anyja: György Julianna (ref., Szatmárnémeti, 1861. ápr. 16. – Debrecen, 1922. dec. 4.), házasságkötés.: Szatmárnémeti, 1881. jún. 25.

Anyai nagyapja: György Lajos (ref., Szatmárnémeti, 1826 – 1864. dec. 17.), a szatmárnémeti ref. koll.-ban végezte a gimn.-ot, majd a debreceni ref. koll.-ban a bölcsé-

szetet, jogot és teológiát, 1848-ban a Deák Nemzetőrség választmányi tagja, később szatmárnémeti ref. lelkész.

Anyai nagyanya: Fésős Julianna (ref.).

Anyai dédapa I.: György József (ref.), sátoraljaújhelyi, majd szatmárnémeti ref. lelkész.

Anyai dédapa II.: Fésős András (ref., Hirip, Szatmár m., 1801. dec. 25. – Debrecen, 1855. aug. 29.), Szatmáron, Debrecenben, Göttingenben tanult, szatmári (1831–), majd debreceni (1841–) ref. lelkész, egyházkerületi főjegyző, 1843–1844-ben országgyűlési prédikátor.

Anyai dédapa II. apja: Fésős András (ref.), hiripi ref. lelkész.

Testvére(i): 1. Erdős Béla (gyermekkorában meghalt); 2. dr. Erdős (György) József (ref., Újsóvár, 1885. máj. 12. –) ügyvéd, Debrecenben, Berlinben, Bonnban, Genfben tanult, Debrecen város törvényhat. biz. tagja, a Bihar-Érmelléki ref. egyházmegegye ügyésze majd tanácsbírája, a Tiszántúli ref. egyházkerület és a debreceni ref. koll. valamint az Orsz. Ref. Tanáregyesület (1933–1948) ügyésze, a Kollégiumi Intéző Biz. tagja, az Egyházkerületi Pénzügyi Biz. jogtanácsosa; 3. Erdős Julianna (ref., Debrecen, 1889. máj. 25. –) hegymegi Kiss Albert ároktői (Borsod m.) református lelképásztor felesége; 4. Erdős Rózsa (ref., Debrecen, 1891. márc. 14. –) imolai Eötvös Ferenc nyékládházi (Borsod m.) református lelképásztor felesége; 5. Erdős (Johanna) Mária (ref., Debrecen, 1894. szept. 5. – Bp., 1985. júl. 7.) dr. Varga Zsigmond (ref., Marosdécse, Torda-Aranyos m., 1886. febr. 5. – Debrecen, 1936. ápr. 18.), debreceni tud. egy. hittud. kar vallástörténet nyr. tanárának felesége.

Nőtlen volt.

Középiskola: debreceni ref. koll. gimn., I–VIII. oszt., 1897–1905.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni ref. kollégium teológiai akad., 1905–1909.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: berlini egyetem, 1910. okt. 17. – 1911. márc. 27.; cambridge-i egy., 1911; zürichi egy., 1912 első fele.

Oklevél: I. lelkészsképesítő vizsga, Debrecen, 1910; II. lelkészsképesítő vizsga, Debrecen; nyomdászsegédi okl.

Nyelvismeret: német, angol, latin, görög, héber.

Tudományos fokozatok: debreceni koll. hittud. akad., akadémiai magántanár, egyháztörténet: 1913; bécsi tud. egy. protestáns teológiai int., 1914, licentiat; bécsi tud. egy., protestáns teológiai int., teol. tud. doktora: 1920, (1925-ben honosította a debreceni egy.); debreceni tud. egy., hittud. kar magántanára, az egyháztörténelemnek az egyetemes egyháztörténelemre és rokontudományaira (patrisztika, dogmatörténet, symbolika) kiterjedő szakcsoportja: 1927. ápr. 13.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1929. máj. 28., újszövetségi írásmagyarázat és segédtudományai.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1945/46; prorektor, 1946/47; hittud. kar, dékán: 1931/32, 1936/37, 1941/42; prodékán: 1932/33, 1937/38, 1942/43, 1943/44, 1944/45.

Nyugdíj: 1954. jún. 1. (a hittud. kar jogállásának megváltozása miatt 1950. aug. 21-én szűnt meg egyetemi tanári státusza).

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a debreceni Tisza István Tud. Társaság és a M. Történettudományi Társaság tagja; a M. Prot. Irodalmi Társaság rendes, majd vál. tagja, a debreceni Csokonai Kör örökös tagja.

- Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet:* Alliance of the Reformed Churches holding the Presbyterian System Executive Committee Eastern Sectionjének tagja.
- Szerkesztőségi tagság:* debreceni *Hittanszaki Önképző Társulat Közlönye* (1909–1910), *Debreceni Protestáns Lapok* (1916–1925) és a *Lelkészegyesület* (1926–1935) szerk.
- Közéleti társaság, szerep:* a Debreceni Jótékony Nőegylet ig. tagja, a Debreceni Gyorsírók Társaságának ügyvez. aleln.
- Egyházi tisztségek:* a debreceni ref. egyházközség presbitere; a tiszántúli ref. egyházkerület tanácsbírája (1932–), az egyházkerületi tanács tagja (1932–), a Debreceni kollégiumi felsőoktatási tanács, az igazgatótanács és az ig. tanács felsőokt. albiz., valamint a Kollégiumi tanárválasztó küldöttség tagja, kollégiumi Diákszövetség alelnöke, majd elnöke; az Orsz. Ref. Zsinat tagja (1928–1950), jegyzője, a zsinat naplóbíró és tudományügyi biz. előadója; az Egyetemes Konvent külügyi biz. tagja; az Orsz. Ref. Lelkészegyesület titkára, a nyíregyházi Kálvineum ig. tanácsának tagja, az Orsz. Ref. Szeretetszöv. pártfogó és ig. vál. tagja.
- Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekelttség:* Debrecen, Péterfia utca 13. alatti földszintes házát a pártállam idején államosították.

IRODALOM

- Czeglédy Sándor 1971: Erdős Károly (1887–1971). *Ref. Egyház* 171–173.
- Csohány János 1970: A bécsi protestáns teológiai fakultás. Dr. Erdős Károly aranydiplomás bécsi doctor. *Ref. Egyház* 9. 196–197.
- Csohány János 1988: Száz éve született Erdős Károly. *Theol. Szle* (31.)5. 307–309.
- Csohány János 1994: Erdős Károly 1887–1971. In: Uő: *Egyháztörténeti írások*. Debrecen, 73–79.
- Erdős Károly emlékezete. *Ref. Lapja*, 1971.
- Kállay Kálmán 1947: Dr. Erdős Károly a Debreceni Tudományegyetem 1945–46. évi rektora. *Debreceni Képes Kalendárium 1945 és 1946. évre*. Debrecen, 25–26.
- Módis László 1971: Dr. Erdős Károly professzor emlékezete. *Képes Kálvin Kalendárium az 1972. évre*. Bp.
- Ötvös László 2012: Dr. Erdős Károly rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 342–355.

Ferenczy Gyula

asszirológus, teológus

(Ref., anyosmedgyes, Szatmár m., 1861. febr. 5. – Debrecen, 1931. máj. 24. A Hatvan utcai temetőbe temették.)

Nemesség: A Ferenczy család 1654-ben III. Ferdinándtól kapott címeres levelet. Először Ferenczy Gyula apja testvérének, Ferenczy Imrének a gyászjelentésén (1898) használták az „ewrkeni és wyzkelethi” előnevet, majd Ferenczy Gyula az 1916-os debreceni egyetemi almanachban a „vízkeleti és örkényi” változatot. 1931-ben a BM a Jalsoviczky család ősfáján igazolta nemességüket.

Apja: Ferenczy Károly (ref., Tiszabecs, 1830. máj. – Aranyosmedgyes, 1889. június 14.), 1842–45: a szatmári ref. gimn. diákja, 1845–51: a sárospataki ref. koll. tógátusa, lelkészi oklevelet Debrecenben szerzett, aranyosmedgyesi ref. lelkész, egyházmegyei tanácsbíró a nagybányai egyházmegyében; Testvérei: 1. Ferenczy Gedeon (ref., Tiszabecs, 1828. jún. – meghalt 1889 és 1898 között), a szatmári ref. gimn. után a sárospataki ref. koll.-ban tógátus, Debrecenben szerzett lelkészi oklevelet, aradi ref. lelkész, a nagyszalontai egyházmegye tanácsbírája, felesége: Fésűs Krisztina; 2. Ferenczy Imre (ref., 1840 – Szamosdara, Szatmár m., 1898. ápr. 17.), szamosdarei ref. lelkész, felesége mándi Mándy Mária; 3. Ferenczy Sándor, felesége: Farkas Veronika.

Apai nagyapja: Ferenczy Imre (ref.), a Szatmár megyei Atyán, Tiszabecsen, majd Rozsályon officialis dominális/urasági gazdatiszt, a debreceni kollégiumi nyilvántartás szerint: plebei. Három gyermeke lett ref. lelkész.

Apai nagyanyja: Keresztesi Klára.

Anyja: Kiss Róza (–1898-ban még élt), házasságkötés: 1860.

Testvére(i): 1. Ferenczy Laura, férje: Szabó József (ref., 1846–), aranyosmedgyesi ref. lelkész (1890–); 2. Ferenczy Imre (ref.), szamoskrassói ref. lelkész, felesége: Mátyás Irén; 3. Ferenczy Sándor; Ferenczy Zoltán.

Felesége: Báthory Irén (ref., Debrecen, 1866. szept. –), nyolcan voltak testvérek, szülei: Báthory Sándor (ref., 1832 – Debrecen, 1901. ápr. 14.) ügyvéd, lapszerkesztő, Debrecen város törvényhat. biz. tagja és Halász Vilma.

Gyermeke(i): 1. dr. Ferenczy Ferenc (ref., Szamoskrassó, Szatmár m., 1894. márc. 6. –), jogász a Belügymin.-ban, ahol 1942-ig szolgált, miniszteri titkár, majd 1940-től min. osztálytanácsos, felesége: Haranghy Erzsébet; 2. Ferenczy Mária; 3. Ferenczy Ilona; 4. Ferenczy Irén (a lányok 1905 előtt születtek, férjheztek).

Középiskola: szatmárnémeti ref. gimn., I–VI. oszt., 1870–76; debreceni ref. koll. gimn., VII–VIII. oszt., 1876–78.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni ref. koll. teológiai akad., 1878–1882.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: bécsi tud. egy. protestáns teológiai intézet, 1883. nov. 28. – 1884. ápr. 8.; 1884–1886: lipcsei, párizsi, londoni egyetem; bécsi tud. egy., bölcsészkar, 1886: Wintersemester; berlini egy., 1888. ápr. 24. – 1889. jan. 16., teológia.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1882; II. lelkészképesítő vizsga, uott.

Nyelvismeret: német, román, latin, görög, héber, sumér.

Tudományos fokozatok: kolozsvári tud. egy., bölcsészdoktor (egyetemes és magyar történelem): 1900. okt.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1914. aug. 26., egyházi szónoklattan és egyházsztartástan (gyakorlati teológia).

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1916/17; prodékán: 1917/18.

Nyugdíj: 1921. szept. 22.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot. Irodalmi Társaság alapító és a debreceni Csokonai Kör vál. tagja.

Szerkesztőségi tagság: a debreceni Hittanszaki Önképző Társulat Közlönyének szerkesztője (1881–82); a Debreceni Prot. Lap társszerk. (1897–1905), majd felelős szerk. (1905–1915); Lelkészegyesület felelős szerk. (1908–).

Közéleti társaság, szerep: Haladás szabadkőműves-páholy, Debrecen; Debrecen Homokkerti ref. Olvasóegylet vál. tag.

Egyházi tisztségek: a debreceni ref. koll. ig. tanács tagja; az Orsz. Ref. Lelkészegyesület főtitkára (1907–1921); a tiszántúli ref. egyházker. tanácsbírája (1914–21); a bp.-i harmadik ref. zsinat tagja (1917–).

Politikai szerep: a debreceni Városi Párt tagja (1906); Debrecen sz. kir. város törvényhat. biz. tagja (1908–1918), az egészségügyi biz. tagja; az 1918 dec. 1-jén alakult Orsz. Köztársasági Párt debreceni elnöke; miután a Köztársasági Párt beolvadt az Orsz. Függetlenségi Károlyi Pártba, ő is ennek tagja lett, ezt 1919 március végén feloszlatták.

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekelttség: az 1897. évi gazdacímár szerint Ferenczy Gyula és két testvére, Imre és Laura birtokában volt a Szatmár megyei Atya községben 65 kat. hold szántó, 10 kat. hold kert, 61 kat. hold rét, 3 kat. hold legelő, 7 kat. hold erdő, összesen 146 kat. hold, amelyet bérbe adtak. Feleségével közös tulajdona a Debrecen, Nyomtató utca 9. szám alatti telek és ház; a Debreceni Takarékos Szövetkezet alelnöke, ig. tagja; 1906–1912: Ferenczy Gyula és Társai működtetik a Protestáns Nyomdát; 1918-tól a Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli Ref. Egyházkerület társulásában működő Városi Könyvnyomdávalal felügyelő biz. tagja.

IRODALOM

Czeplédy Sándor 1988: A teológia tanítása a kollégiumban – Az egyetemi korszak. In: Barcza József (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 572–577.

Csohány János 1981: Ferenczy Gyula emlékezete. *Confessio* 4. 101–104.

Csohány János 1988: A korszakváltások évszázada (1849–1950). A bölcsészeti akadémia. In: *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 242–246.

Irinyi Károly 2002: *A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918*. Debrecen, 211–354.

Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944*. Debrecen, 91–95.

Kállay Kálmán

teológus, sémi filológus, bibliafordító

(Ref., Pozsony, 1890. okt. 11. – Debrecen, 1959. júl. 14.; a debreceni köztemetőben nyugszik.)

Apja: Kállay Ferenc (ref., Miskolc, – 1928-ban már nem élt), a m. kir. pozsonyi 13. gyalogezred főfegyvermestere (örmester, puskaműves).

Apai nagyanyja: Kállay Mária (ref.).

Anyja: Árvay Julianna (róm. kat., Komárom –).

Anyai nagyapja: árvai Árvay András (róm. kat.).

Anyai nagyanyja: Závodszy Julianna (róm. kat.).

Testvére(i): Kállay Julianna Zsuzsanna (róm. kat., Pozsony, 1891. nov. 9. –).

- Felesége 1:* Vadas Anna (ref., Válaszút, Kolozs m., 1884 – Debrecen, 1949. jan. 8.), polg. isk. tanítónő, a bukaresti ref. elemi iskolák igazgató-tanítónője, házasságkötés: Pozsony, 1916. okt. 12., apja Vadas Albert választúti (Dési em.) ref. lelkész, nagyapja Vadas József (1804–1871) kolozsvári ref. lelkész (1839–1867), eszperes (1859–1871); *2. feleség: (megözvegyülés után):* Csánky Eglantine/Erzsébet (ref., Tiszafüred, Heves m., 1900 – Debrecen, 1991), Csánky Benjámin (ref., Füzesgyarmat, Békés m., 1868. jan. 3. – Debrecen, 1943. júl. 5.), debreceni egyetemi hittud. kari ny. r. tanár lánya, Tóth Lajos (ref., Kiskunhalas, Pest m., 1876 – Bp., 1936) debreceni tud. egyetemi jogászprofesszor özvegye, házasságkötés: 1952.
- Gyermeke(i):* Első feleségtől: 1. Kállay Magda (Bukarest, 1918. jan. 2. –), férje: dr. Pelyvás István; 2. Kállay Ferenc (Bp., 1924. márc. 27. –).
- Középiskola:* pozsonyi evang. líceum, I–VIII., 1901–1909; érettségi uott, 1909.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* pozsonyi evang. teológiai akad., 1909–1911; pápai ref. koll. teológiai akad., 1911–1913.
- Külföldi tanulm.-ok, ösztöndíjak:* utrecht. tud. egy. hittud. kar., 1911. nov. 6. – 1914. máj., a Stipendium Bernardium ösztöndíjasaként.
- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, Pápa, 1913. szept.; II. lelkészképesítő vizsga, uott, 1915. szept.
- Nyelvismeret:* német, angol, holland, francia, olasz, román, szlovák, latin, görög, héber, arámi, arab.
- Tudományos fokozatok:* pápai ref. teol. akad. magántanára: 1920. jún. 16.; bp.-i tud. egy. bölcsészdoktor, 1922. jún. 3. (sémi filológia); debreceni tud. egy., hittud. kar, teológiai doktor, (őszövetségi szakcsoport): 1926. jún. 20.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1928. okt. 6., őszövetségi írásmagyarázat és segédtudományai.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy. rektor: 1941/42; prorektor: 1942/43; hittud. kar, dékán: 1930/31, 1934/35, 1940/41, 1945/46; prodeán: 1931/32, 1935/36, 1946/47.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a debreceni Tisza István Tud. Társaság (1923–) tagja; a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja (1925–); a M. Bibliatanács Őszövetségi Szakbiz. elnöke (1949–).
- Szerkesztőségi tagság:* *Hittud. Önképző Társulat Közlönye* felelős szerk. (1939–).
- Közéleti társaság, szerep:* Orsz. Gyermekvédő Liga hollandiai gyermeküdtetési akció egyik szervezője (1923. jan. – 1925. aug.).
- Egyházi tisztségek:* a debreceni ref. egyházközség presbitere (csapókerti egyházközség); a debreceni egyházmegye tanácsbírája (1939–); a tiszántúli ref. egyházkerület tanácsbírája (1933. nov. 21. –), az egyházkerületi közgyűlés tanügyi képviselője (1934–), a kollégiumi felsőoktatási tanács (1923–) és a kollégiumi igazgatótanács tagja (1923–), az egyházkerületi lelkészképesítő biz. tagja (1929–), a Lelkészképző Int. igazgatója (1930–42), kollégiumi igazgató (1934–42); a Magyarországi ref. egyház egyetemes konventjének (1937–59) és zsinatának (1939–59) tagja, a zsinati Biblia Biz. tagja (1934–); Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának és a tanács tanulmányi bizottságának tagja (1943–1959); Orsz. Ref. Lelkészegyesület titkára (1925–).
- Kitüntetések:* háborús emlékérem a kardokkal, Magyar Vöröskereszt érdemkeresztje (1925).

IRODALOM

- Erdős Károly 1942: D. Dr. Kállay Kálmán, a Tisza István Tudományegyetem 1941–42. évi rector magnificusa. *Debreceni Képes Kalendárium 1942.*
- Erdős Károly 1959: D. Dr. Kállay Kálmán (1890–1959). *Ref. Egyház 1959.* 366–367.
- Hermán M. János 1998: Gyermekmentés Belgiumban (1923–1930): Dr. Kállay Kálmán hollandiai és belgiumi küldetése. *Korunk 12.* 115–123.
- Kállay Kálmán (nekrológ). *Ref. Egyház 1959/17.*
- Ötvös László 2012: Dr. Kállay Kálmán rektor. In: Uő: *Egyetemmmé ifodott kollégium.* Debrecen, 298–314.
- Pótór Imre 2002: Kállay Kálmán professzor élete és egyházépítő szolgálata. In: Uő: *Tanulmányok egyházunk múltjáról.* Vásárosnamény, 62–74.

Kiss Ferenc

teológus

(*Ref., Kenderes, Jász-Nagykun-Szolnok m., 1862. dec. 4. – Pesterzsébet, 1948. ápr. 9. A debreceni Köztemetőben nyugszik.*)

Apja: Kiss Ferenc (ref., Kisújszállás, Jász-Nagykun-Szolnok m., 1836. máj. 30. – Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok m., 1921. ápr. 13.), két fiútestvére juhász volt, ő a debreceni kollégiumba ment tanulni, s mivel az Entwurf miatt az akkor még nyilvánossági joggal nem rendelkező kollégiumban nem lehetett, így 15 évesen a nagyváradi premonstreieknél érettségizett; Kenderesen, majd Mezőtúron volt ref. néptanító.

Apai nagyapja: Kiss Bálint (ref., Kisújszállás, 1798 – Kisújszállás, 1884. jún. 24.), juhász.
Apai nagyanyja: Lábás Rebeka (ref., Kisújszállás, 1802. nov. 8. – Kenderes, 1885. máj. 6.).

Apai dédapa I.: Kiss István (ref., Kisújszállás).

Apai dédanya I.: Pólya Rebeka (ref., Kisújszállás).

Anyja: Tóth Rozália (ref., Dévaványa, Jász-Nagykun-Szolnok m., 1844. febr. 14. – Mezőtúr, 1873. aug. 11., kolerában hunyt el), házasságkötés: 1861. nov. 15., Kenderes.

Nevelőanyja: Ecsedi Erzsébet (ref., 1850–), Tóth Sándor tanító özvegye. Házasságkötés: 1877. ápr. 4.

Anyai nagyapja: Tóth József (ref.), dévaványai juhász.

Anyai nagyanyja: Mikola Zsuzsanna (ref.).

Testvére(i): 1. Kiss Sándor (ref., Kenderes, 1864. aug. 10.– Mezőtúr, 1890. máj. 20.), ref. tanító Göncön (Abaúj m.), felesége: Szalkai Erzsébet; 2. Kiss Róza (ref., Kenderes, 1866. jún. 29. – Mezőtúr, 1888. jún. 2.), férje: Nagy István, majd Tóth Endre tanító; 3. Kiss Boldizsár (ref., Mezőtúr, 1868. júl. 2. – Mezőtúr, 1891. márc. 29.); 4. Kiss István (ref., Mezőtúr, 1870. okt. 29. –), felesége: Simon Mária; 5. Kiss Lajos (ref., Mezőtúr, 1872. dec. 12. – Mezőtúr, 1873. aug. 11., kolerában); féltestvérei: 1. Kiss Erzsébet (ref., Mezőtúr, 1879. márc. 11. –), férje: Brózik Endre; 2. Kiss Mária (ref., Mezőtúr, 1881. jan. 22. –), férje: Tóth Béla.

- Felesége:* Szécsi Zsuzsanna (ref., Mezőtúr, 1869. szept. 4. –), házasságkötés: 1893. ápr. 3., Mezőtúr. Apja: Szécsi Sándor (ref., Mezőtúr, 1845. febr. 14. – 1921-ben még élt), földműves; Anyja: Cs. Tóth Sára (ref., Mezőtúr, 1853. jún. 7. –).
- Gyermeke(i):* 1. Kiss Ferenc (ref., Földes, Hajdú m., 1894. márc. 28. – Debrecen, 1922. szept. 7.), Eötvös-kollégista volt, majd a debreceni ref. koll. tanára, a háborúban szerzett betegségben hunyt el; 2. Kiss Sándor (ref., Földes, 1895. szept. 3. – Pesterzsébet, 1976. márc. 28.), felesége: Nagy Irma, házass.: 1922. szept. 21., Földes, tartalékos főhadnagy (tábori lelkész), újlétai majd földesi (1924–1945) ref. lelkész, egyházmegyei tanácsbíró, 1945-ben internálták, az ig. biz. nem engedélyezte a lelképásztorkodás folytatását, Pesterzsébeten élt; 3. Kiss István (ref., Földes, 1898. jún. 5. – Debrecen, 1915); 4. Kiss László (ref., Püspökladány, 1902. jún. 2. –), felesége Boross Ilona; 5. dr. Kiss József (ref., Püspökladány, 1904. márc. 17. –), jogász, a ref. Egyetemes konventi központi iroda titkára, felesége Torzsai Hilda; 6. Kiss Pál (ref., Püspökladány, 1906. júl. 13. – Bp., 1927. febr. 7.), mint kadét, öngyilkos lett.
- Középiskola:* mezőtúri ref. gimn., I–VI., 1872–1878; késmárki ev. líceum, VII., 1878–79; kecskeméti ref. főgimn., VIII., 1879–1880.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* debreceni ref. koll. teológiai akad., 1880–1884; abszolutórium 1885. ápr. 12.
- Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak:* bécsi tud. egy. protestáns teológiai intézet, 1886. okt. 6. – 1887. júl. 6.
- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1885. ápr. 22.; II. lelkészképesítő vizsga, uott, 1886. aug. 7.
- Nyelvismeret:* német, latin, görög, héber.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1914. aug. 26.; belmisszió, cura pastoralis és rokontudományok, 1917-től lelképásztorkodástan.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., rektor: 1914/15; prorektor: 1915/16; hittud. kar, dékán: 1928–1928. okt. 3.; prodékán: 1928. jún. 19. – 1928. szept.
- Nyugdíj:* 1933. jún. 30.
- Díszdoktor:* pécsi tud. egy., soproni evang. hittud. kar, 1929. okt. 14., a teológia tb. doktora.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja (1913).
- Szerkesztőségi tagság:* Lelkészegyesület társszerk.; Orsz. Ref. Szeretetszövetség Időszaki Értesítő c. lapja (1936–), Segítsetek c. kalendáriuma (1934–48) és Népbárát c. füzetsorozata (1–103).
- Közéleti társaság, szerep:* alsószabolcs-hajdúvidéki ref. egyházmegyei tanítóegyesület tb. tag. (1909–), Orsz. Ref. Tanító Egyesület vál. tag, majd díszelnök (1928–); Orsz. Ref. Szeretetszövetség alapítója és ügyvez. ig. (1931–1946. febr.); Kálvin szövetség tagja (1908–).
- Egyházi tisztségek:* alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegyei lelkési könyvtárnok, tanácsbíró (1907–1911), rendes és időszaki bíróság tagja, esperes (1911–12); tiszántúli ref. egyházkerületi tanácsbíró (1907–12), lelkési főjegyző, püspökhelyettes (1912–22), főiskolai ig. tanács (1913–33), II. lelkészképesítő (1913–33), vallástanár képesítő (1913–), akadémiai internátusi (1913–), belmissziói (1927–36), népiskolai tanügyi (1927–33), diakóniaügyi bizottságok és a debreceni kollégiumi felsőokt. tanács (1913–33) tagja, az egyházkerület Lelkészképző Intézetének igazgatója (1914. okt.

31. – 1917); a Magyarországi Ref. Egyház Egyetemes Konvent tagja (1915–1933), a konvent missziói (1928–), Parochiális Könyvtári (1928–) bizottságainak, az Egyházi női munka megszervezésére és irányítására kiküldött (1934–) valamint szociális albizottságának (1934–) tagja; a Magyarországi Ref. Egyház második (1904–), harmadik (1917–) és negyedik (1928–39) bp.-i zsinatának tagja, a missziói (1928–39) és a szociális ügyi (1928–34) bizottságainak tagja; az Orsz. Ref. Lelkészegyesület választmányi tagja (1907–1948); Kálvineum Ref. Árvaház ig. tanács elnöke (1914–1948), Kálvineum nyíregyházi ref. tanítóképző int. ig. tanács elnöke (1926–1948).

Politikai szerep: Egységes Keresztény Nemzeti Kisgazda és Földmunkás Párt nemzetgyűlési képviselője a nádudvari kerületben (1920. jún. 26. – 1922. febr. 16.).

Kitüntetések: Püspökladány nagyköztség díszpolgára (1913); M. Érdemrend csillagos középkeresztje (1942. okt.).

IRODALOM

Bottyán János 1982: A nyolcadik diakónus. Kiss Ferenc (1862–1948). In: *Uő: Hitünk hősei*. Bp., 198–204.

Fekete Károly 2007: Kiss Ferenc professzori életműve gyakorlati teológiai szempontból. *Theol. Szle* (50.) 2. 106–112.

Fekete Károly (szerk.) 2012: *Kiss Ferenc életműve*. Bp.

Gonda Ferenc 1978: Dr. Kiss Ferenc életrajzi adatai. *Ref. Lapja* 1978. ápr. 23.

Irinyi Károly 2002: *A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918*. Debrecen.

Karacs Zsigmond 2000: Gondolatok Kiss Ferenc életrajzához. *Karcsi Kalendárium 2000*. 118–137.

Kiss Ferenc (nekrológ). *Theol. Szle* 1948. 1. körlevél. 77–78.

Molnár Ambrus 1978: A diakónus Kiss Ferenc esperesi szolgálata. *Ref. Egyház* 1978. 111–114.

Ötvös László 2012: Dr. Kiss Ferenc rektor. In: *Uő: Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 22–57.

Tóth Endre 1948: Kiss Ferenc. Orsz. Ref. Szeretetszövetség évkönyve (14.) 17–31.

Tóth Endre 1962: Száz éve született Kiss Ferenc. *Ref. Egyház* 1962. 272.

Virágos Márta 2010: A Debreceni m. kir. Tudományegyetem első rektora: Kiss Ferenc (1862–1948). *Gerundium* (1.) 1. 29–34.

Lencz Géza

teológus, egyháztörténész

(Ref., Vámospércs, Hajdú m., 1870. márc. 2. – Debrecen, 1932. ápr. 29.)

Apja: Lencz Adolf (ref., meghalt 1882 előtt), vegyeskereskedő.

Nevelőapja 1882-től: Jászay Endre (ref., 1861 – Vámospércs, 1899. márc. 21.), ref. tanító (Jászay János szabómester fia).

Anyja: Tagyi Julianna (ref.).

Anyai nagypapa: Tagyi András.

Anyai nagyanyja: nemes Kozma Zsófia.

Testvére(i): 1. Lencz Ilona; 2. Lencz Piroska (ref., Vámospércs, 1868. okt. 29. –); 3. Lencz Vilma (ref., Vámospércs, 1871. aug. 30. – megh. 1875 előtt); 4. Lencz Adolf (ref., Vámospércs, 1872. nov. 24. – Vámospércs, 1919. jan. 1.), kereskedő; 5. Lencz Vilma (ref., Vámospércs, 1875. júl. 4. –); 6. Lencz Julianna (ref., Vámospércs, 1878. febr. 24. –); még hét féltestvére született, akik közül négyen gyermekkorukban meghaltak.

Felesége: csengeri Boruss Ilona, szülei: Borus/s/ Sándor (ref., 1855 k. – Debrecen, 1920. okt. 21.) és Füzesséry Ida.

Gyermek(ei): 1. Lencz Ilona (ref., Mezőtúr, 1907 – 1933-ban még élt); 2. Lencz Géza Sándor (ref., Mezőtúr, 1908 –), Debrecenben, Amszterdamban (1926–27), Glasgowban és Edinburghban (1928–29) valamint Aberdeenben (1931–33) tanult ref. lelkész, püspöki segédlelkészség után az 1970-es évekig Nyírácsádon szolgált; 3. Lencz Magdolna (ref., Debrecen, 1910 –), okl. tanítónő.

Középiskola: debreceni ref. koll. gimn., I–VIII. oszt., 1880–1888.

Felsőfokú tanulm.-k Mo.-n: debreceni ref. koll. teológiai akad., 1890–1894. szept. 16.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: bécsi tud. egy. protestáns teológiai intézet, 1895. okt. 4. – 1896. júl. 15.; Utrecht, teol., 1896. nov. 5. – 1897. máj. 28.

Oklevél: néptanítói oklevél, Debrecen, 1893. szept. 7.; I. lelkészképesítő, Debrecen, 1894. szept. 21.; II. lelkészképesítő, Debrecen, 1895. szept. 28.

Nyelvismeret: német, angol, holland, francia, latin, görög, héber.

Tudományos fokozatok: teológiai licenciátus, Bécs, 1899. márc. 18.; debreceni ref. kollégium hittud. akad. magántanára: 1902; bécsi tud. egy., protestáns teológiai intézet, teológia tud. doktora: 1907. júl. 15.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1914. aug. 26., dogmatika és vallásbölcselet.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1925–26; prorektor: 1926/27; hittud. kar, dékán: 1918/19, 1927/28, 1928. okt. 3.–1929; prodékán: 1919/20, 1922/23, 1929/30.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot Irodalmi Társaság vál. tagja (1915–); a Turáni Társ. tagja; a debreceni Prot. Irodalmi Kör elnöke (1915–).

Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet: Hit és Egyházszervezet (Faith and Order) Világkonferenciája fenntartó biz. tag.

Szerkesztőségi tagság: debreceni *Hittanszaki Önképző Társulat Közlönye* (1893–1894); *Lelkészegyesület* felelős szerk. (1911–1925), *Értekezések és egyéb kisebb dolgozatok a teológia köréből* (1916–); *Debreceni Lelkészi Tár és Theológiai Értesítő* (1916–1924).

Közéleti társaság, szerep: Haladás szabadkőműves páholy, Debrecen (1905); debreceni Julián Egyesület ügyvez. ig. (1914–18); Keleti Kultúrközpont debreceni fiókja ig. (1918–); a Bethlen Gábor-kör felügyelő tanára (1928 márc. –).

Egyházi tisztségek: debreceni ref. egyházközség presbitere; a debreceni ref. kollégiumban a levéltár vezetője (1913–1915), kollégiumi igazgató (1915–1920); Tiszántúli ref. egyházkerület tanácsbírája (1915–), egyházkerületi bizottságok tagja: debreceni kollégium gazd. biz. (1915–), felsőoktatási tanács (1914–), első lelkészképesítő vizsgabiz., tanítónőképző intézeti vizsgabiz.; debreceni ref. leánygimnázium, taní-

tónőképző és ref. polgári leányiskola valamint a nyíregyházi Kálvineum ref. tanító-nőképző int. ig. tanács tagja; Kálvineum ref. lelkészi árvaház ig. tag.

Politikai szerep: Debrecen sz. kir. város törvényhat. biz. tagja; 1918-ban részt vett a Nemzeti tanács és a Néptanács munkájában; a vámospércsi képviselőtestületi közgyűlés tagja.

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekeltség: özvegye vagyona 1939-ben:

Debrecen, Honvéd utca 9/B. ház, 10 000 pengő (szüleitől örökölte az özvegy);

Debrecen, Komlóssy út 66., ház és szőlő (gyermekeivel közös), 10 000 pengő;

Vámospércsen 139 khold föld, 40 000 pengő;

Az összesen 60 000 pengő értékű ingatlanon két banknál és az államkincstárnál összesen 37 000 pengő értékű bekebelezett teher volt.

IRODALOM

Irinyi Károly 2002: *A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918.* Debrecen, 211–354.

Ötvös László é. n. [2000]: *A Debreceni Református Egyházmegye története.* Debrecen.

Ötvös László 2012: Dr. Lencz Géza rektor. In: *Uő: Egyetemmé ifjodott kollégium.* Debrecen, 162–183.

Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944.* Debrecen, 85–95.

Makkai Sándor

teológus, ref. püspök, író

(Ref., Nagyenyed, Alsófehér m., 1890. máj. 13. – Budapest, 1951. júl. 19.)

Nemesség: székely nemescsalád.

Apja: Makkai Domokos (ref., Galambod, Maros-Torda megye, 1839. okt. 27. – Nagyenyed, 1896. aug. 16.), Marosvásárhelyen végezte a gimn.-ot, három év bölcsészeti és két év jogi tanfolyamot, Nagyenyeden a teológiát (1863–65). Két évig Utrechtben tanult (1867–69). 1869-től a nagyenyedi ref. Bethlen Kollégium rendes tanára lett a történelem–magyar irodalom tanszéken. 1886-tól 1890-ig a főiskola rector-professzora. Harcolt a nagyenyedi teológia Kolozsvárra való áthelyezése ellen.

Apai nagypapja: Makkai László (ref., – Galambod, 1867), székely nemesi kisbirtokos, néhány évig tanult a marosvásárhelyi ref. koll.-ban.

Apai nagyanyja: nagyenyedi Makkai Rozália (ref., 1806 – Nagyenyed, 1878. márc. 29.).

Anyja: Nagy Róza (ref., szül. kb. 1847 – 1901-ben még élt), házasságkötés: 1880. Ezt megelőzően Makkai Domokos első felesége Nagy Róza nővére volt: Nagy Eszter (ref., 1844 – Nagyenyed, 1879. ápr. 24.), házasságkötés: 1870. (Testvére volt Nagy Lajos nagyenyedi tanítóképző intézeti igazgató.)

Anyai nagypapja: paniti Nagy Antal (ref., 1812 k. – 1901-ben még élt) marosvásárhelyi ref. kántortanító, 1827-ben subscribált a marosvásárhelyi ref. koll.-ban.

Anyai nagyanyja: Kovács Eszter (ref., – 1879-ben már nem élt).

Féltestvérei, az apja elhalt első feleségének, Nagy Eszternek gyermekei: 1. Makkai Margit (1940-ben már nem élt), férje Jancsó Sándor (ref., Maksa, Háromszék m., 1867. febr. 21. – Kolozsvár, 1943. febr. 2.), ref. theol. tanár Nagyenyeden (1895), majd ugyanott ref. lelkész (1896–); 2. dr. Makkai Jenő (ref., Nagyenyed, 1873 – Bp., 1940. jan. 7.), kir. kúriai bíró és kir. főügyész helyettes, felesége nagypestényi Pap Irén, fiuk, Makkai János (ref., Erzsébetváros, Kisküküllő m., 1905 – Wainnae, Hawaii, 1994) az Új Magyarország és az Esti Újság című napilapok szerkesztője, országgyűlési képviselő (1935–1944), menyük, Ignác Rózsa (1909–1979), színész, író, műfordító; 3. Makkai Nelli/Kornélia (ref., 1875. júl. 22. –), férje Ignác László, ref. lelkész a háromszéki Kovásznán (1898-tól), majd Fogarason (1918-tól), a nagy-szebeni ref. egyházmegye esperese (1921–1927), az ő lányuk Ignác Rózsa; 4. Makkai László (ref., 1877 – Kolozsvár, 1901. ápr. 1.) szigorló orvos, a kolozsvári tud. egyetem orvostud. gyakornoka volt, amikor meghalt.

Testvérei, Nagy Róza gyermekei: kilencük közül öt érte meg a felnőttkort: 1. Makkai Ernő (ref., Nagyenyed, 1882. dec. 2. – 1923), a kolozsvári ref. főgimn. történelemtanára, neje galgói Rác Gizella; 2. Makkai Irma (ref., Nagyenyed – 1918) a bukaresti ref. elemi iskola tanítónője; 3. Makkai Róza/Rózsi (ref., – 1960-ban még élt), férje zabolai Finna Béla magyarlapádi (Alsó-Fehér m.) körjegyző; 4. Makkai Erzsébet a bukaresti ref. elemi iskola tanítónője, férje később Torday József kolozsvári tanár.

Felesége: Borsay Margit Olga (ref., 1891. jan. 20. – 1964), az Erdélyi ref. egyházkerületi Nőszövetség elnöke (1926–1936), házasságkötés: Kolozsvár, 1913. júl. 3. Apja: Borsay Samu (Uzon, Háromszék m., 1860. jan. 14. – Bp., 1944), zenetanár, egyház- és katonazenész, alezredes, zeneigazgató, Borsay Samu körorvos és Borsay Eszter fia. A brassói evang. gimn.-ban, a bp.-i zeneművészeti főiskolán, Bécsben és Berlinben tanult. A nagyenyedi Bethlen-kollégium ének- és zenetanára (1889–1896), majd a kolozsvári 21. honv. gyalogezred karmestere (1896–1918), a kolozsvári ref. teol. fakultás óraadó tanára (1898–1909), egy erdélyi ref. korálkönyv szerzője. Anyja: Dombay Mária kolozsvári óvónő.

Gyermeke(i): 1. Makkai László (ref., Kolozsvár, 1914. júl. 10. – Bp., 1989. dec. 1.), történész, a történettudományok doktora (1970), az MTA tagja (lev.: 1985, rendes: 1987), az Erdélyi Tudományos Intézet tagja (1941–), a Teleki Pál Kelet-Európai Kut. Int. (1945–), majd az MTA Történettud. Int. munkatársa (1949–), főmunkatársa (1961–), tudományos tanácsadója (1976–), a Magyarországi Ökumenikus Biz. főtársa (1950–51), az Orsz. Ref. Gyűjteményi Tanács elnöke (1974–), az egyháztörténet tanára a sárospataki ref. főiskolán (1950–51) és a debreceni ref. teol. akadémián (1971–89), a Confessio c. ref. folyóirat szerk. biz. ügyvez. elnöke (1977–), felesége Horváth Mária Magdolna; 2. Makkai Sándor (ref., Sárospatak, 1917. márc. 10. – Bp., 1983. aug. 11.), a soproni katonai főreáliskolába járt, 1944-ben a légvédelmi tüzérség főhadnagya volt. Később sofőrként és raktárosként dolgozott nyugdíjazásáig.

Középiskola: kolozsvári ref. főgimn., I., 1900–1901; nagyenyedi Bethlen-koll., II–V., 1901–1905; sepsiszentgyörgyi ref. főgimn., VI.–VIII., 1905–1908; érettségi: sepsiszentgyörgyi ref. főgimn., 1908. jún. 28.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: kolozsvári ref. teológiai akad., 1908–1912; kolozsvári tud. egy., bölcsészettud. kar, 1908–1910.

Oklevél: kolozsvári ref. teol. akad., I. lelkészképesítő vizsga, 1912. jún. 21.; II. lelkész-képesítő vizsga, uott, 1914. jún. 21.

Nyelvismeret: német, román, latin, görög, héber.

Tudományos fokozatok: kolozsvári tud. egy., bölcsészettud. kar, bölcsészdoktor, pedagógia: 1912. dec. 14.; kolozsvári ref. teológiai fakultás magántanára, rendszeres teológiai tudományok (vallásbölcselet, hit- és erkölcsstan) és gyakorlati teológiai tudományok szakcsoport: 1917. máj. 14.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1936. jún. 3., pasztorális teológia.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán, 1938/39; 1942/43; prodékán: 1939/40, 1941/42.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a Böhm Károly Társ. titkára (1913. máj. 13. –); Erdélyi Múzeum Egylet vál. tagja (1924–); a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Irod. Társaság (1924–), az Erdélyi Irod. Társaság (1924–) és az Erdélyi Helikon írói munkaközösség tagja; a M. Prot. Irodalmi Társaság elnöke (1938–1944); a M. Filozófiai Társ. alelnöke (1938–); a debreceni Tisza István Tud. Társaság tagja (1936–); a nagykőrösi Arany János Társaság tiszt. tagja; a debreceni Csokonai Kör örökös tagja; a M. Esztétikai Társ., a La Fontaine Irod. Társ. tagja; a Coetus Theologorum vál. tagja (1942–); a pécsi Janus Pannonius Társ. tiszt. tagja (1942–).

Szerkesztőségi tagság: *Az Út* (1915–1918, 1923–) munkatársa; *Protestáns Szle* munkatársa (1914–1919), főszerkesztője (1939–); *Református Szle* felelős szerk. (1921 – 1924. dec.), *Theológiai Szemle* főmunkatársa (1942–); az *Útmutató* (1947–1948) és a *Református Gyűlekezet* (1949–50) szerkesztője.

Közéleti társaság, szerep: az Orsz. Bethlen Gábor Szöv. és a M. Kult. Egyesületek Szövetségének társeln.; Orsz. M. Prot. Diákszöv. örökös tb. tag; debreceni Vöröskereszt Egylet ig. tag (1942–).

Egyházi tisztségek: a kolozsvári ref. teológiai fakultás igazgatója (1921. szept. – 1924. jún. 30.); erdélyi ref. egyházkerület: igazgatótanácsos (1918–1922), püspökhelyettes-lelkészi főjegyző (1922. júl. – 1926), püspök (1926. ápr. 17. – 1936. máj. 15.), az igazgatótanács tagja, egyetemes legfelsőbb bíróság elnöke, egyházkerületi bizottságok elnöke; Sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium főgondnoka (1933–); a Romániai Magyar Református Egyház Zsinatának elnöke (1929–1936); tiszántúli egyházkerületi tanácsbíró (1940–), lelkészképesítő vizsgálati, missziói és diakóniai biz. tagja; a Magyarországi Ref. Egyetemes Konvent missziói biz. és énekügyi biz. tagja (1942–), missziói előadó (1947–1950); zsinati póttag (1938–); Vécsi Szövetség egyik vezetője (1921. aug.-tól); Orsz. Ref. Szeretetszöv. vál. tag és debreceni csoportjának intézőbiz. elnöke (1936–).

Politikai szerep: erdélyi ref. püspökként hivatalból a román szenátus tagja (1926–1936).

Kiüntetések: Erdélyi Helikon nagydíja (1930); Corvin koszorú (1937. febr. 7.).

IRODALOM

Adorjáni Zoltán 1996: Makkai Sándor (1890–1951). In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonysgot nyertek. A Kolozsvári Református Theológia tanárai 1895–1948.* Kolozsvár, 206–234.

- Barcza József 1990: Makkai Sándor önéletrajzi Sárospatakon. In: Makkai Sándor: *Szolgalatom. Teológiai önéletrajz, 1944.* Bp., 11–14.
- ifj. Fekete Károly 1990: Száz éve született Makkai Sándor. *Theol. Szle* (33.) 3. 172–181.
- ifj. Fekete Károly 1990: Makkai Sándor a misszió elkötelezettje. *Confessio* (14.) 2. 36–39.
- ifj. Fekete Károly 1990: Makkai Sándor debreceni évei. *Üzenet* 5. 2.
- ifj. Fekete Károly 1992: Makkai Sándor mint irodalmár és közéleti személyiség. *Ref. Egyház* (44.) 2. 41–44.
- ifj. Fekete Károly 1995: Egyház és nemzet Makkai Sándor tanulmányaiiban. *Theol. Szle* (38.) 1. 6–10.
- ifj. Fekete Károly 1996: Makkai Sándor homiletikai munkásságának fejlődési szakaszai. In: Barcza József – ifj. Fekete Károly (szerk.): *Krisztusért járva követségben.* Debrecen, 203–223.
- ifj. Fekete Károly 1997: *Makkai Sándor gyakorlati teológiai munkássága.* Debrecen.
- ifj. Fekete Károly 2001: *Egyházunk egyik ébresztője: Makkai Sándor.* Bp.
- ifj. Fekete Károly 1993: Egy élet teológiai irányváltásai – Makkai Sándor professzori pályájának vázlata. In: *A Debreceni Református Teológiai Akadémia Évkönyve az 1990/91–1991/92. akadémiai évről.* Debrecen, 167–184.
- Kocsis Elemér 1990: Előszó. In: Makkai Sándor: *Szolgalatom. Teológiai önéletrajz, 1944.* Bp., 5–10.
- Kocsis Elemér 1990: Makkai Sándor a teológus. *Confessio* (14.) 2. 23–30.
- László Dezső 1982: Makkai Sándor alkata, adottságai és adományai. *Ref. Szle.*
- Makkai Sándor 1990: *Szolgalatom. Teológiai önéletrajz, 1944.* Bp.
- Nagy Géza 1995: *A Kolozsvári Református Teológiai Fakultás története.* Kolozsvár.
- Pomogáts Béla 1990: Magunk revíziója. Makkai Sándor és a kisebbségi humánnum eszméje. *Confessio* (14.) 2.

Pákozdy László Márton

vallástörténész, teológus, a nyelvtudomány doktora

(Ref., Hódmezővásárhely, 1910. november 12. – Veszprém, 1993. április 5., Debrecenben nyugszik.)

Apja: Pákozdy László (ref., Ráckeve, Pest m., 1866. máj. 12. – Hódmezővásárhely, 1941. nov. 20.), katonai állatorvos volt a homoródi kincstári teleposztálynál főhadnagyi rangban, majd az 1900-as évek elejétől helyhatósági állatorvos Hódmezővásárhelyen.

Apai nagyapja: Pákozdy János (ref., Ráckeve, 1839. júl. 11. –), kovácmester Ráckeven

Apai nagyanyja: Erdős Lídia (ref., Ráckeve, 1845. ápr. 16. –).

Apai dédapa I.: Pákozdi János.

Apai dédanya I.: Oláh Erzsébet.

Apai dédapa II.: Erdős István.

Apai dédanya II.: Kováts Lídia.

Anyja: Dobson Laura/Eleonóra (róm. kat., Jánosháza, Vas m., 1870. febr. 11. – Hódmezővásárhely, 1924).

Nevelőanyja, apjának második felesége: Chappon Lujza (róm. kat., Bp., 1888. aug. –), Chappon Samu (róm. kat., Pest, 1860. júl. – 1926), francia származású 12 gyermekes vívómesternek, az első magyar párbajszabálykönyv írójának és Reiszner Lujzának leánya; házasságkötésük: 1925. aug. 25.

Anyai nagyapja: Dobson István (róm. kat., Jánosháza, 1841. nov. –), jánosházai cipésmester.

Anyai nagyanyja: Kreiter Borbála (róm. kat., Jánosháza, 1845. márc. –).

Anyai dédapa I.: Dobson György (róm. kat., Jánosháza, 1799. szept. 15. –).

Anyai dédanya I.: Baráth Anna.

Anyai dédapa II.: Kreiter Pál.

Anyai dédanya II.: Szijártó Terézia.

Testvére(i): 1. Pákozdy Ferenc (Hódmezővásárhely, 1904. okt. 7. – Debrecen, 1970. máj. 11.), költő, műfordító, újságíró. Hódmezővásárhelyen érettségizett, Bp.-en orvosi, majd jogi karra járt, de csak 1948-ban szerzett jogi diplomát. Hódmezővásárhelyen helyi lapok munkatársa, József Attila baráti köréhez tartozott. A háború ellen tiltakozó nyílt levelet írt Bárdossy miniszterelnöknek s cikksorozatot a zsidóüldözés ellen. Németh László *Égető Eszter* c. regényében Hallgató Sanyi modellje. 1945-től városi főjegyző majd levéltáros, 1950-ben felmentették. 1952-től a debreceni egyetemi könyvtár tájékoztató könyvtárosa 1966-os nyugdíjazásáig. Fordított Shakespeare-szonetteket és -drámákat, több verseskötete jelent meg.

Féltestvére: 1. Pákozdy Sára, a debreceni tud. egy. bölcsészkarán tanult német szakon, később egy ipolysági orvos feleségeként élte le rövidebb szabott életét; 2. dr. Pákozdy Lujza/Zsuzsanna (ref., Szeged, 1929. január 23. – Keszthely, 2008. szept. 15.), a hódmezővásárhelyi ref. leánygimn.-ban tanult, óvónői, majd könyvtárosi diplomát szerzett, könyvtáros volt Bp.-en, a Műegy. Gépészmérnöki Karának könyvtárában, majd a keszthelyi Agrártud. Főiskola könyvtárában, ahol 1974-től 1984-es nyugdíjazásáig igazgatóként dolgozott. 1992-től 2000-ig a Helikon Kastélymúzeum könyvtárának vezetője volt. Férje dr. Tószegi Péter (ref., Hódmezővásárhely, 1926. jún. 28. – Keszthely, 2008. márc. 28.), szegénysorsú árvaként a hódmezővásárhelyi ref. gimn.-ban a Tanyasi Tanulók Cseresnyés Kollégiumában tanult, agrármérnök lett. 1960-tól a Keszthelyi Mezőgazdasági Akad. tanára, 1969-től egyetemi tanár.

Felesége: Drucklauff Sabine (ref., 1911, Ammerndorf, Németország –).

Gyermeke(i): Dr. Pákozdy János László (ref., Bp., 1944. jan. 4., – Veszprém, 2013. máj. 6.), sebész, traumatológus. A debreceni Fazekas Mihály Gimn.-ban (1958–1962) és a Debreceni Orvostudományi Egyetemen (1962–1967) tanult. 1968. okt. 1-től a veszprémi kórház Baleseti Sebészeti Osztályán segédorvos, 1974-től alorvos, 1983. okt. 1-től adjunktus. 1984. ápr. 1-től 2012. jan. 31-ig osztályvezetőként irányította a Baleseti Sebészeti és Ortopédiai Osztályt. 1992. okt. 1-től a Veszprém Megyei Cholnoky Ferenc Kórház-Rendelőintézet orvosigazgatójává, 2004. jan. 1-től pedig főigazgatójává nevezték ki. Utóbbi tisztséget 2006-ig töltötte be; 2. Pákozdy Katalin (ref., –).

Középiskola: hódmezővásárhelyi ref. gimn., I–VIII. oszt., 1920–1928; érettségi uott, 1928.

- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1928–1932.
- Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak:* Halle-Wittenbergi egyetem, 1932–1933; uott német állami Humboldt-ösztöndíjjal, 1933–1934; Stipendium Bernardium ösztöndíjával Utrecht, 1934–1937. máj.
- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1932; II. lelkészképesítő vizsga, uott, 1934.
- Nyelvismeret:* német, angol, holland, latin, görög, héber, arámi, asszír, óegyiptomi, arab.
- Tudományos fokozatok:* debreceni tud. egy., hittud. kar, teológiai doktora: 1942; MTA Tudományos Minősítő Bizottsága, nyelvtudományok doktora: 1983. júl. 1.
- Nyilvános rendkívüli egy. tanár:* 1945. dec. 18., debreceni tud. egy., hittud. kar, általános és bibliai vallástörténet.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* 1949. jún. 17., debreceni tud. egy., hittud. kar, általános és bibliai vallástörténet.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1949/50.
- Nyugdíj:* 1983.
- Díszdoktor:* berlini Humboldt Egyetem, 1960; bécsi egyetem, 1965.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a Körösi Csoma Társaság, az Ókortudományi Társaság és a Néprajzi Társaság tagja.
- Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet:*
- Szerkesztőségi tagság:* *Theológiai Szemle* főszerk., 1958. máj. – 1983; *Göttinger Predigtmeditationen* szerk. biz. tag; *Evangelische Predigtmeditationen* munkatárs.
- Közéleti társaság, szerep:*
- Egyházi tisztségek:* Egyetemes Konvent Külügyi Biz. Hollandiai Albiz. tagja (1939–); Debreceni Ref. Teol. Akad. prodékánja (1950–1956. dec., 1958–1961), dékánja (1962–1964); Bp.-i Ref. Teol. Akad. dékánja (1979–1980).
- Politikai szerep:*
- Kiüntetések:* a M. Népköztársaság Zászlórendje III. fokozata (1957. dec. 30.).
- Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekelttség:*

IRODALOM

- Berki Feriz 1993: Csöndes megemlékezés Pákozdy professzorról. *Theol. Szle.*
- Bolyki János 1991: Péter személye és szerepe az egyházban. *Theol. Szle.*
- Fekete Károly 2010: Pákozdy László Márton munkásságának homiletikai vetülete. *Studia theologica Debrecinensis* (3.) 2. 33–46.
- Karasszon István 1994: Lux lucet in tenebris. Pákozdy László Márton, a tudós. *Ref. Egyház.*
- Kocsis Elemér – Szabó László András 1988: A Debreceni Református Teológiai Akadémia megalakulása és működése a Kollégiumban. In: Barcza József: *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 307–324.
- Komlós Attila 1981: A hit, a tudás és a tett egységéért. Látogatás a 70 éves Pákozdy László Márton professzornál. *Ref. Lapja.*
- Nagy Antal Mihály 2001: Az igazak emlékezete áldott. 90 éves lenne Pákozdy László Márton. *Ref. Lapja.*
- Németh Pál 2010: Pákozdy László Márton professzor emlékezete születésének 100. évfordulóján (Emlékkiállítás megnyitója 2010. november 4-én). Kézirat

Ötvös László 1995: Pákozdy László Márton bibliafordító munkássága. *Ref. Egyház* 105–109.

Tenke Sándor (szerk.) 1990: *Biblia és egyház. Tanulmányok Dr. Pákozdy László Márton tiszteletére 80. születésnapja alkalmából.* Bp.

Pokoly József

teológus, egyháztörténész

(Ref., Ör, Szabolcs m., 1866. dec. 6. – Hajdúsámson, 1933. jún. 5.)

Nemesség: pixidarius (gyalog) szabad székely családból származó ősök 1611-ben Báthory Gábertől kapott nemességet, amelyet Belső-Szolnok megyében 1654-ben és 1716-ban igazoltak s 1784-ben nagyloszniai előnévvel II. József is megerősített; nevük 1848-ig Pokol.

Apja: Pokoly József (ref., Győröcske, Ung m., 1841. febr., Záhonyban keresztelték – Zilah, Szilágy m., 1905. jún. 20.), a Szabolcs megyei Kisvárdán kiskereskedő/szatócs, majd 1894-től zilahi m. kir. pénzügyigazgatósági irodatiszt (XI. fiz. oszt.).

Apai nagyapja: Pokol Péter (ref., Győröcske, Ung m., 1815, Bezdéden keresztelték –), földműves.

Apai nagyanyja: Györgyi Erzsébet.

Anyja: Kozma Amália (ref., Ör, Szabolcs m., 1846. aug. – 1933-ban még élt), házasságkötésük: 1865.

Anyai nagyapja: kásói Kozma József, sárospataki ref. koll.-ban tanult (1823-ban IV. éves tógátus), őri ref. lelkész, felsőszabolcsi esperes (1870–78).

Anyai nagyanyja: nemes Elek Éva (ref., Vitka, Szatmár m., 1822. febr. 11. – 1905-ben még élt), testvére Elek Dániel (ref., Ör, 1835 –) Jármiban (Szatmár m.) volt ref. lelkész.

Anyai dédapa II.: nemes Elek Dániel (ref., Vitka, 1794–).

Anyai dédanya II.: nemes Makó Klára (ref., Vitka, 1803 –), házasságkötésük: Vitka, 1821. jan 8.

Testvére(i): 1. Pokoly Lajos (ref., Kisvárdá, Szabolcs m., 1868. aug. – 1942-ben még élt), szolgabíró, később miniszteri titkár a belügyminisztériumban, miniszteri tanácsos, h. államtitkár, felesége: Guzman Melánia (róm. kat., 1879 – Bp., 1980. ápr. 25.), Guzman János m. kir. bányatanácsos és Przysiecka Regine leánya; 2. Pokoly Kálmán (ref., Kisvárdá, 1871. nov. – 1932-ben még élt), áll. isk. tanító és népkönyvtárkezelő Zilahon, felesége Bodnár Boriska (ref., 1872 – Zilah, 1915. júl. 26.), házasságkötés: 1894; 3. Pokoly István (ref., 1874 – Kolozsvár, 1912. szept. 6.), nagyrőcei felsőkereskedelmi iskolai, majd kolozsvári polgári iskolai tanár, felesége (1901-től) Machan Ilona, Machan József, pesti cs. és kir. dohány- és szivargyárbeli mázsatiszt és Schieting Helena leánya; 4. Pokoly András (ref., Ör, 1879. okt. – Kolozsvár, 1900. szept. 30.), a kolozsvári ref. teológiai fakultás növendékeként halt meg.

Felesége: Brixl Anna (ref., korábban róms. kat., Morvaország – 1943-ban még élt), a Tisza családnál dolgozott Geszten mint német nevelőnő, házasságkötés: 1894; apja Brixl Móric (róms. kat., 1901-ben már nem élt), anyja Strohschneider Éva (róms. kat.,

- 1842, Jamnitz/Jemnice, Morvaország – Putnok, 1901. okt. 19.), Kaspar Strohschneider jamnizi mézsáros és Rosalie Schwarcz leánya.
- Gyermeke(i)*: 1. Pokoly József (ref., Geszt, Bihar m., 1895. febr. 17. – 1943-ban még élt), Debrecen városi adóhivatal könyvelési oszt.-án adótiszt; 2. Pokoly Anna (1897 körül született – 1901-ben még élt); Pokoly Pál (1899 körül született – 1901-ben még élt); 3. dr. Pokoly László (ref., Kolozsvár, 1908. ápr. 29. – Kanadában lakott), jogász és ref. lelkész, államtud. (1932) és debreceni teológiai doktor (1933), 1933–1944: postatitkár a debreceni m. kir. postaigazgatóságon, 1945-ig Hajdúsámsonban birtokos, a müncheni egyetemen 1946-ban közgazdasági, a bázeli egyetemen 1948-ban teológiai diplomát, a kanadai manitobai egyetemen 1954-ben lelkészi oklevelet szerzett, az 1950-as évek közepétől kanadai szórványlelkész, a Johannita-rend lovagja (1964–), felesége: Pfeifer Margit.
- Középiskola*: késmárki evang. líceum, I., 1877–78; sárospataki ref. koll. gimn., II–VIII., 1878–1885.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n*: sárospataki ref. koll. teológiai akad., 1885–1886; debreceni ref. koll. teológiai akad., 1886–1889; bp.-i tud. egy., bölcsészkar, történelem–latin szak, 1890–91. tanév II. félév; bp.-i tud. egy. jogi kar, 1891–1894.
- Oklevél*: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1889. okt. 16.; II. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1890. okt. 22.; néptanítói okl., Debrecen, 1887; bp.-i tud. egy., jogi kar, abszolutórium, 1894.
- Tudományos fokozatok*: bp.-i tud. egy., jogi kar, államtud. doktor: 1914.
- Nyelvismeret*: német, latin, görög, héber.
- Nyilvános rendes egy. tanár*: debreceni tud. egy., bölcsészettud. kar, 1914. aug. 26., egyetemes történelem; debreceni tud. egy., hittud. kar, 1922. dec. 11., keresztyén egyháztörténelem.
- Egyetemi tisztségek*: debreceni tud. egy., rektor: 1920/21; prorektor: 1921/22; bölcsészettud. kar, dékán: 1914/15; prodékán: 1915/16; hittud. kar., dékán: 1924/1924. nov. 15.
- Nyugdíj*: 1930.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület*: a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja; a debreceni Tisza István Tud. Társaság alapító tagja, elnöke (1922. jún. 18. – 1928), örökös tb. elnöke (1928–).
- Szerkesztőségi tagság*: *Protestáns Szemle* Külföldi egyházi szemle című rovatát szerk. (1896–1912); *Theológiai Szaklap* társszerkesztő (1903–1912); *Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár* c. könyvsorozat (1909–1911).
- Közéleti társaság, szerep*: Unió szabadkőműves páholy, Kolozsvár (1905–); az ifjúsági ének-zene egylet tanárelnöke; Kálvin Szövetség vál. tag. (1908–1911); Debreceni Egyetemi Diákasztal felügy. biz. tag.
- Egyházi tisztségek*: erdélyi egyházkerület közgyűlése (1896–1912), állandó igazgatótanácsa (1896–1912), kolozsvári kollégiumi elöljáróság és a lelkészképesítő biz. tagja; debreceni ref. kollégium főisk. ig. tanács jegyzője, felsőokt. tanács tagja; Magyarországi Ref. Egyház Zsinatának választott lelkészi tagja a második (1904–), a harmadik (1917–) és a negyedik (1928–) budapesti zsinaton, a zsinat egyházalkotmányi (1928–) és tudományügyi (1928–) biz. tagja; az egyetemes konvent tagja, és a konventnek a reformáció genfi nemzetközi emlékszóbra ügyében kiküldött biz. tagja (1908–).

Politikai szerep: felsőházi tag, a debreceni tud. egy. küldötte 1927. jan.-tól ideiglenesen, 1928. jan.-tól tíz évre választva, de 1930-ban lemondott.

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekeltség: a tordai gipsz- és műtrágya ipar Rt. felügyelő biz. tagja (1909); 100 holdnál kisebb birtok Hajdúsámsonban.

IRODALOM

Barcza József – Csohány János 1994: *Pokoly József emlékkötet*. Debrecen.

Gálfy Zoltán 1996: Pokoly József 1866–1933. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonyosságot nyertek. A Kolozsvári Református Theológia tanárai 1895–1948*. Kolozsvár, 79–89.

Nagy Géza 1995: *A Kolozsvári Református Theológiai Fakultás története*. Kolozsvár.

Révész Imre 1936: Pokoly József emlékezete. In: *Debreceni Tisza István Tudományos Társaság, Emlékbeszédek*. I. 2. Debrecen.

Szabó György 1987: Emlékezés Pokoly Józsefre. *Ref. Egyház* 11.

Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944*. Debrecen, 86, 101, 125–126, 197–198.

Révész Imre

ref. püspök, egyháztörténész

(Ref., Pápa, 1889. jún. 30. – Budapest, 1967. febr. 27.; a debreceni köztemetőben nyugszik.)

Nemesség: egyenes ági leszármazás az 1659-ben I. Lipót királytól katonai érdemeiért nemesi armálist kapott Révész Tamástól.

Apja: dr. Révész Kálmán (ref., Debrecen, 1860. aug. 11. – Miskolc, 1931. dec. 4.), ref. püspök, egyháztörténész, a debreceni ref. koll.-ban végezte a gimn.-ot (1879) és a teológiát (1883). Segédtanárság és seniorság után Berlinben tanult (1885–86), a pápai ref. koll. teológia tanára lett a gyakorlati teológia és egyházjogi tanszéken (1886–). Lelkész Kassán (1892–), majd Miskolcon (1920–), abaúji esperes (1898–), tiszáninenni egyházkerület püspöke (1918. dec. 2. – 1931), a sárospataki főiskola lelkesítő főgondnoka, a ref. egyetemes zsinatnak tagja (1904–), alelnöke (1928–31), a konventnek tagja (1896–1931), alelnöke (1928–31), a debreceni tud. egy. teológiai díszdoktora (1917), a felsőház tagja (1927–31), kiterjedt egyháztörténeti munkásságot folytatott. Testvére, Révész Gizella (1864. szept. 15. – 1917. dec. 28.), Hőgyes Ferenc (ref., Hajdúszoboszló, 1860 – Bp., 1923) bp.-i orvos felesége. Utóbbi Hőgyes Endre (1847–1906) bp.-i orvosprofesszor testvére.

Apai nagyapja: id. Révész Imre (ref., Újfehértó, Szabolcs m., 1826. jan. 14. – Debrecen, 1881. febr. 13.), ref. lelkész. Apját kilencévesen elveszítve örökbe adták anyja testvéréhez és annak hányatott életű tisztartó férjéhez. A középiskolát a debreceni ref. koll.-ban (1835–) és Hajdúböszörményben (1838–) végezte. 1841-ben subscribált a debreceni ref. koll.-ban, ahol bölcsészeti, jogi és teológiai tanulmányokat végzett. Ezután köztanító (1847–1851) és akadémiai segédtanár volt uott (1850–1851). 1851–52-ben a bécsi protestáns teológiai fakultás hallgatója. 1852-től balmazújvá-

rosi, 1854-től szentesi, 1856-tól haláláig Debrecen kistemplomi lelkész. A tiszántúli egyházkerületnek aljegyzője (1856–1863), levéltárnoka (1867–1881) volt. Más egyházi tisztséget nem vállalt, de a protestáns szellemi élet elismert tekintélye volt. 1859–60-ban megalkuvást nem ismerő vezéralakja lett az abszolutista kormányzat által kiadott, a protestánsok egyházkormányzati és iskolai autonómiáját támadó protestáns pátenst elleni harcnak. A hatalom meghátrálásához vezető, politikailag is jelentős küzdelem után 1861-ben országgyűlési képviselővé választották. A határozati párt vezérszónoka volt. A liberális teológiától indulva a tudomány szabadságát és az evangéliumi hit épségét egyeztető, közvetítő teológussá fejlődött s az új ortodoxia vezéralakjaként harcolt a liberalizmus ellen. Ő írta az első magyar Kálvin-életrajzot (1864). Az 1868-as népiskolai törvényt bírálva, történeti és elvi alapozással védte egyháza iskolai önrendelkezési és a szülők nevelési jogát, az evangéliumi keresztény hit és világnézet továbbplántálását biztosító, tisztán ref. felekezeti iskolákat. 1870-től 1878-ig szerkesztette az ortodoxia lapját, a M. Prot. Egyházi és Iskolai Figyelmezt. Híve volt a magyar ref. egyház szervezeti egysége megeremtésének, a legfőbb kormányzó- és igazgatótestület létrehozásának, de csak alkotmányozó nemzeti zsinat útján, tisztán népképviselési alapon. Protestáns egyháztörténeti munkássága úttörő a forrásfeltárás, ismertetés és kiadás, valamint az egyházi levéltárban és az egyházigazgatás történetének terén. Az MTA lev. tagja (1859), a bécsi prot. teológiai fakultás díszdoktora (1871). Testvérei: 1. Révész Pál (1824–1902) szücsmester Nagykállóban; 2. Révész Zsuzsanna Sarkadi Dánielné.

Apai nagyanyja: Vecsey Johanna (ref., Debrecen, 1836. ápr. 9. – Miskolc, 1921. nov. 16.), házasságkötés: 1856. máj. 24. Nyolc testvére volt.

Apai dédapa I.: Révész Pál (ref., Kiskunhalas, 1796. júl. – Nagykálló, 1835), debreceni ref. gimn.-i évek után 1814. szept. 21-én subscribált a debreceni ref. koll.-ban. iskolamester volt Tiszadobon, majd nótárius Újfehértón, Tégláson (Szabolcs m.), végül Nagykállóban (1826–).

Apai dédapa I. apja: Révész János (ref., Iske, Ung megye, 1749 – 1815) kiskunhalasi nemesi kisbirtokos, aki egy ideig tanító is (1769–1773) volt, Gál Zsuzsannától 13 gyermeke született, négy érte meg a felnőttkort.

Apai dédapanya I.: Beke Sára (ref., Tiszadob, Szabolcs m., 1797. nov. – 1869). Testvére: Beke Erzsébet (ref., Tiszadob, 1797 – 1849). Férjével, csernátoni Wajda Istvánnal (– Hajdúböszörmény, 1866) ők fogadták örökbe id. Révész Imrét.

Apai dédapanya II.: Vecsey József (ref., Debrecen, 1800. febr. 13. – Debrecen, 1855. szept. 11.), debreceni ref. gimn. tanulás után 1816. szept. 21-én subscribált a debreceni ref. koll.-ban. Ugyanott köztanító és senior volt, majd Göttingenben tanult (1828–29). Bárándi (debreceni em., 1830–), illetve debreceni ispotályi lelkészség (1834–) után a debreceni ref. koll. filozófia tanára (1836–), az MTA lev. tagja (1839) lett.

Apai dédapanya II. szülei: Vecsei József debreceni városi szenátor és Zagyva Mária.

Apai dédapanya II. nagyapja: Vecsei Sámuel (ref., Debrecen, 1737 – Hajdúböszörmény, 1806), Debrecenben, Lőcsén, Franekerben tanult, hajdúböszörményi lelkész (1765–), tiszántúli szuperintendens (1795–1806).

Apai dédapanya II. dédapja: Vecsei János (ref., Kiskunhalas, 1699 – Debrecen, 1763) Debrecenben és Utrechtben tanult, debreceni lelkész (1726–), esperes (1754–), tiszántúli szuperintendens (1758–63).

- Apai dédapa II. ükapja:* Vecsei M. István (1653 k. – Monor, 1719?), Debrecenben tanult, 1669-ben subscribált, Franekerben és Groningenben hallgatott teológiát, fülöpszálási, kiskunhalasi, ráckevei és monori lelkész volt.
- Apai dédanya II.:* Árvay Zsuzsanna (ref., Túrkeve, 1814. nov. 2. – 1897. nov. 16.), Árvay Mihály és Czeglédi Sára leánya.
- Anyja:* Tima Honoria (ref., Mihályháza, Veszprém m., 1866. dec. – Pápa, 1889. aug. 30.), házasságkötés: Pápa, 1888. aug.
- Anyai nagyapja:* Tima József (evang., Boba, Vas m., 1827 – Nemes Szalók, Veszprém m., 1883. máj. 15.), a soproni evang. líceumban tanult, majd Pápán subscribált 1845-ben; Veszprém megyei földmérő és körjegyző volt.
- Anyai nagyanyja:* Bódog Ida (ref., Homokbödöge, Veszprém m., 1840. ápr. – 1889-ben még élt).
- Anyai dédapa I.:* Tima István, evang. oskolatanító Bobán (Vas m.).
- Anyai dédapa II.:* Bódog János (ref., 1810, Felsőíreg, Tolna m. – Mihályháza, Veszprém m., 1880), Bódog Mihály földműves/agricola fia, Gyöngön (1817–), majd 1820-tól a pápai ref. koll.-ban tanult, 1826. nov. 7-én subscribált, ref. lelkész volt a Vas megyei Senyeházán (1835–), a Veszprém megyei Homokbödögén (1840–), Ajkán (1842–) és Mihályházán (1846–80).
- Anyai dédanya II.:* Bíró Julianna (1889-ben még élt).
- Nevelőanyja:* fájji Fáy Klára (Abaújvevecser, Abauj m., 1873. febr. 18. – Miskolc, 1950. okt. 21.), házasságkötés: Abaujvevecser, 1895. jún. 4.; apja: Fáy Mihály (Abaújvevecser, 1828. febr. 22. – Abaujvevecser, 1894. aug. 25.), 1848–49-es vörös sipkás honv. főhadnagy, később Abauj m. útbiztos, Fáy János (Tomor, Abauj m., 1800 – Zsujta, Abauj m., 1868) táblabíró fia; anyja: Sárközi Judit Mária (Tiszafüred, 1836. jan. 7. – Devecser, 1874. jan. 20.), Sárközi Mihály (ref., 1808. ápr. 27-én subscribált Debrecenben), tiszafüredi táblabíró/assesor és Bernát Johanna lánya.
- Testvére(i):* apja második házasságából 4 gyermek született, 1. Révész Kálmán (ref., Kassa, 1898 – Pittsburgh, USA, 1961), 1935-ban a Pittsburgh-i Hungarian Relief and Protective League elnöke, 1943-tól 1955-ig országos titkára a Verhovay Fraternal Insurance Associationnek Pittsburghben (USA), 1956-tól országos elnöke a William Penn Fraternal Associationnek, az 1940-es évek elejétől az Amerikai Magyar Szövetség igazgatótanácsának tagja, nős volt, felesége, ... Mária 1964-ben még élt; 2. Révész Klára (ref., Kassa, 1900. márc. 23. – Brunswick, USA, 1994. júl. 7.), férje: halmai Bor Jenő (Hajdúszoboszló, 1895. szept. 8. – Washington, 1979. nov. 30.), m. kir. honvédtiszt, házasságkötések százados, 1942-től vezérőrnagy, 1944. nov. 1-től altábornagy, 1951–1970: az USA hadseregének térképésze, házasságkötés: Miskolc, 1926. júl. 20., Bor Jenő Bor Jánosnak (1870–1943), hajdúszoboszlói ref. elemi iskolai igazgató-tanítónak, egyházmegyei jegyzőnek és Rác Ilonának a fia volt; 3. Révész Gizella (ref., Kassa, 1900. márc. 23. – Norfolk, USA, 1980), férje Bogár Lajos (Újfehértó, 1886 – Toledó, 1928), a Toledói (Ohio, USA) magyar ref. egyházközség lelkésze, szerkesztő, újságíró, házasságkötés: Miskolc, 1922. nov. 11.; 4. Révész Ilona (ref., Miskolc, 1896. márc. 9. – Westmoreland, Pennsylvania, USA, 1967. jún.), férje vitéz Keresztfalvy Antal (róm. kat., Szepes megye, 1882 – Ohio, USA, 1948), újságíró az USA-ban, házasságkötésük ideje: kb. 1919. Keresztfalvy

Antal szülei: id. Keresztfalvy (1871-ig Grosser) Antal földbirtokos Szepeskörtvélyesen (724 kat. hold) és Szabó Ilona.

Felesége: aranyosbágyoni Váró Margit (ref., Nagyenyed, 1891. dec. 24. – Bp., 1972. máj. 20.), zeneakadémiát végzett, okl. középiskolai énektanár, h. óraadó tanár a debreceni Dóczy ref. polg. leányiskolában; a Váró család nemessége az 1600-as évekből való; házasság: 1914. jún. 30. Apja Váró Ferenc (ref., Haró, Hunyad m., 1851. máj. 1. – Nagyenyed, 1924. ápr. 17.), aranyosszéki székely eredetű ref. lelkész családból származott, Nagyenyeden végezte a gimn.-ot és a ref. teológiát, Bp.-en a bölcsészteret. Irodalomtörténész, költő, műfordító, középiskolai tanár a székelyudvarhelyi áll. reáliskolában (1875–), majd a nagyenyedi Bethlen-kollégium gimnáziumában (1882–1906), ahol 1885–1895: igazgató, a nagykönyvtár felügyelője volt (1899–1906). 1906-tól Kolozsváron élt. A nagyenyedi egyházmegye tanácsosa, világi főjegyzője (1908–), a ref. egyház első (1891–) és második (1904–1917) bp.-i zsinatának tagja.

Gyermeke(i): 1. Révész Gabriella (ref., Kassa, 1915. júl. 25. – Bp., 1998. júl. 24.), a debreceni tud. egyetemen szerzett magyar–német szakos középiskolai tanári okl.-et, az 1960-as években a bp.-i Kölcsey Ferenc Gimn.-ban tanított. Férje dr. Ádám László (Mezőtúr, 1911. szept. 29. –), Ádám Zsigmond mezőtúri gazdálkodó és Karaguly Irén tanítónő fia, a II. világháborúban légicsatában megsérült repülő százados, akitől az 1950-es évek elején elvált; 2. Révész Margit (ref., Kassa, 1916. dec. 25. – Bp., 2005. jún. 18.), okl. tanítónő, 1950 körül a műszaki rajzoló tanfolyamot elvégezve a Beloianisz híradástechnikai gyárban volt műszaki rajzoló, majd rajzkészítő. Nyugdíjazása után a bp.-i Ráday Gyűjtemények Biblia Múzeumában volt teremőr. Férje Valtynyi László (evang., Bp., 1910. júl. 8. – Bp., 1945. dec. 7.), földmérő mérnök Bp. szfőv. geodéziai ügyosztályán, majd a XI. kerület elöljáróságán; elnöke volt a bp.-i evangélimi Keresztyén Diákegyesületnek. Valtynyi József (evang., 1889–), bp.-i műszaki főtanácsos és Pribitzer Anna (róm. kat., 1885 – Bp., 1971) fia volt. Házasságkötés: 1938. Valtynyi Lászlót 1945. márc. 2-án az utcáról vitték el az oroszok, a gyűjtőtáborból tbc-fertőzéssel májusban sikerült kimenteni, decemberben meghalt. Három kislia maradt árván; 3. Révész Zsófia (ref., Debrecen, 1923. márc. 24. –), tanítónő. Első férje: Vajda Benő (ref., Debrecen, 1914. máj. 4. – Washington, USA, 1979. jún.), katonai altisztz gyermeke, orvostanhallgatóként a debreceni tudományegyetemi baloldali diákmozgalom egyik vezetője. 1940-ben avatták orvosná, fizetés nélküli egyetemi tanársegéd, majd kórházi orvos Berettyóújfaluban. Az illegális KMP tagja volt. 1944-ben a 22. határvadász zászlóalj orvosa Észak-Erdélyben. 1944. júl. 4-én kötöttek házasságot. 1945 karácsonya után, mivel Révész Zsófia hazaköltözött a szüleihez, külön éltek. Vajda Benő 1945-től aktívan részt vett Debrecen és a Tiszántúl politikai életének megszervezésében. 1949-ben nővééréhez Kubába, majd onnan 1953-ban az Egyesült Államokba távozott, ahol több jelentős kórházban gyermek-szakorvosként dolgozott (utoljára a washingtoni Group Health Associationnál). Révész Zsófia második férje 1950. aug. 5-től Nagy Sándor (ref., 1914. nov. – Debrecen, 2011. nov.), 1957-ig bíró, azután vállalati jogtanácsos, jogtörténettel, művelődéstörténettel is foglalkozott.

Középiskola: kassai római kat. (premontrei) gimn., I–VIII., 1899–1907; érettségi uott, 1907. jún. 7.

- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* kolozsvári ref. teológiai akad., 1907–1910; kolozsvári tud. egy. bölcsészkar, 1907–1910.
- Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak:* a franciaországi Montauban protestáns teológiai fakultása, 1910. nov. 1. – 1911. június.
- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, kolozsvári teológiai fakultás, 1911. szept.; II. lelkész-képesítő vizsga, uott, 1912. jún. 21.
- Nyelvismeret:* német, angol, holland, francia, orosz, latin, görög, héber.
- Tudományos fokozatok:* kolozsvári tud. egy., bölcsészdoktor: 1916. jún. 3.; sárospataki ref. teológiai akad. magántanára: 1913. szept. 5.; debreceni tud. egy., hittud. kar magántanára: 1927. ápr. 13.; uott egyetemi nyilv. rendes tanári cím: 1942. márc. 4.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1930. szept. 15. – 1942. jan. 31., egyháztörténelem.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1932/33, 1937/38; prodékán: 1933/34.
- Nyugdíj:* püspöki tisztsége miatt 1942. jan. 13-án lemondott az egyetemi tanárságról, de végleges nyugdíjazása egyetemi tanárként történt 1949. szept. 1-jén.
- MTA-tagság:* lev. tag, 1935. máj. 16.; r. tag, 1946. júl. 24.; tagsága az MTA 1949. októberi pártálami átszervezése után is megmaradt.
- Díszdoktor:* genfi egyetem, 1938 őszén.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a M. Prot. Irodalmi Társaság választmányi tagja (1917–); a debreceni Tisza István Tud. Társaság tagja (1922–), osztályelnöke (1936–), tiszteleti tagja (1939–); a M. Történelmi Társulat, a M. Könyvtárosok és Levéltárosok Orsz. Egyesülete és a Felsőoktatási Egyesület vál. tagja.
- Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet:* Comité Protestant des Amitiés Françaises lev. tagja.
- Szerkesztőségi tagság: Ref. Szemle* főmunkatársa (1913–20); *Hit és Élet* szerk. (1921–23); *Protestáns Szemle* Ref. szerk. (1924–38), főszerk. (1938–44); *Reformáció* főmunkatárs (1925–31); *Debreceni Protestáns Lap* főszerk. (1926–33 és 1938–44), felelős szerk. (1945–1949. febr. 1.); *Református Élet* főszerk. (1934–44); *Igazság és Élet* szerk. többekkel (1935–44); *Református Jövő* szerk. biz. tag (1940. márc. 23. – 1944).
- Közéleti társaság, szerep:* Kálvin Szövetség vál. tag; Magyar–Szovjet Társaság (1945).
- Egyházi tisztségek:* az erdélyi egyházkerület lelkészképesítő vizsgabiz. tagja (1913–1921); debreceni ref. egyházmegye tanácsbírája (1921–), közalapi és vasárnapügyi biz. tag, könyvtári biz. elnök (1935-ig); tiszántúli egyházkerület főjegyzője (1923. máj. – 1929. máj.), tanácsbírája (1929–), levéltárnoka (1936–), püspöke (1938. okt. 3. – 1949. szept. 1.); II. lelkészképesítő vizsgabiz. (1930–), Nagy József-alapítványi biz. (1928–), Révész Imre-biz. (1925–34), debreceni kollégiumi ig. tanács (1934–), kollégiumi és egyetemi könyvtár biz. (1935–), debreceni ref. leánygimn. ig. tanács (1934–) tag, tanítónőképző vizsgabiz. eln. (1930–1934); egyetemes konvent tagja (1925–30, 1939–49) és jegyzője (1925–29), ideigl. elnöke (1948. ápr. 28. – 1948. dec. 31.), elnöke (1948. dec. 31. – 1949. szept. 1.), a konventi sajtóügyi biz. tagja, levéltári biz. és az egyetemes tanügyi biz. elnöke (1942–); az egyetemes zsinat választott tagja (1928–29), hivatalból tagja (1939–1949. szept.), alelnöke (1939–1948. ápr. 30.), ideigl. elnöke (1948. ápr. 30. – 1948. szept. 30.), elnöke (1948. szept. 30. – 1949. szept. 1.), egyházfegyelmi biz. és tudományügyi biz. (1928–29), énekügyi

biz. teológiai albiz. (1940. jún. 13. –) tagja, és az énekügyi biz. elnöke (1946. nov. 9. –); a nyíregyházi Kálvineum tanítónőképző int. igazgatótanácsi tag (1928–1948).
Politikai szerep: püspökként felsőházi tag (1940–1944); Debrecen várost irányító ötös igazgatósági hatóság (1944. okt. 27. – dec. 5.), a debreceni Nemzeti Bizottság (1944. dec. 5. – 1946. máj. 17.), az Ideiglenes Nemzetgyűlés (1944. dec. 21. – 1945. nov. 4.) és a nemzetgyűlés Politikai Bizottságának tagja (1944. dec. 21. 1945. nov. 4.), Debrecen városi törvényhatósági biz. pártönkízüli tagja (1945. febr. 15. – 1948. szept. 12.).

Kitüntetések: Corvin-koszorú (1935. márc. –), Munka Érdemrend (1955).

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekelttség: 1936-ban tulajdonát képezi egy ház Debrecenben 20 000 pengő értékben, 17 000 pengő teherrel. 1946-ban családja anyagi nehézségei miatt el kellett adnia.

IRODALOM

- Bajkó Mátyás 1999: A püspök tankerületi főigazgató. *Confessio* 2. 96–102.
- Balogh Margit 1999: Egyháziak a Magyar Tudományos Akadémia életében. *Magyar Tudomány* 5.
- Barcza József 1989: Révész Imre, az egyháztörténész. *Confessio* 3. 25–30.
- Barcza József 1989: Révész Imre életműve. *Theol. Szle.*
- Barcza József 1993: Révész Imre püspök és az 1944–45-ös változások. In L. Nagy Zsuzsa – Veress Géza (szerk.): *Történeti tanulmányok II.* Debrecen, 125–134.
- Barcza József 1999: Az 1944/45-ös események és Révész Imre jelentősége. In: Barcza József, Dienes Dénes (szerk.): *A Magyarországi Református Egyház története 1918–1990. Tanulmányok.* Sárospatak, 143–154.
- Bucsay Mihály 1967: Révész Imre. *Theol. Szle.*
- Czeglédý Sándor 1989: Révész Imre, az igehirdető. *Confessio* 3. 17–24.
- Fürj Zoltán 1990: Egy püspökválasztás történetéhez. *Szabolcs-Szatmári Szemle* 2. 186–194.
- Fürj Zoltán 1996: *Egyház és iskola. Református iskolák a Tiszántúlon 1944–1945 fordulóján.* Debrecen.
- Huszár Tibor 1995: *A hatalom rejtett dimenziói. Magyar Tudományos Tanács, 1948–1949.* Bp., 209–255.
- Kathona Géza 1967: Emlékezés Révész Imrere, az egyháztörténésztíróra. *Ref. Egyház.*
- Kocsis Elemér 1989: Révész Imre, az egyházkormányzó. *Confessio* 3. 11–16.
- Kormos László 1994: *Egyháztörténeti források a Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltárban a második világháború végén.* Debrecen.
- Kósa László 2009: A magyar protestantizmus útjai. In: Kósa László: *Tartozni valahová. Cikkék, előadások a protestantizmusról és a református azonosságtudatról.* Kolozsvár, 57–67.
- Kósa László 2011: A történész Révész Imre fordulata. In: Kósa László: *Művelődés, egyház, társadalom. Tanulmányok.* Bp., 408–436.
- Nagy Géza 1995: *A kolozsvári Református Theológiai Fakultás története.* Kolozsvár.
- Révész Imre 1926: *Révész Imre élete 1826–1881.* Debrecen.
- Dr. Révész Imre életrajza 1938. *Debreceni Protestáns Lap* 227.

- Révész Imre 1990: *Vallomások. Teológiai önéletrajz és válogatott kiadatlan kéziratok.* (Vál., szerk. Barcza József.) Bp.
- Szabó István 1967: Révész Imre. *Magyar Tudomány* 12. 784–786.
- Tibori János 1995: *A Tiszántúli Református Egyházkerület története 1944–1957.* Debrecen.
- Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944.* Debrecen, 206–208.

Sass Béla

teológus

(Ref., Albis, Bihar m. 1865. jan. 20. – Debrecen, 1928. jan. 19. A debreceni Hatvan utcai temetőben nyugszik.)

Apja: Sass Károly (ref., Nyírmédgyes, Szatmár m., 1819. ápr. 12. – Albis, 1895. júl. 1.), losonci gimnáziumi tanulmányok után 1842–44-ben a debreceni ref. kollégiumban hallgatta a hittanszakot, 1845-ben a Bihar megyei Kiskerekiben tanító, 1848-ban Tiszafüreden (Heves m.) segédlelkész, 1848/49-ben nemzetőr, majd az 1-ső honvéd hadtest tábori lelkésze. A szabadságharc leverése után Margittán (Bihar m.) talált menedéket. 1854–1895: albisi ref. lelkész (érmelléki em.). Testvérei: 1. Sass Gábor (ref., Gyulaj, Szabolcs m., 1813. ápr. –); 2. Sass Julianna (Nyírmédgyes, 1817. febr. – Albis, 1887) Fülöp József majd Kiss Sándor felesége; 3. Sass Erzsébet (Nyírmédgyes, 1822. nov. –); 4. Sass Klára (Nyírmédgyes, 1827. jún. – Vitka, Szatmár m., 1911. aug. 6.) Soós Albert kiskereki ref. lelkész (érmelléki em.), majd Deák János tanító felesége.

Apai nagypapja: Sass Mihály (ref., Diósgyőr, 1776. jan. –), a sárospataki ref. koll.-ban volt tógátus, 1801-ben ment ki praeceptornak, az 1810-es évektől Nyírmédgyesen ref. lelkész (nagykárolyi em.).

Apai nagyanyja: Gyimóthy Julianna, nemes.

Anyja: Tőkés Zsuzsanna (Margitta – Albis, 1875. febr. 7.), korábban Beregszászi Lajos özvegye Margittán; testvére: Tőkés József (... – Margitta, 1872. febr. 15.).

Nevelőanyja, apjának 2. felesége: Csécsy Julianna (ref. – Érkeserű, Bihar m., 1897. febr. 23.), Csécsy József érkeserűi ref. lelkész (érmelléki em.) leánya, korábban Szokolai István siteri ref. lelkész (bihari em.) özvegye.

Testvére: Sass Elemér; mostohatestvére, nevelőanyja első házasságából: Szokolai Ilona, Fazekas Imre érkeserűi ref. lelkész felesége.

Felesége: Csáky Mária (ref., Debrecen, 1869. dec. – Debrecen, 1951. márc. 27.), Csáky Gergely és Szecsei Katalin leánya, a debreceni Jótékony Nőegylet alelnöke.

Gyermeke: nem volt.

Középiskola: debreceni ref. koll. gimn., I–VIII. oszt., 1873–1881.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni ref. koll. teológiai akad., 1881–1885; bp.-i tud. egy., bölcsészkar, 1888–89. tanév, II. félév.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: berlini egyetem, teológia, 1887. okt. 10. – 1889. márc. 7.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1885; II. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1887.

Nyelvismeret: német, angol, latin, görög, héber, arámi, szír.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1914. aug. 26., ószövetségi írásmagyarázat és segédtudományai.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1921/22; prorektor: 1922/23; hittud. kar, dékán: 1915/16, 1926/27; prodékán: 1916/17, 1927–1928. jan. 19.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a debreceni Tisza István Tud. Társaság alapító-tagja (1921–).

Szerkesztőségi tagság: debreceni Hittanszaki Önképző Társulat Közlönye (1884–85), Debreceni Protestáns Lap (1898–1900).

Közéleti társaság, szerep: Orsz. Ref. Tanáregyesület központi ig. tagja (1902–), jegyző (1902–1911).

Egyházi tisztségek: a debreceni ref. egyházközség presbitere és egyházközségi bírója; a tiszántúli ref. egyházker. aljegyzője (1901–1909) lelkészi tanácsbírája (1909–1928); a debreceni ref. kollégium felsőoktatási tanács tagja, a kollégium igazgató-tanácsosa, a debreceni koll. tanári nyugdíj- és gyámintézeti közgyűlésének eln. (1896–); a ref. egyetemes konvent rendes tagja, jegyzője (1898–1928), és rendkívüli fegyelmi bíróságának tagja; a második és a harmadik bp.-i orsz. ref. zsinat r. tagja, jegyzője (1904–1928).

Kitüntetés: III. oszt. vaskoronarend (1907).

IRODALOM

Csánki Benjámin – Lencz Géza 1929: *Sass Béla emlékezete*. Debrecen.

Csohány János 1988: A kollégium története 1861–1914 között – A teológiai tanszak és a teológiai akadémia. In: Barcza György: *A Debreceni Református Kollégium története*. Bp., 246–249.

Lencz Géza 1929: *Sass Béla az egyházi közigazgatásban*. Debrecen.

Ötvös László 2012: Prof. Sass Béla rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 117–146.

Radics Kálmán (szerk.) 1997: *Debreceni alapítványok a XX. századból*. (Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Forráskiadványai 28.) Debrecen, 150–155.

Soós Béla

egyháztörténész, ref. lelkész

(Ref., Rákoscaba, Pest m., 1896. május 6. – Debrecen, 1945. aug. 6. A debreceni Köztemetőben temették.)

Nemesség: A család 1629-ben II. Ferdinándtól kapott nemességet, amelyet Borsod megyében hirdettek ki. A 19. században a zádorfalusi előnevet kezdték használni.

Apja: Soós Béla (ref., Rimaszombat, Gömör m., 1871. márc. 1. – 1940-ben még élt), 1896-ban Rákoscabán élt és joggyakornok volt, 1898–1899: Bp., VI. ker. járásbírói aljegyző, 1900–1907: Nagytapolcsány, kir. járásbíró, albíró, 1908. jan. – 1910: szombathelyi kir. törvényszék bírójának, 1910–1918: kassai kir. törvényszéki

- bíra, 1922–1940: pécsi kir. ítélőtábla tanácselnöke. Testvérei: 1. Soós Barna (ref., Rimaszombat, 1869. okt. 19. –), 2. Soós Jolán Runyai Józsefné, 3. Soós József.
- Apai nagyapja:* zádorfalusi Soós József (ref., Rimaszombat, 1839. nov. 23. – Rimaszombat, 1886), a helyi hatóságban egyesült protestáns gimnáziumban tanult, 1871-ben megyei írnok Rimaszombatban, 1872-től telekkönyvi írnok, 1879–1886: rimaszombati kir. törvényszéki írnok.
- Apai nagyanyja:* Plichta Borbála (ref., 1847. febr. 26. Rimaszombat – Debrecen, 1936. okt. 18.), testvérei: 1., dr. Plichta Soma (Sámuel) (ref., 1832. jún. 11., Rimaszombat – Losonc, Nógrád m., 1924. dec. 9.), losonci járásorvos, tb. vármegyei főorvos, kir. tanácsos (1905), az Orsz. Egészségügyi Tanács tagja, neje: Buday Irma (róm. kat., 1837 – Losonc, 1901), 2., Plichta Julianna (ref., Rimaszombat, 1835. júl. 11. –), 3. Plichta Lajos (ref., Rimaszombat, 1842. jan. 20. –), orvos Losoncon, neje: Petyko Ilona.
- Apai dédapa I.:* nemes Soós József nyugalmazott strázsamester.
- Apai dédanya I.:* Pap Mária.
- Apai dédapa II.:* Plikta/Plichta Sámuel (ref., Rimaszombat, 1806. okt. 4. –).
- Apai dédapa II. szülei:* Plichta Sámuel rimaszombati városi tanácsnok és Szendrei Zsuzsanna (ref., 1787 – 1851).
- Apai dédanya II.:* nemes Széplaki Zsuzsanna (ref., Rimaszombat, 1814. aug. 2. –).
- Apai dédanya II. szülei:* nemes Széplaki András és Filep Erzsébet.
- Anyja:* Némethy Lujza (róm. kat., Bp., 1873 – 1929-ben már nem élt), testvérei: 1. Némethy Ernő (róm. kat., Óbuda, 1871 – Bp., 1939), MÁV-felügyelő, 2. Némethy Béla (ref., Arad, 1874. aug. 8. – Pesterzsébet, 1931. aug. 8.), székesfővárosi tanácsnok, a pesterzsébeti ref. egyház alapító főgondnoka, 3. Némethy Ilona dr. Balatonyi Lajosné, 4. Némethy Gyula.
- Anyai nagyapja:* Némethy Antal (róm. kat., Óbuda, 1841. márc. 6. – Rákoscscaba, 1930. júl. 22.), hajórajzok, MÁV-főmérnök.
- Anyai nagyanyja:* Uhlár Amália (evang., Cinkota, 1844. dec. 7. – Bp., 1891. máj. 3.).
- Anyai dédapa I.:* Némethy György (róm. kat., Nagyszombat, 1805. ápr. 15. – Óbuda, 1862. febr. 20.), kereskedő.
- Anyai dédapa I. szülei:* Némethy Ferenc (róm. kat., 1772 – Nagyszombat, 1850. ápr. 30), nagyszombati csizmadia és Haim Erzsébet (róm. kat., Nagyszombat, 1784. nov. 8. – Nagyszombat, 1802. szept. 8.).
- Anyai dédanya I.:* Goldinger Katalin (róm. kat., Óbuda, 1807. nov. 24. – Óbuda, 1878. ápr. 27.).
- Anyai dédanya I. szülei:* Goldinger Ferenc (róm. kat., Óbuda, 1781. okt. 7. – Óbuda, 1861), ácsmeester és Rupprecht Terézia (róm. kat., 1784. márc. 3. – Óbuda, 1856).
- Anyai dédapa II.:* Uhlár János (evang., – Újpest, 1870. jan. 9.), urasági árendás.
- Anyai dédanya II.:* Bajor Amália/Anna (evang., – Újpest, 1868. szept. 19.).
- Középiskola:* nagytapolcsányi áll. polgári isk., I. oszt., 1906–1907; iglói evang. gimn., II. oszt., 1907–1908; szombathelyi premontrei gimn., III–IV. oszt., 1908–1910; kassai premontrei gimn., V–VIII. oszt., 1910–1914; érettségi uott, 1914.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* kolozsvári ref. teológiai akad., 1914–1918; pécsi tud. egy. bölcsészettud. kar, 1925. jan. – szept.

- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, Kolozsvár, 1918; II. lelkészképesítő vizsga, Kolozsvár, 1920; okleveles középiskolai tanár (magyar és német nyelv és történelem szak).
- Nyelvismeret:* német, latin, görög, héber.
- Tudományos fokozatok:* debreceni tud. egy., hittud. kar, teológiai doktor: 1930; debreceni tud. egy., hittud. kar, magántanára, egyháztörténet: 1934.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1942. jún. 30., egyháztörténelem.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1944–1945. tanév I. félév.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a debreceni Csokonai Kör és a debreceni Tisza István Tud. Társaság rendes tagja (1941–1945).
- Szerkesztőségi tagság:* *Protestáns Taniügyi Szemle* szerkesztője (1931–33).
- Közéleti társaság, szerep:* az Orsz. Református Tanáregyesület választmányi tagja (1931–1945).
- Egyházi tisztségek:* Debreceni ref. tanítónőképző intézet igazgatótanács tagja (1933–).

IRODALOM

- In memoriam Soós Béla, 1896–1945. *Egyháztörténet* (3.) 1945. 152–153.
 Kállay Kálmán 1945: In memoriam Soós Béla. *Egyháztörténet*.
 Soós Béla (1896–1945). Nekrológ. *Theol. Szle* 1947. dec. 95.

Tóth Endre

teológus, egyháztörténész

(Ref., Hajdúszoboszló, 1899. december 7. – Debrecen, 1970. november 15., debreceni köztemetőben nyugszik.)

- Apja:* Tóth Lajos (ref., Túrkeve, 1872. november 26. – Soponya, Fejér m., 1945).
 A középiskola alsó osztályait a kisújszállási ref. gimn.-ban végezte, majd a debreceni kollégiumi tanítóképzőben tanult (1887–1891). Ezután a hajdúszoboszlói ref. gyülekezetben lett segédkántor, orgonista, 1901-től kántor. Az egyházi szolgálat mellett éneket tanított az elemi iskolában, ének-zenét a polgári iskolában. Megszervezte és karnagyként vezette a Hajdúszoboszlói Dalegyletet. 1905-ben Kolozsváron megszerezte a középiskolai ének-zene tanári oklevelet. 1911-ben a pápai ref. főiskola hét pályázó közül őt választotta a meghirdetett ének-zene tanári állásra. A tanítás mellett gyermekkórust, vegyeskart és vonózenekart szervezett, zenét is szerzett. 1936-ban ment nyugdíjba. Irma lánya családjával együtt tragikus körülmények között vesztette életét az orosz megszállás kezdetén. Testvérei: 1. Tóth Imre (ref., Túrkeve, 1881. okt. –), túrkevei iparos, 2. Tóth Károly (ref.) túrkevei iparos, 3. Tóth Eszter (ref., Túrkeve, 1885. máj. –), férje Matyi András szélmalom-tulajdonos Túrkevéen.
- Apai nagyapja:* Tóth Sándor, kisbirtokos földműves, majd gyümölcskereskedő. Lovasszekérrel járták a környékbeli piacokat.
- Apai nagyanyja:* Nemes Eszter (ref., Túrkeve, 1847. aug. –), akinek testvére Nemes Balázs (ref., Túrkeve, 1844. febr. –) fúrta (Bihar m.) tanító volt, később pedig

Kisújszállásra került. Ide vette magához unokaöccsét, Tóth Lajost és segítette, hogy a kisújszállási ref. gimn.-ban tanulhasson.

Apai dédapa I.: Tóth Sándor.

Apai dédapa II.: Nemes Balázs (ref., Túrkeve, 1809. jan. –)

Apai dédanya II.: Herczeg Erzsébet.

Anyja: Bíró Erzsébet, (Derecske, 1877. jún. 19. –), házasságkötés: Derecske, 1894 nov. 1.; Mindegyik lánytestvére (Gizella, Margit, Matild, Mária) lelkészhez vagy tanítóhoz ment feleségül. Két fiútestvére közül Barna fiatalon elhunyt, Sándor pedig könyvelő lett.

Anyai nagyapja: Bíró Antal református lelkész Derecskén 1874–1905 között.

Anyai nagyanyja: Körösi Erzsébet (ref., Taktaharkány, Zemplén m., 1850. dec. –).

Anyai dédapa II.: Körösi István taktaharkányi ref. lelkész (1846–1881), alsózempléni esperes.

Anyai dédanya II.: Bodor Terézia.

Testvére(i): 1. Tóth Erzsébet (ref., Hajdúszoboszló, 1895. nov. 8. – Hajdúszoboszló, 1895 dec. 18.); 2. Tóth Béla (ref., Hajdúszoboszló, 1896. okt. 31. – Hajdúszoboszló, 1897. aug. 20.); 3. Tóth Sándor (ref. Hajdúszoboszló, 1898. márc. 17. – 1970. nov.-ben még élt), Hajdúszoboszlón végezte el a polgári iskolát, majd Pápán a tanítóképzőben szerzett oklevelet, Zádor (Somogy m.) községben volt ref. kántortanító; 4. Tóth Lajos (ref., Hajdúszoboszló, 1901. aug. 5. – Hajdúszoboszló, 1901 aug. 10.); 5. dr. Tóth Lajos (ref., Hajdúszoboszló, 1902. szept. 5. – Debrecen, 1990. nov. 12.), a pápai ref. gimnáziumában érettségizett, a bp.-i tud. egyetemen matematika–fizika szakon végzett, Eötvös-kollégista volt. A debreceni tud. egy. Orvosi-Fizikai Intézetében lett tanársegéd, majd adjunktus (1924–1935). 1935-től 1950-ig gimn.-i tanár, szakfelügyelő Debrecenben. 1950-től 1968-ig a Debreceni Orvostudományi Egyetem Orvosi-Fizikai Int. igazgatója, 1953-tól tanszékvezető egyet. tanár; 6. Tóth Ilona (ref., Hajdúszoboszló, 1904. márc. 1. – Bp., 1988. ápr. 28.) Pápán a Ref. Nőnevelő Intézetben szerzett tanítónői diplomát, 1942-ig Táp községben tanított. Férjével, Máté János tanítóval ezután Rákospalotára kerültek; 7. Tóth Erzsébet (ref., Hajdúszoboszló, 1905. júl. 22. – Hajdúszoboszló, 1906. ápr. 24.); 8. Tóth Irma (ref., Hajdúszoboszló, 1907 – Soponya, 1945), férje 1933. dec. 7-től Lányi Jenő (ref., Bori, Hont m., 1906 – Soponya, 1945), soponyai ref. lelkész. Hároméves kisfiukkal együtt tragikus körülmények között veszítették életüket az orosz megszállás kezdetén; 9. Tóth Vilma (ref., Hajdúszoboszló, 1909. márc. 7. – 1909. nov. 6.); 10. Tóth Erzsébet (ref., Hajdúszoboszló, 1910 –), tanítónőnek készült, de korán meghalt; 11. csak néhány óráig élt; 12. Tóth Béla (ref., Pápa, 1912. nov. 7. – néhány hónapos korában meghalt); 13. Tóth Mária (ref., Pápa, 1912. nov. 7. – néhány hónapos korában meghalt); 14. Tóth Kálmán (ref., Pápa, 1917. júl. 16. –), a pápai kollégium gimnáziumában és teológiai akadémiáján tanult. Két évet töltött az utrechti egyetemen, 1941-től zánkai (Zala m.), később nyárádi (Veszprém m.) ref. lelkész. 1943-ban teológiai magántanári vizsgát tett Pápán. 1952-ig a pápai teológia tanára, 1957-től pedig a bp.-i ref. teológiai akad. ószövetségi tanszékének professzora 1995-ig; zsinati tag. 1942-től felesége Kerecsényi Vilma (ref., Körmend, 1919 –) tanítónő, Kerecsényi József, körmendi jegyző leánya.

- Felesége:* Pitze Ilona (ref., Zalalövő, 1908. máj. 19. –), házasságkötés: 1928. jún. 23., Pápa. Apja Pitze Gusztáv (evang., Igló, 1873. aug. 13. –), aki 1908–1919: Zalalövőn MÁV-állomáselőjáróként szolgált, s Pitze János iglói vargamester és Fábry Júlia fia volt. Pitze Ilona anyja Szakolcai Péntek Ilona (evang., Bőny, 1872 – Debrecen, 1953). Testvére Szakolcai (korábban Pitze) Gusztáv (ref., Zalalövő, 1911 – a kárpátaljai Szolyva [Bereg m.] orosz hadifogolytáborában hunyt el 1945–ben). 1931–1934: a debreceni tud. egy. Orvosi Fizikai Intézetének díjtalan gyakornoka volt, később a beregszászi áll. gimn. tanára.
- Gyermeke(i):* 1. Tóth Ilona (ref., Pápa, 1929. szept. 7. –) történelem–művészettörténet szakos középiskolai tanár a debreceni Tóth Árpád Gimn.-ban, férje dr. Kertész Andor (Gyula, 1929. febr. 19. – Budapest, 1974. ápr. 3.), matematikus, egyetemi tanár a debreceni tud. egyetemen. Fiuk: Kertész András (1956. márc. 8. –), nyelvész, tudományfilozófus, tanszékvezető egyetemi tanár a debreceni tud. egyetemen, az MTA tagja (2001); 2. Tóth Gabriella (ref., Pápa, 1932. jan. 21. –) magyar–angol szakos középiskolai tanár a debreceni Tóth Árpád Gimn.-ban; 3. dr. Tóth István (ref., Pápa, 1944. máj. 15. – Pécs, 2006. aug. 10.), történész, a pécsi tud. egyetem docense, ókori vallástörténettel, Pannónia és Dacia történetével, valamint római epigráfiával foglalkozott, felesége: Fekete Mária régész.
- Középiskola:* hajdúszoboszlói áll. polgári fiúiskola, I. oszt., 1910–1911; pápai ref. koll. gimn., II–VIII. oszt., 1911–1918; érettségi uott, 1918. ápr. 26.
- Felsőfokú tanulmányok Mo.-n:* pápai ref. koll. teológiai akad., 1918–1921.
- Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak:* Utrechti egyetem, 1921–1923. szept.; Bécsi M. Tört. Int., 1926. dec. 15. – 1927. jan. 15.
- Oklevél:* I. lelkészképesítő vizsga, Pápa, 1923. szept.; II. lelkészképesítő vizsga, Pápa, 1924. szept. 4.
- Nyelvismeret:* német, holland, latin, görög, héber.
- Tudományos fokozatok:* pápai teológiai akad. magántanára, egyháztörténet szakcsoportból: 1927. ápr. 19.; debreceni tud. egy., hittud. kar, teológiai doktor: 1927. máj. 14.; debreceni tud. egy., hittud. kar, magntanára, magyar protestáns egyháztörténet: 1942. máj. 6.
- Nyilvános rendes egy. tanár:* debreceni tud. egy., hittud. kar, 1947. máj. 19. – 1950. aug. 31., egyháztörténelem.
- Egyetemi tisztségek:* debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1948/49; prodékán: 1949/50.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja.
- Szerkesztőségi tagság:* *Pápai Kollégiumi Lapok* szerk. (1926–1928); *Magyar Kalvinizmus* főmunkatárs (1934–1938); *Élet Útja*, a dunántúli egyházkerület havi lapja és *A gyermekélet útja* melléklap felelős szerk. (1937. márc. 14. – 1939. aug.); *Keresztynén Csallád* szerk. biz. tag (1939. aug. –); *Teológiai Szemle* főmunkatárs (1941–1944); *Egyháztörténet* szerk. biz. tag (1958–1959); *Református Egyház* szerk. biz. tag (1954. júl. 15. – 1959. febr. 1.).
- Közéleti társaság, szerep:* Magyar Evangéliumi Missziói Szövetség pápai csoport titkára (1925–1937).
- Egyházi tisztségek:* pápai ref. egyház presbitere (1939 –); a pápai egyházmegye tanácsbírója (1939–1943); a Dunántúli Egyházkerületi Lelkészképesítő Vizsgálati Biz. (1928–1947) és a Teológiai magántanárképesítő biz. (1928–1947) tagja; Főisko-

lai Jubileumrendező Biz. (1929–1931), Egyházkerületi Tanács (1933–), Főiskolai Igazgatótanács (1933–), Lelkeszi Továbbképzés Központi Biz. (1936–), Fő- és középiskolai Tanügyi Biz. (1936–1942), Nyugdíjbiz. (1946–1947) tagja; a Kerületi Lelkészértekezlet jegyzője (1936–), a Vallásoktatási Szakbiz. előadója (1936–1947); egyházkerületi missziói előadó (1935–1940. jan. 1.), egyházkerületi jegyző (1939. dec. 22. – 1943), egyházkerületi főjegyző (1943. máj. 5. – 1947. júl. 15.), egyházkerületi tanácsbíró (1946–1947); Tiszavidéki Egyházkerületi Tanács (1953–1958), az Egyházkerületi Elnökségi Tanács (1953–1958) és a Sajtó- és Ökumenikus Biz. (1968) tagja; a Debreceni Ref. Teológiai Akad. dékánja (1950–1958), Debreceni kollégiumi főigazgató (1955. ápr. 10. – 1958); az Egyetemes Konvent Missziói Biz. Szórvány- és tanyagondozó albiz. (1936–1940), Vallásoktatási Szakbiz. (1936–1947), a Külügyi Biz. Hollandiai Albiz. (1940–) és a levéltárügyi biz. tagja, a Tankönyvbiz. pótagja (1940–1947); dunántúli konventi pótképviselő (1940–1942); Tiszavidéki Egyházkerület konventi képviselője (1955–), Konventi póttag (1958–); zsinati pótképviselő (1939–1946), zsinati rendes tag (1946–1970); a zsinati Egyházalkotmányi Biz. (1951–) és az Oktatási és Nevelési Biz. (1951–) tagja, a zsinati Lelkészképző Biz. debreceni előadója (1953–1958).

IRODALOM

- Csohány János 1971: Dr. Tóth Endre (1899–1970). *Ref. Egyház*, 51–54.
- Csohány János 1989: A tanúságtevő történetíró. Dr. Tóth Endre professzorra emlékezünk. *Ref. Egyház*, 149–150.
- Csohány János 1989: Tóth Endre élete és működése. In: Barcza József (szerk.): *Tovább... Emlékkönyv Makkai László 75. születésnapjára*. Debrecen, 131–143.
- Fejes Sándor 1971: Az élet szolgálatához. *Theol. Szle.*
- Fekete Károly 2000: Tóth Endre a gyakorlati teológus. *Ref. Egyház*.
- Hörccsik Richárd 2000: Tóth Endre történetírói munkásságának helye a magyar történettudományban. *Ref. Egyház*.
- Kocsis Elemér 1970: Dr. Tóth Endre emlékezete (1899–1970). *Ref. Lapja* 1970. dec. 6. 11.
- Kocsis Elemér – Szabó László András 1988: A Debreceni Református Teológiai Akadémia megalakulása és működése a Kollégiumban. In: Barcza György: *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 307–324.
- Pataky László 1991: Megemlékezés Tóth Endre életéről. In: *Pápai Református Kollégium Évkönyve* 95.
- Pótor Imre 2000: *Tóth Endre, az egyházépítő professzor*. Debrecen.
- Szabó Előd 2000: Száz éve született Tóth Endre. *Ref. Egyház*.
- Zsengellér József (szerk.) 2000: *Pápa és Debrecen. Emlékkönyv dr. Tóth Endre egyház-történész professzor születésének 100. évfordulóján*. Pápa.

Török István

teológus

(Ref., Tiszaeszlár, Szabolcs m., 1904. dec. 1. – Debrecen, 1996. ápr. 11., a pápai Alsóvárosi Temetőben nyugszik.)

Nemesség: Az apai dédapa nemességét Bihar m. 1823-ban igazolta.

Apja: Török Vince (ref., Margitta, Bihar megye, 1875. aug. 22. – Karcag, 1963. dec. 18.), 4-4 évet tanult a debreceni városi és a körmöcbányai állami reáliskolákban, majd a debreceni ref. teológiát végezte el. Hajdúböszörményi segédlelkészség után tiszaeszlári (1903–1909), később karcagi ref. lelkész (1909–1950) volt, hevesnagykunsági egyházmegyei tanácsbíró, zsinati tag (1928–), a karcagi elemi iskolai iskolaszék, a gimnáziumi igazgatótanács, a Stefánia Gyermekvédő Egyesület és a Központi Hangya Szövetkezet elnöke, a Széchenyi Társaskör társelnöke. Konfirmációi kátéja 1910-től öt kiadást ért meg. 1945 elején rövid ideig a Polgári Demokrata Párt tagja.

Apai nagyapja: nemes Török István (ref., Margitta, 1846. okt. 26. – 1913), jómódú tímármester, a magyar tímár céh vezetője (céhmester), szép szőlővel, nagy házzal, később Margitta főbírája, a helyi ref. egyház gondnoka.

Apai nagyanyja: nemes Fiók Ágnes (ref., Nagykároly, Szatmár m., 1855. máj. 27. – 1877), házasságkötés: Nagykároly, 1873. ápr. 7.; testvére Fiók Károly (ref., Nagykároly, 1857 – Debrecen, 1915), a debreceni kollégium bölcsészeti akadémiájának klasszika-filológia professzora (1907–1914), a szanszkrit és az óperzsa nyelv tudósa.

Apai dédapa I.: nemes Török Gábor (ref., Piskolt, Bihar m., 1802. márc. 21. –), módos csizmadiamester.

Apai dédanya I.: Kovács Zsuzsanna (ref., 1807. febr. 20. –), házasságkötés: 1824. febr. 3.

Apai dédapa II.: Fiók József (ref.), varga Nagykárolyban.

Apai dédanya II.: Tóth Zsuzsanna (ref.).

Anyja: G. Szabó Vilma Mária (ref., Hajdúböszörmény, 1877. márc. 17. – 1944. szept. 28.), házasságkötés: Hajdúböszörmény, 1903. szept. 28. (négyen voltak testvérek).

Anyai nagyapja: G(ulyás) Szabó Gábor (ref., Hajdúböszörmény, 1844. ápr. 29. – Hajdúböszörmény, 1906. jún. 24.), Debrecenben érettségizett, s 3 évig jogot is hallgatott, majd Hajdúböszörményben gazdálkodott, törvényszéki írnok, később helyi szövetkezeti főkönyvelő volt.

Anyai nagyanyja: U. Szabó Mária (ref., Hajdúböszörmény, 1854. máj. 12. – Hajdúböszörmény, 1930. nov. 1.), házasságkötés: Hajdúböszörmény, 1873. máj. 1. Férje halála után 60 kat. holdon gazdálkodott.

Anyai dédapa I.: nemes G. Szabó Mihály (ref., Hajdúböszörmény–) szántóvető/földművelő (a családnak 1629-es nemesi címeres levele volt).

Anyai dédanya I.: Csöregh Tóth Sára (ref., Tiszafüred –).

Anyai dédapa II.: nemes U(jvárosi) Szabó Sándor (ref., Hajdúböszörmény –), vagyonos, tekintélyes, többszáz holdas birtokos.

Anyai dédanya II.: Fazekas Julianna (ref., Hajdúböszörmény, 1828. máj. 24. – Hajdúböszörmény, 1908. jan. 30.).

Testvére(i): 1. Török Vince Gábor (ref., Tiszaeszlár, 1907. júl. 19. – 1927. márc. 7.), matematika szakon egyetemi hallgató; 2. Török Vilma Mária (ref., Tiszaeszlár, 1908. okt. 8. – 1977. máj. 31.), 1935-től férje Csinády Gerő (ref., Nyárádszereda,

Maros-Torda m., 1902. márc. 6. – Debrecen, 1970. márc. 30.), földrajz–természettudományi szakos középiskolai tanár (Mezőtúr, Szeghalom, Karcag, Debrecen), majd 1951–1963 között a debreceni egyetem Földrajzi Intézetének docense; 3. Török Ida Irén (ref., Karcag, 1916. jún. 10. – Sarkadkeresztúr 1981 jún. 4.), tanítónő, majd földrajz–biológia és rajztanár, férje Vilmányi Sándor (ref., 1916–1996) karcagi valóságoktató, majd bucsatelepi (Békés m.) ref. lelkész; 4. Török Ede Elek (ref., Karcag, 1919. márc. 31. –), előbb medgyesegyházi, aztán geszti (Bihar m.) (1966–1980), később okányi (1980–1994) rubindiplomás ref. lelkész, felesége Vas Klára tanítónő (ref., Budapest, 1923. máj. 7. –).

Felesége: Pongrácz Etelka Ilona (ref., Pápa, 1915. júl. 26. – 1989. ápr. 14.), magyar–német tanárszakos hallgatóként kötött házasságot 1936. aug. 4.-én, Pápan. Apja Pongrácz József (ref., Ete, 1885. jan. 4. – Pápa, 1963. nov. 6.), 40 kholdas kisbirtokos családból származott, a pápai koll.-ban és két évig Edinburghban tanult, pápai ref. teológiai akad. tanár, az újszövetség professzora (1910–1951), majd az egyházkerületi könyvtár igazgatója, zsinati tag (1928–, 1939–), címzetes egyetemi tanár (1917); Anyja Székely Etelka (ref., 1881. aug. 27. – 1957. márc. 16.), tanítónő és diakonissza, Székely Ödön (ref., 1883–1951) hévízgyörki (Pest m.) és Székely Ernő (ref., 1885–1962) köröskisjenői (Bihar m.) ref. lelkészek nővére, a nemesi kisbirtokos származású hétgyermekes Türi Székely Istvánnak, a kóródszentmártoni (Kis-Küküllő m.) ref., majd 1896-tól magyarbagói (Alsó-Fehér m.) állami tanítónak a leánya.

Gyermeke(i): 1. Török István (ref., Pápa, 1939. febr. 22. –), aranydiplomás atomfizikus, felesége 1972-től Palatinszky Anna (1950. ápr. 28. – 2002. Válás: 1983), tanárnő; 2. Török Pál (ref., Pápa, 1941. jún. 10. –), mérnök, felesége 1974-től Böhm Klára idegennyelvi levelező; 3. Török Gábor (ref., Debrecen, 1942. szept. 29. –), fizikus, programozó, felesége Rásonyi Piroska fizikus, programozó.

Középiszkola: karcagi ref. gimn., I–VIII. oszt., 1915–1923; érettségi uott, 1923.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1923–26.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: berlini tud. egy. hittud. kar, 1926–27. tanév, 1928. márc. – szept.; Münster, 1928–29. tanév I. félév; Marburg, 1928–29. tanév II. félév.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Debrecen, 1928. febr.; II. lelkészképesítő vizsga, uott, 1930. febr. 5.

Nyelvismeret: német, latin, görög, héber.

Tudományos fokozatok: debreceni tud. egy., hittud. kar, teológia doktora: 1932. febr. 20.; debreceni tud. egy., hittud. kar magántanára, keresztyén erkölcsstan: 1941. febr. 8.

Nyilvános rendkívüli egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1941. szept. 13., keresztyén erkölcsstan.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1945. nov. 10., keresztyén erkölcsstan.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., hittud. kar., dékán: 1947/48; prodékán: 1948/49.

Nyugdíj: 1968. szept., de már 1950. szept. 1-től nem egyetemi tanár a hittud. karnak a tud. egyetemről való leválasztása miatt.

Díszdoktor: bp.-i teol. akad. tiszteletbeli doktora (1989. jún. 21.); kolozsvári ref. főisk. (1992. nov. 21.).

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja; a Collegium Hungaricum Szöv. tagja; a Coetus Theologorum – M. Ref. Teológusok Munkaközösségének intéző biz. tagja (1939–44), majd főtitkára.

Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet: Societas Ethica alapító tagjainak egyike és kelet-európai régiós alelnöke (1964–).

Szerkesztőségi tagság: *Theológiai Szemle* szerk. biz. tag (1939–44).

Közéleti társaság, szerep: Galambtenyésztők Szövetségének tagja, zsűriző szakértője.

Egyházi tisztségek: a pápai ref. főiskola ig. tanács tagja (1935–1941); a dunántúli egyházkerület bizottságai közül tagja a kerületi és a főiskolai gazdasági tanácsnak (1936–1941), a lelkésztovábbképzés központi bizottságának (1936–1941) és az egyházkerületi tanácsnak (1939–1941); a Debrecen-Nagyerdei ref. egyházkerület, majd az Árpád téri gyülekezet presbitere.

Kitüntetések: a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje, 1995. aug. 20.; galambtenyésztőként kapta meg a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetést.

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekelttség: pápai villájukat 1941-ben debreceni nagyerdei kertesházra cserélték, amely az ostrom idején romossá vált. Néhány év alatt lakhatóvá tette, saját kétkezi munkájával is. Haláláig ott lakott.

IRODALOM

Barcza József 1990: Török István (1904–). *Ref. Egyház.*

Barcza József 1994: Török István egyháztörténeti szerepe. *Ref. Egyház.*

Barcza József 1996: Dr. Török István emlékezete (1904–1996). *Confessio* 3. 75–78.

Battyáni Géza – Sándor Balázs 1995: *Laus Deo, Hálakötet egy professzorért. Török István emlékkönyv.* Debrecen.

ifj. Fekete Károly 1995: A status confessionis szorításában. A hitvallás tanárának hitvalló tanársága. *Confessio* 47–52.

Szatmáry Sándor 1994: Török István teológiai jelentősége. *Ref. Egyház* 284–285.

Varga Zsigmond

teológus, vallástörténész, nyelvész

(Ref., Marosdécse, Torda-Aranyos m., 1886. febr. 5. – Debrecen, 1956. ápr. 18.)

Apja: Varga Szőke Zsigmond (ref., Marosdécse, 1857. máj. 22. –), földész/földműves/gazdálkodó/kisbirtokos/Ackermann/székely parasztbirtokos.

Apai nagyapja: Varga Szőke Zsigmond (ref.), földész.

Apai nagyanyja: Gál Julianna (ref.).

Anyja: Nagy Zsuzsanna (ref., Marosszentkirály, 1855. márc. 11. –).

Anyai nagyapja: Nagy György (ref.), földész.

Anyai nagyanyja: Bárdi Zsuzsanna (ref.), házasságkötés: 1879. ápr. 16.

Felesége: simai Erdős (Johanna) Mária (ref., Debrecen, 1894. aug. 15. – Bp., 1985. júl. 7.), Erdős József (1856–1946), debreceni ref. hittudományi kari egyetemi tanár lánya és Erdős Károly (1887–1971) debreceni hittudományi kari egyetemi tanár testvére. Házasságkötés: 1916. dec. 18.

Gyermeke(i): 1. Varga Zsigmond (ref., Debrecen, 1919. szept. 9. – Mauthausen-Gusen, Ausztria, 1945. márc. 5., koncentrációs táborban halt meg), a debreceni ref. hittudományi kart végezte, bölcsészdoktori oklevelet szerzett, genfi és bázeli tanulmányok után 1944-ben a bécsi egyetemre kapott ösztöndíjat. Ellátta a bécsi magyar ref. kolónia lelki gondozását is. Egy prédikációja után 1944. okt. 19-én letartóztatták, majd koncentrációs táborba vitték. A mártírhalált halt hitvalló teológusnak a debreceni izr. hitközség 1995-ben posztumusz Tolerancia-díjat adományozott; 2. Varga Mária (ref., Debrecen, 1921–), nyelvtanár, a Református Egyház Zsinata Elnökségi Titkárságának osztályvezetője, férje: Bodonhelyi József (ref., Fülöpszállás, 1909. márc. 15. – Bp., 1965. okt. 24.), ref. lelkész, Debrecenben, Halle-Wittenbergben és Aberdeenben tanult, a debreceni tud. egy. hittud. kar magántanára (1943), orgoványi, majd debreceni egyetemi lelkész, végül a bp.-i ref. teol. akad. tanára a gyakorlati teológiai tanszéken (1941–1965).

Középiskola: nagyenyedi Bethlen-koll. gimn., I–VIII. oszt., 1896–1904; érettségi uott, 1904. jún. 25.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: kolozsvári ref. teológiai akad., 1904–1908; kolozsvári tud. egy., bölcsészettud. kar, 1904–1908.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: berlini egyetem, 1908. okt. 17. – 1909. márc. 25.; genfi egyetem, 1909. ápr. – aug.; berlini egyetem, 1909. okt. 13. – 1910. aug. 7.; utrechti egyetem, 1910. nov. 19. – 1911; 1912-ben állami ösztöndíjjal egyéves tanulmányút Londonban, Párizsban, Berlinben, mindenütt teológiát és keleti nyelvészeti előadásokat hallgatott; 1937. aug.: egy hónap Berlinben.

Oklevél: I. lelkészképesítő vizsga, Kolozsvár, 1908; II. lelkészképesítő vizsga uott, 1910.

Nyelvismeret: német, angol, holland, román, latin, görög, héber, arámi, asszír, sumér.

Tudományos fokozatok: bp.-i tud. egy., bölcsészettud. kar, bölcsészdoktor (sémi összehasonlító nyelvészet): 1911. nov. 4.; kolozsvári ref. teol. akad., magántanára, ó- és újszövetségi bibliai tudományok: 1911. nov. 6.

Nyilvános rendes egy. tanár : debreceni tud. egy., hittud. kar, 1921. máj. 26., vallástörténet és rokontudományai.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., rektor: 1933/34; prorektor: 1934/35; hittud. kar, dékán: 1923/24, 1924. nov. 15. – 1925, 1929/30, 1935/36; prodékán: 1924–1924. nov. 15., 1925/26, 1928/29, 1930/31, 1936/37, 1938/39.

Nyugdíj: 1944. jan. 1.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a Debreceni Tisza István Tud. Társaság tagja (1922–).

Szerkesztőségi tagság: *Debreceni Lelkeszi Tár* (Lencz Gézával, 1916–1919); *Debreceni Közöny*, intéző biz. eln. (1941–42).

Közéleti társaság, szerep: Orsz. Ref. Tanáregyesület vál. tag; M. Külügyi Társ, tag.

Egyházi tisztségek: debreceni ref. kollégium könyvtárigazgató (1920–1944); tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlésének tagja (1933–), egyházkerületi bizottságok tagja: debreceni ref. kollégium felsőoktatási tanács (1920–), hittudományi alapvizsga biz. (1920–), a kollégiumi és az egyetemi könyvtár együttes kezelése ügyében kiküldött biz. (1932–), Révész Imre biz. (1932–), kollégiumi igazgató tanács (1934–), kollégiumi intézőtanács (1934–); Orsz. Ref. Lelkészegyesület tagja.

Kitüntetések: MTA Fáy-jutalomtétele (1920).

Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekeltség: Debrecen, Komlóssy út 50., háromszintes villa, 1952-ben államosították.

IRODALOM

- Csohány János 1988: Korszakváltások évszázada (1849–1956). A Lelkészképzőintézet. In: Barcza József: *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 255–258.
- Fekete Csaba – G. Szabó Botond 1988: A Kollégium Nagykönyvtára – A könyvtár a XX. században. In: Barcza József: *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 445–447.
- Németh Pál 1986: Varga Zsigmond emlékezete. Születésének 100. évfordulóján. *Confessio* 2. 61–63.
- Ötvös László 2012: Dr. Varga Zsigmond rektor. In: Uő: *Egyetemmé ifjodott kollégium*. Debrecen, 226–247.
- Pákozdy László Márton 1956: Varga Zsigmond. *Az Út* 18.
- Takács Béla 1988: A kollégium múzeumai – Régészeti és néprajzi múzeum. In: Barcza József: *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, 508–510.

Vasady Béla

teológus

(Ref., Arad, Arad m., 1902. dec. 30. – Grand Rapids, Michigan, USA, 1992. okt. 5.)

Nemesség: a család 1608-ban Erdélyben kapott nemességet, 1665-ben Apaffy Mihálytól, 1791-ben II. Lipóttól címereslevelet; előnév: tordai.

Apja: Vasady Lajos [1902. szept. 24-ig Kovács], (ref., Ákos, Szilágy m., 1871 – Debrecen, 1944), zilahi ref. gimn.-i tanulás után a debreceni ref. kollégiumban lelkészi és tanítói oklevelet is szerzett. Állami ösztöndíjjal bölcsészetet is tanult Berlinben (1899. nov. 11. – 1900. aug. 8.); Sajókazán 1894–1899: házi nevelő báró Radvánszky Béla (1849–1906) koronaőr, művelődéstörténész, MTA-tag, és Tisza Paula két fia mellett. Itt ismerte meg leendő feleségét, aki róm. kat. vallású volt, s emiatt, a házasság érdekében feladta a lelképásztori hivatás gyakorlását. A jogot is elvégezte, s 1900-tól Aradon lett segédtanfelügyelő, majd 1904-től 1920-ig Nagyvárad és Bihar m., 1922-től 1935-ig pedig Hajdú m. és Debrecen város kir. tanfelügyelője. 1916-ban megkapta a Ferenc József-rend lovagkeresztjét. 1927-ben a kormányzó az V. fiz. o. jellegével tüntette ki. A debreceni ref. egyház presbitere, az Alsószabolcs-Hajdúvidéki és a Debreceni egyházmegyék tanácsbírája, több biz. tagja. Alapítványt tett a debreceni ref. főiskola Kántusa javára. 1944-ben Debrecen ostroma idején eltűnt.

Apai nagyapja: tordai Kovács Lajos (ref.), földműves a Szilágy megyei Ákos községben.

Apai nagyanyja: Csontos Róza (ref.).

Anyja: nemes Sztankovics Margit (róm. kat., Sajókaza, Borsod m., 1871 körül – Debrecen, 1931), testvére Sztankovics János (róm. kat., Sajókaza, 1869. ápr. 17. – Budapest, 1938. febr. 18.), mezőgazdász, állatorvos, gazdasági tanintézet/akadémiai igazgató volt (1904–1932) Debrecenben, Kolozsváron, Keszthelyen.

Anyai nagyapja: nemes Sztankovics János (róm. kat., Sajóalgóc, Borsod m., 1830-as évek – meghalt 1917 előtt), a sajókazai „Radvánszky-uradalom” számvevője.

Anyai nagyanyja: Borbás Julianna (róm. kat., 1847 – Sajókaza, 1917. dec. 25.).

Anyai dédapa I.: Sztankovics Pál.

Testvére(i): 1. dr. Vasady Győző (ref., Arad, 1900–); 2. Vasady Margit (ref., Nagyvárad – Nagyvárad, 1917); 3. Vasady Ella (ref., Nagyvárad, 1906 körül – Nagyvárad, 1920); 4. dr. Vasady Lajos (ref., Nagyvárad –); 5. Vasady Barnabás (ref., Nagyvárad –).

Felesége: aldobolyi Nagy Szeréna (ref., Halmi, Ugocsa m., 1913. júl. 31. –), 1933. aug. 12-én Debrecenben francia–magyar szakos bölcsészhallgatóként kötött házasságot. Apja, Nagy Dezső (ref., az aldobolyi Nagy-család 1652-ben, Erdélyben kapott nemességét). Anyja: Tóth Ilona (ref., – Debrecen, 1975. márc.), unokatestvére volt Erdős Károly (1887–1971) debreceni ref. hittudományi kari egyetemi tanárnak. Nagy Szeréna 1946-tól a tiszántúli ref. egyházkerület Ref. Nőszövetségének alelnöke volt, s intenzív evangélicizációs munkát végzett. 1954-től az Egyesült Államokban a Keresztyén Nők Orsz. Szöv. (Church Women United) intéző biz. tagja. Rendszeresen szolgált a presbiteriánus és a ref. egyház körzeti és országos nőszövetségeinek alkalmain. 1957-ben ő készítette el a világitmanap istentiszteleti szövegét. Az Egyesült Presbiteriánus Egyház Központi Missziói Biz. tagja, egyháza képviselőként rendszeresen részt vett a Ref. Világszövetség nagygyűlésein.

Gyermeke(i): 1. Vasady Noémi (ref., Sárospatak, 1934. aug. –); 2. Vasady Béla (ref., Debrecen, 1938. júl. 14. –), történész, a Kossuth-emigráció történetével foglalkozott; 3. Vasady Tímea (ref., Debrecen, 1939. nov. –), 1947-től mindhárman az Egyesült Államokban éltek.

Középiskola: nagyváradai róm. kat. (premontrei) főgimn., I–VIII. oszt., 1912–1920; érettségi uott, 1920.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1920–1922.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: Dayton (Ohio, USA), a Reformed Church in the U.S. teológiai szemináriuma, 1922–24; az amerikai presbiteriánusok princetoni teológiai főiskolája, 1924–1925, s ugyanakkor a Princeton Univ. bölcsészkarának hallgatója; 1927. dec. 15-től 1928. jan. 15.: bécsi Magyar Történeti Intézet; 1928. aug. 10. – okt. 15.: berlini Collegium Hungaricum; 1929. jún. és dec.: két hónap Berlinben; 1932 nyár: bécsi Collegium Hungaricum.

Oklevél: Bachelor of Divinity, 1924, Dayton, USA, Ohio, a Reformed Church in the U.S. teológiai szemináriuma; ref. lelkészi oklevél, 1924. máj., Amerikai Ref. Egyház Nyugati Egyházmegye, Cleveland; Magister Theologiae, 1925, Princeton Univ., USA, presbiteriánus teológiai főiskola; ref. lelkészi oklevél honosítása 1925. szept., Debrecen.

Nyelvismeret: angol, német, latin, görög, héber.

Tudományos fokozatok: debreceni tud. egy., hittud. kar, teológia doktora, rendszeres teológia szakcsoport: 1927. ápr. 9.; debreceni tud. egy., hittud. kar magántanára, az ige teológiája, valláslélektan, vallásbölcselet: 1932. júl. 26.

Nyilvános rendkívüli egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1934. júl. 18., dogmatika.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, 1938. júl. 28. – 1949, dogmatika.

Egyetemi tisztségek: debreceni tud. egy., hittud. kar, dékán: 1939/40, 1943/44; prodeán: 1940/41, 1945/46.

- Nyugdíj:* 1973. máj. 24., a Lancaster Theological Seminary (Pennsylvania, USA) professzoraként.
- Tudományos, művészeti társulat, egyesület:* a debreceni Tisza István Tud. Társaság tagja (1934); a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja (1936–); a M. Pszichológiai Társaság, M. Filozófiai Társaság, The Society of the Hungarian Quarterly tagja; a Coetus Theologorum – Református Teológusok Munkaközössége alapítója és vezetője (1939. okt. 9. –).
- Külföldi és nemzetközi tudományos társaság és szervezet.* Deutsche Kantische Gesellschaft (1930–); Nemzetközi Valláslélektani Társaság intéző biz. magyarországi képviselője (1929–); Hit és Egyházszervezet (Faith and Order) ökumenikus keresztyén mozgalom fenntartó biz. és az egyház lényegével foglalkozó biz. tagja (1936–); Egyházak Világtanácsa Ideigl. Biz. tagja (1939–), Egyházak Világtanácsa alapító tagja (1948. febr. –); 1954-től az Egyházak Világtanácsa nagygyűlésein az amerikai Evangéliumi Református Egyház (majd Krisztus Egyesült Egyháza) képviselője; a Református Világszövetségben az amerikai Evangéliumi Református Egyház (majd Krisztus Egyesült Egyháza) képviselője.
- Közéleti társaság, szerep:* debreceni Bethlen Gábor-kör vez. tagja (1920–22); M. Evangéliumi Keresztyén Diákszöv. tagja (1921–); Volt Amerikai Diákok Baráti Köre elnöke (1927–).
- Egyházi tisztségek:* a sárospataki ref. főiskola ig. tanácsának és több bizottságának tagja (1930–1934), a sárospataki ref. teológiai akad. igazgatója (1930–1932); Tiszántúli Egyházkerület Lelkészképző Biz. (1934–), Sajtóalapi Biz. (1937–) és Vallásánárképző Vizsgálati Biz. (1937–) tagja, az egyházkerület Lelkészképző Intézet igazgatója (1943. szept. –); az ötödik bp.-i zsinat pótképviselője (1939–), az Egyetemes Konvent Külügyi Biz. Északamerikai egyesültállamokbeli albiz. tagja; az Orsz. Ref. Lelkészegyesület tanulmányi főtitkára (1936–), főtitkára (1939–1943); Első Magyar Református Világgyűlés főrendezője (1938. aug. 23.); Egyházak Világtanácsa Magyarországi Ökumenikus Biz. lelkészi titkára (1943), főtitkára (1947–); Egyházak Világtanácsa Újjáépítési osztályában a magyarországi egyházak képviselője (1945–).
- Szerkesztőségi tagság:* az *Archiv für Religionspsychologie und Seelenführung* főmunkatársa (1928–); *Igazság és Élet* c. lelkipásztori és nevelői folyóirat alapítója, felelős szerkesztője és kiadója (1935–1944); *Igazság és Élet* füzetek 1–21; *Lelkészegyesület* felelős szerk. (1937. jan. –); Hittanszaki Önképző Társulat, majd a *Theológus Gyülekezet Közlöny* c. lapjának fel szerk. (1939–); *Theológiai Szemle* főszerk. (1940–1948); *Ref. Világszemle* társszerk. (1942); *Theology and Life* (1958. jan. – 1966), az Evangéliumi és Ref. Egyház teológiai szemináriumainak folyóirata.
- Jövedelem, vagyon, gazdasági érdekltség:* 1941-ben feleségével közösen 10 kat. hold debreceni bellegelői szántó volt tulajdonában 10 000 pengő értékben, 4000 pengő bekebelezett teherrel.

IRODALOM

Szűcs Ferenc 1993: Egy zarándok teológus hazaérkezése – In memoriam Dr. Vasady Béla (1902–1992). *Ref. Egyház* 22.

Török István 1993: Vasady Béla. *Confessio* 2. 58–60.

id. Trócsányi László 1995: Egy teológiai önéletrajz margójára. *Confessio* 1. 117–120.

Vasady Béla 1993: *Az Ige útján sántikálva. (Teológiai önéletrajz.)* Debrecen.

Zoványi Jenő (1887-ig Krausz)

egyháztörténész

(rRf. (1883-ig római katolikus), Szilágyzovány, Szilágy m., 1865. szept. 11. – Budapest, 1958. jún. 24. A Farkasréti temetőben nyugszik.)

Apja: Krausz Ferenc (róm. kat.).

Anyja: Szegedy Piroska (ref.).

Felesége: Rohoska Zsuzsanna (ref., Kunhegyes, 1866. ápr. 11. –), Rohoska József kunhegyesi postamester és Szanna Zsuzsanna lánya, Rohoska József (Kunhegyes, 1871 – Bp., 1938) sárospataki ref. teológiai tanár testvére (Rohoska Józsefet az 1918–19-es forradalmak utáni ig. eljárásban a tiszáninneri ref. egyházkerület eltiltotta az egyházi hivatalviseléstől).

Gyermeke(i): 1. Z. Klára, második felesége volt a megözvegyült Deme Lászlónak (Zádorfalva, 1889. jún. 26. – Bp., 1987), aki Sárospatakon végezte a gimn.-ot és a teológiát (Zoványi tanítványa volt), 1911–12-ben Edinburghban tanult, a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszöv. bp.-i, majd országos titkára, kiadóvállalatának vezetője, diakotthonának igazgatója, 1926-tól péceli ref. lelkész, 1951-től zsinati tag, 1952-től 1959-ig az északpesti egyházmege esperese, konventi tag, a konvent sajtó-előadója volt; 2. Z. Ilona.

Középiskola: zilahi ref. gimn., I–VIII., 1874 – 1882; érettségi uott, 1882. júl. 2.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: nagyvárad i. kat. püspöki papnevelde, 1883; sárospataki ref. koll. teológiai akad., 1883–1887; kolozsvári tud. egy., bölcsészettud. kar, 1889–90.

Külföldi tanulm.-k, ösztöndíjak: utrecht i. egyetem, teológia 1888. okt. 23. – 1889.

Oklevél: sárospataki ref. teológiai akad., lelkészi okl. (1889).

Nyelvismeret: német, angol, holland, latin.

Tudományos fokozatok: sárospataki ref. teol. akad. magántanára: 1891; MTA Tudományos Minősítő Biz., történettudományok doktora: 1956.

Nyilvános rendes egy. tanár: debreceni tud. egy., hittud. kar, egyháztörténelem, 1914. aug. 26. – 1922. jún. 1.

Egyetemi tisztségek: debreceni. tud. egy., hittud. kar, dékán: 1917/18; prodékán: 1914/1915, 1918/1919.

Nyugdíj: 1922. jún. 1.

Díszdoktor: debreceni tud. egy. t. doktora, 1917.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: a M. Prot. Irodalmi Társaság vál. tagja (1899–1921); a Sárospataki Irodalmi Kör ügyvivő elnöke (1904–1910).

Szerkesztőségi tagság: *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* (1886–87); *Vallás és Egyház* (1894); *Sárospataki Lapok* társszerk. (1904–); *Pallas Nagylexikon* egyháztörténeti szócikkei (1893–1897).

Közéleti társaság, szerep: a Dávid Ferenc-egylet tb. tagja (1917–); a Demokratia szabadkőműves páholy tagja (1912).

Egyházi tisztségek: a kolozsvári ref. egyházmegye közügyigazgatója (1891–94); a Magyarországi ref. egyház. második bp.-i zsinatán zsinati póttag (1904–1910).

Politikai szerep: Zemplén vármegye törvényhat. biz. tag (–1917).

IRODALOM

Bottyán János 1977: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. *Confessio* 1. 126–127.

Bucsei Mihály 1958: Megemlékezés Zoványi Jenőről. *Theol. Szle* 8.

Kathona Géza 1958: Zoványi Jenő. *Egyháztörténet* 2–3. 258–262.

Ladányi Sándor 1978: Zoványi Jenő. *Theol. Szle*.

Révész Imre 1918: Egész elvek és féligazságok (Zoványi Jenő történetfelfogásához). *Prot. Szle*.

Révész Imre 1965: Zoványi Jenő centenáriumára. *Századok* 6.

Tóth Endre dékán búcsúzója Zoványi Jenőtől 1958. *Ref. Egyház* 325–326.

Varga Zoltán 1967: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944*. Debrecen, 89–100.